Bernard 1935

First edition of this famous book

Lord Acton calls it "The beginning of the literature of Revolution."

He attributes it, I think rightly, to Duplessis de Mornay.

Barbier [illegible]

Really printed at Basel.

VINDICIAE, CONTRA TYRANNOS:

SIVE,

DE PRINCIPIS IN Populum, Populique in Principem, legitima potestate,

STEPHANO IVNIO Bruto Celta, Auctore.

Blanchard

EDIMBVRGI, ANNO M. D. LXXIX.

hubert – languet s'est conu

HOC LIBRO INFRA
ſcriptæ Quæſtiones explicantur.

I. An ſubditi teneantur, aut debeant Principibus obedire, ſi quid contra legem Dei imperent.

II. An liceat reſiſtere Principi, legē Dei abrogare volenti, Eccleſiámve vaſtanti. Item, quibus, quomodo, & quatenus.

III. An, & quatenus Principi Rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, reſiſtere liceat. Item, quibus id, quo modo, & quo iure, permiſſum ſit.

IIII. An iure poſsint, aut debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum ſubditis, Religionis puræ cauſa afflictis, aut manifeſta Tyrannide oppreſsis.

IMP. THEOD. ET VALENTIN. CAES. ad Volusianum Præfectum Prætorio.

DIGNA vox est maiestate regnantis, legibus adligatum se Principem profiteri. Adeo de auctoritate iuris nostra pēdet auctoritas. & re vera maius imperio est, submittere legibus Principatum. Et oraculo præsentis Edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Dat. III. Id. Iun. Rauennæ, Florētio & Dionysio. Coss.

IVSTINVS LIB. II. de Lycurgo Legislatore.

NON habētibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quàm exemplo, clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia Principum, Principes ad iustitiam imperiorum firmauit.

L. SCRIBONIVS SPINter, Belga, Lectori.

COMTEMPTOR *Superûm Maculosi nomine notus*

VELLERIS; *Etruscus scurra, Sophista loquax,*

Arte mala, Populi Harpiyas sæuosq; Tyrannos

Instituit, Pestis maxima Christiadûm.

Iunius hoc Reges Veros; Proceresq;, libello

Efformat, Populos & sua iura docet.

Nempe caput magno Ciuili in corpore Reges,

Corporis & Populum cetera mēbra, facit.

Mēbra sed vt lāguent, capiti adversātia: Sanū,

Tusce, erit anne caput, quod sua membra premit?

Sint igitur Reges Populis re, vt fœdere, Leges,

Nomine réque Patres, Iustitiæq; duces.

Totus ad exemplum Regis componitur Orbis,

Rex quoque sic Populi se sciat esse caput.

Hunc veteri Reges referāt de more triūphum,

Quod Patriæ Patres, quod Populo socij.

CONO

forte Philip. Mornay.

CONO SVPERANTIVS VASCO PRINcipibus Reipublicæ, Piis, Fidelibus.

ON eram neſcius, ô viri Principes, cum has Stephani Iunij Bruti, de vero Principis in Populum, & Populi in Principẽ, iure & poteſtate, Quæſtiones in vulgus emitterem: fore nõnullos, qui me reprehenderent. Pugnant enim ex diametro cum Nicolai Machiauellij Florentini, quem in gubernanda Rep. ducem illi habent, malis artibus, prauis cõſiliis, & falſa peſtiferáque doctrina. Mihi igitur, vt audaci, vitio vertent, opinor, quò aliquid ad calumniam rapiãt, quòd ego nulla vobis nominis fama cognitus, hiſce tãtis de rebus ad vos, hoc tempore maximè, ſcribere non vereor. Sed conſtans in Rempublicam meus amor, & animus, quem in eam perpetuo defixum gero, hunc mihi metũ excuſſerunt. Deinde iudicaui, has diſputationes vobis ſanè pręcipuè deberi. Nec

ènim de leuibus rebus habentur, ſed longè grauiſsimis, & in tot Reip. perturbationibus cognitu neceſſariis. Itaque diſſerunt de vera Principis & Regum, à quibus antiquum ducitis genus, tuenda Maieſtate, & de eo Populi conſeruando iure, quod optimæ leges, ac gentium probati mores vno omnium conſenſu conſtituerunt. Ac certè veſtrorum quidam, quo hęc Regis Maieſtas, & vetuſta Populorum iura in Galliis reſtituantur in integrum, Imperatores eò exercitum duxerunt, adverſus eam gentem, quæ cælitum & hominũ contemptrix, calliditatis & perfidię viribus artibusque ſubnixa, eo ingenium omne contulit, potentiam & robur, vt Gallos natura liberos, & omnis antiquitatis moribus, legibus, & inſtitutis penitus ingenuos, in barbaræ crudelitatis ſeruiturẽ redigat. In his autem Quęſtionum decurſibus veterem illam Regna gubernandi, nimirum perfectam effigiem, tanquã matronam legitimam, caſtam, integram, nec vllis comptam calamiſtris, intuebimur, pro qua nobis Machiauelliani illi ſpuriã, fucatam, impudicam & improbam, ſubſtituere non dubitant. Quæ vetus Prouincias, Regna, & imperia adminiſtrandi ratio

tio Maiorum veſtrorum fuit, eamq́; Principes omni Regiarum virtutũ genere cumulatiſsimi, velvti per manus traditam, quandiu vixerunt, diligẽter obſeruarunt. Meritò ergo has à vobis Quæſtiones oportuit cognoſci. Poſtremò mihi iure perſuaſi, ſi vobis has diſſertationes inſcriberem, fore, vt à multis diligenter ob nominis, ac gentis veſtræ celebritatem legerẽtur. quas alioqui tamen non pauci cupidè propter invidiam & motus diſcutient, omnes peramãter ob elegantiam doctrinæ, æquitatemq́ue cauſæ, etiam obviis vlnis excipient. Et quidem ea re ſtudioſiùs, quòd nulla quemquam inſectandi cupiditate, aut vllarum partium gratia ſcriptę ſunt, ſed ſolo veritatis ob oculos ponendæ deſiderio, ex Gallicarum calamitatũ neceſsitate, ac ruinis; quo promptum aliquod firmumq́; remediũ, perpetuumq́ue poſteritati quæratur, fuerunt diffuſiùs explicatæ. Id quod, qui eas attentè legent, etiam quocunque tempore legent, cuiuſcunque partis ij quoq; ſint, aut nationis, conditioníſve, modò tamen Chriſtianam Religionem, vel quam Pontificiam, vel quam Reformatam appellãt, profiteãtur, facilè certoq́ue perſpicient.

II Itaque cum de Galliæ calamitatibus mihi multus cum Bruto, erudito, prudente, nobilique viro, sermo esset circiter abhinc biennium, & vltro citroque nō pauca de earum originibus, caussis, initiis & progressibus percurrissemus, eò tandem ventum est, vt, inter cetera, studio librorū Machiauellij, maximè crederemus acui quorundam ingenia, quo, artes perturbādi Remp. ex eorum auctoritate, qui eam regunt, amplecterentur. Quarum artium fundamenta, eum in iis libris, sparsim pessimis ea de re pręceptionibus editis iecisse, satis vtrique constitit. Remedium nullum certius promptiusque fore, quàm si Principum imperium, ac ius populorum, qui eis subsunt, ad sua legitima certaque prima principia, referretur, intra certos fines, vtrorumque potestatem, ea ratione conclusum iri, quos vltra citráque recta Reip. administratio planè non posit cōsistere; neque tradita à Machiauellio disciplina, nempe ab iis principiis prorsus euersa recipi. Mihi deinde harū Quæstionum librum, in quibus hæc principia cōtinentur, atque probantur, & exponuntur, misit, quo eas ipse legerem, & sententiam de iis meam significarem. Præclarè equi-

equidem Iunius Stephanus, qui nihil antiquius habuit, quàm vt has Quæſtiones, publici commodi gratia, Chriſtianæque Religionis ſarta tecta tuendi cauſſa, magnis laboribus ſtudiisque perficeret. Eas ego, ô Principes viri, Machiauellianis & hominibus, & libris, quorum ſceleratis conſiliis Reſpublica in tot ciuiles diſſenſiones, partes, motusque, diſſecta eſt, opponi poſſe cenſeo, tamquam Principia, quæ vocant, firmiſsima, vel columnas, aut Regulas, eius, hoc præſertim tempore, rectè reformandæ & collapſæ, legitima gubernandi ratione denuo ſurſum erigendæ, certè piis prudentiaque prȩſtantibus viris ſummè placituras eſſe confido.

III Tametſi autem Machiauellianos quoſdam, vel Tyrannorum mancipia, in Iunium inſurrecturos, nõ abs re ſuſpicor; quia tamen id hoc nomine facturi ſunt, quod per harum Quæſtionum Principes rationes, ſi vos eas audietis, metuunt malas ſuas artes in ordinem quaſi redactum iri; & ſe à vobis Regibus Principibusque Populoque detegendos: quid eorum iras Brutus, vir magnanimus, aut clãdeſtinos ſuſurros curet? Lætetur ille, eorum iniuſtitiam, ſcelera, rapinas, fraudes, tandem

aliquando ad certiſsimam Regum Populorumque ſalutem, in quam vnam rem omnibus viribus incumbendum eſt, diligentia, curáque ſua patefieri. Quod ſi falſa doceri dicunt, id oſtendant, neceſſe eſt. Sed id quomodo, quæſo, præſtabunt? Nam quæcunque in his Quæſtionibus adferuntur, ea claris equidem, non verò detortis Sacrarum literarum teſtimoniis eſſe certa, demonſtrantur; ex Morali, Politicéſque ſcientiæ doctrina, & Naturæ, ac legum iuſsis, Iuriſconſultorum reſponſis, Imperatorumq́; reſcriptis confirmantur, diuerſarum Gentium moribus & inſtitutis adſtruuntur; in illuſtribus ac variis variorum Hiſtoricorum exemplis, tãquam in ſpeculo, ſpectanda proponuntur. Ad docendi rationem quod pertinet (Philoſophos, ac diſputatores alloquor) ille, quo planiùs & certius rem oſtendat, ex effectis & conſequentibus cauſſas & Maximas illas propoſitiones, ſive regulas, colligit, ob oculosq́; ponit, & cognoſcendas exhibet, velvti gradibus quibuſdam ad ſumma conſcendens: vt Geometrarum more, quos hac in re imitari videtur voluiſſe, ex puncto lineam ducat, ex linea ſuperficiem, ex ſuperficie corpus cõſtituat.

quo

quo genere quidquam ostendendi, vel probandi,quid clarius, aut breuius, quid denique certius firmiúsque esse potest?In quibus expendendis summam quandam animi moderationem adtulit,inquirendę diligentérque perscrutandæ rei veritati, tanquam in puteum demersæ, deditus. Quam erutam ex profundo, & omnium oculis expositam,si qui nolint intueri,planè sunt improbi:si qui, quam vniuersi vident,eam conspicere nequeunt,planè cęci.Ad hũc ergo modum discussis illis nostris Quæstionibus dilucide necessarioq; consequitur; quodnam Principis in Populum sit munus; & quod Populi in Principem ius & officium, & hæc munera inter se distincta esse, mutua tamen & reciproca.Porrò vtriusque certos esse terminos à Deo & Natura, Gentiúmque moribus constitutos:qui transibit suos,eum grauiter in Deum ac leges, iusque Gentiũ peccare.his metis transgressis, manere in Republ.rerum confusionem:ab ea,ciuilis humanique fœderis dissolutionem; indè Tyrannidem;ex Tyrannide,immanem seditionem; ex ea, ciuile bellum radices agere. Constituto autem vinculo illo humanæ societatis firmo,atque metis illis ac finibus

nibus positis, vt Quæstiones ostendunt; & eos veris iustisq; principiis decernunt, atque stabiliũt, anne Machiauellij doctrina funditus, nullóque negotio, planè corruit? &, vti futilis, impia, & humano generi perniciosissima, radicitus euellitur? Neque fulcra ei sic ruituræ quisquam potest subiicere, quæ illam vllo omnino modo munire queant. Veruntamen esto liberũ Machiauellianis in hanc arenam descendere: prodeant. Illis, quæ diximus, scripturæ Sacrę, Philosophię de moribus ac Reipublicæ, legum, Morum, Gentium, & Exemplorum veris ac legitimis armis vtemur, pedemque cum iis audacter conferemus. Si se congressuros negant, iam metũ suum prodent: seque eo victos testabuntur. Si singulare certamen propter arma, cum iusta sint tamen, detrectãt: quid nos cum iis porro pugnemus? Cõfitemur, neque palam confiteri pudet, nos esse Christianos, nec nobis cum ea gente, quæ hæc arma repudiet, commerciũ vllũ, tanquam cum iis, quibus sit aqua & igni interdictũ, esse velle. Iam verò, quoniã, æquitate causę destituti, nihil equidem sunt, quod obiiciant, habituri, seditiosas esse Quæstiones, fortasis exclamabũt, atque, falsa esse ea-

se earum Principia dissertabunt. rationib. non gladiis, agant. Sin autē vera, cur seditiosas appellent? cur Principū manipulos in illas arment? An Princeps id quod verū est, ignoret? in re maximè, quę & sua tanti, & Reip. quidē, interest? Veritas solis sanè Tyrannis, qui omnia nō ex vtilitate publica, sed ex propria libidine metiūtur, quos adeò operosè illi instituūt, seditio esse potest: Sapienti autem, Pioq; ac Fideli Principi; quem Quęstiones istæ docēt, & erudiunt, summa tantùm virtus.
IV Sed, vt hæc Quæstionum Principia, & decreta esse scitis, ô Principes Pij, Fideles, multò iustissima: sic etiam, ea vos, re ipsa probare, tot illustres vestræ actiones, perpetuumque vestrum Pacis conciliandæ studium, & tot vestræ demum expeditiones, clarè testantur. Itaque par est, vt, indicato ex his decretis pharmaco, & vero remedio, coniunctis vnà omnes viribus, certè tandem aliquando medicandis huius temporis dissidiis, & natis inde malis, salutares manus adhibeatis. Vos equidē Deus Optimus Maximus, iis animis & consiliis erexit, & Imperatoribus armauit, atque tot gentium fauorib. eovsq; beauit, vt & vestram constantiam, nostri
tempo-

temporis adulationibus,& vestram fortitudinem nostrorum Gygantũ audaciç,& huius deniq; sæculi socordiæ, virtutẽ inclytç vestræ familiæ,ac gentis,in tot Gallicis perturbatis negotiis, rebus, prouinciis,Proceribusq́; viris,opposuerit. Vos igitur harum Quæstionũ Principia secuti, iustitiam in Gallia defendendam suscepistis;eo exercitum cõscripsistis, collegistis,duxistis. Demonstrant verò illæ, vos nõ solùm id iure potuisse, posseq́; facere; verùm etiã debere. Nos igitur pro vestra salute vota libẽter concipimus, atq; speramus, vos piis victoriis & rebus illustres tandem aliquando cõposita firma pace, contra crudelem illum immanissimũ Tyrannum Turcam,diuino beneficio ex cõmuni omnium ordinũ (vos omnes compello Christiani Principes) decreto, animum,copias,militarem scientiam, virtutem,auctoritatẽ, atque fortunã esse conversuros: quò vobis ducibus, Respublica Christiana de hoste potentissimo,longéque superbissimo ad summã Christi gloriam,Ecclesiæ salutem, & Reip. quietem triũphet. Id quod Deus Opt. Max. faxit, obtestamur vniuersi, supplicesq́ue poscimus. Valete. Kal. Ian. M. D. LXXVII. Soloduro.

PRIMA QVAESTIO,

AN SVBDITI TEneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent?

IDEBITVR fortasse prima fronte hæc quæstio planè otiosa & invtilis, qua nempe Christianorum axioma certissimum, tot Scripturæ sacræ testimoniis, tot sæculorum exemplis, tot piorum Martyrum rogis comprobatum, quasi etiamnũ controversum in dubium vocari videatur. Vnde etenim, dices, tot tantæque piorum ærumnę, si ex vna hac causa, quòd Deo simpliciter & absolutè, Regibus verò, quatenus adversus legẽ Dei nil imperent, obtẽperandũ esse, perpetuò iudicarint? Quorsum verò alioqui Apostolorum responsum

ſum, Deo magis, quàm hominibus parendum eſſe? Deinde, cùm ſola vnius Dei voluntas perpetuò iuſta ſit, cęterorum iniuſta ſubinde eſſe poſsit; quis ambigat, quin illi vnĩ abſque vlla exceptione, his cum aliqua ſemper exceptione parendum ſit? At certè cùm hodie multi Principes exiſtant, etſi Chriſti nomẽ ij iactitant, qui immenſam potentiam ne ab ipſo quidem Deo pendentem ſibi audacter arrogent; multi adulatores, qui quaſi Deos terrenos eos adorent, multi etiam, qui ſeu metu occupati, ſeu alia vi coacti, nulla in re denegãdum eſſe Principibus obſequium aut cenſeant, aut cenſere videri velint; & vitium prætereà noſtrorum temporũ hoc eſſe videatur, vt nil tam firmum ſit, quod non convellatur, nil tam certũ, quod non controvertatur, nil tam Sanctũ, quod non violetur: vereor ſanè, ne cuivis rem accuratè perpendenti, non modò non invtilis hæc quæſtio, ſed planè neceſſaria, noſtro præſertim ſæculo, videatur. Mihi certè cauſam tot tantarumque calamitatũ, quibus ab hinc annis aliquot orbis Chriſtiãnus divexatur, examinanti, ſuccurrit illud Oſeę Prophetę: Principes Iudæi iis ſimiles fuerunt, qui terminum mouent. itaque

Oſeæ c. 5. v. 10.

taque

taque iram meã aquæ inſtar in eos effundam. Ephraim verò conteritur in iudicio, quia impia mandata ſequutus eſt. Peccatum & Principum, & populi, vno verbo hîc habes. Terminos verè mouent ij Principes, qui illa iuriſdictione non contenti, quam ipſis tribuit Deus Opt. Maximus, eam, quam ſibi ſupremam in omnes retinuit, vi invadere conantur. quibus, inquã, nõ ſat eſt; bonis corporibúſque ſubditorum pro arbitrio & libidine vti, ni etiam miſerorum animas, quod Chriſti merum peculium eſt, ſibi vendicent, qui ſolo non contenti, cælum etiam ipſum audacter aggrediuntur, admotíſque ſcalis invadere conantur: nimirum, vt ait Poeta Ouidius,

Quà licet, affectant cælum iſti. Templa Quirinus,
Liber & Alcides, & modò Cæſar habent.

Populus verò impia mandata ſequitur, qui adverſus legem Dei quicquam iubentibus aut aſſentitur, aut aſſentatur, qui tãquam diis thura quodãmodo adolet, qui ſolium Dei affectantibus, cùm poſsit, nõ repugnat, qui quæ propriè Dei ſunt, Cæſari tribuere non veretur. Nemo verò eſt, qui hæc non videat. Si quis Principi impia iubenti non obtemperat, cõtinuò re-

bellis, perduellis, Maieſtatis reus habetur. Iis calumniis petebatur Chriſtus, iiſdem Apoſtoli & primi omnes Chriſtiani. Si quis Eſdræ, (4.) aut Nehemię (5. ver. 7.) exemplo; Templum Domini extruere parat, regnum affectat, res nouas molitur, in Remp. cuniculos agit. Obſtrepere verò Regibus cõtinuò adulatores innumeros audias, ſi ſemel reſtauratum fuerit Templum iſtud, actum eſt de regno: non eſt, quòd vlla amplius tributa, aut vectigalia ab iſtis hominibus expectes. Quæ verò iſthæc inſania eſt? Eæ demũ Reſpublicæ firmæ cenſendæ ſunt, quarum in medio Templum Dei collocatum eſt, quæ ipſæ Templum Dei ſunt. Ij Principes verè regnant, qui cum Deo regnant, cùm omnes
Sapien. 7. omnino per ipſum regnent. At cõtrà quæ κακοζηλία hominum eſt, nec Rempublicam bene cõſtitutam, niſi everſo Templo, nec Regnum, niſi expulſo, ſi fieri poſsit, Deo Opt. Max. tutũ firmúmque putarit? Hinc verò tot Gigantæi auſus, & Gigãtæorum conſimiles exitus, tot Principum exitia, tot Gentium excidia. Quod ſi noſſent ij, quid inter Deum & Cæſarem interſit, inter Regem regum & Regem, inter Domi num & vaſallum, quid ſibi ille à ſubditis
tributi

tributi nomine poſcat, quid ipſis in ſubditos permittat: proculdubio neq; tot Principes Regnũ Dei turbare conarentur, neque etiam in ipſo conatu, iuſta Dei iudicis & vindicis ira, proprio regno deturbarentur. Neque verò præterea tot calamitates, direptiones, vaſtationes Populus pateretur. Intereſt ergo Principum, ſcire, quatenus imperare debeāt; ſubditorum, quatenus parere, ne aut illi alienam iuriſdictionem invadendo, aut hi extra iuriſdictionem ius dicenti parendo, in pœnam incidant. Hic verò eſt Quæſtionis propoſitæ ſcopus, cuius Sacrā præcipuè ſcripturam iudicem faciemus.

Quæritur, An ſubditi teneantur Regibus obedire, ſi quid adverſus legē Dei imperent? id eſt, vtri potius, Deo an Regi obediēdum ſit. De Rege, cuius ampliſsima cenſetur poteſtas, ſi conſtiterit, de cæteris magiſtratibus eadem via conſtabit. Primùm docent Sacræ literæ, Deum ſuapte auctoritate regnare, Reges quaſi precariò: Deum per ſe, Reges per Deum: Deum iuriſdictione ſua vti, Reges delegata tantùm. Sequitur itaque, Sapien. 6. Proverb. 8. Iob 12. &c. Dei immenſam eſſe iuriſdictionem, Regum dimēſam: Dei infinitam

potentiam, Regum præfinitam: Dei Regnum nullis limitibus circunſcriptum eſſe, Regum contrà certis regionibus regi, certis cancellis terminari. Deinde Deus ex nihilo creauit cælum & terram. Itaque is iure cæli & terræ dominus eſt, & verè proprietarius. Quicũque verò terram inhabitant, eius tanquam coloni ſunt & emphyteutæ: quicunque in terra ius dicunt, & aliqua ratione cæteris præſunt, Dei beneficiarij & cliẽtes ſunt, ab eóque inveſtiturá capere & agnoſcere tenentur. Deus denique ſolus proprietarius eſt, ſolus dominus: homines omnino omnes, quo gradu tandem ij ſint, coloni, villici, miniſtri, vaſalli, qui quo ampliores fructus percipiunt, eò maiorem cenſum debent: quò maiori authoritate potiuntur; eò ſeuerius rationem reddere tenentur, quò clariorẽ honorem conſequuti ſunt, eò grauiori oneri ſunt obnoxij. quod & Scriptura ſacra paſsim docet, & pij omnes, imò præſtantiſsimi quique Ethnici ſemper agnouerẽ.
Pſalm. 24. Domini, ait Dauid Rex, eſt terra, & plenitudo eius: ac ne homines ſuis vomeribus ſacrificẽt, nil terra ipſa abſq; cæli pinguedine proferre ſolet. Ideò verò Deus ſibi à ſuis omnium frugum primitias cõſecrari

poſcit

poſcit. & Ethnici ipſi vltrò dicauere, quibus ſeſe colonos, ipſum verè Dominum profiterentur. Cælum Domini ſolium eſt, ait rex Salomon, terra ſubſellium. Itaque cum reges omnes eius pedibus ſubiecti ſint, non mirum, ſi Deus Rex regum, & Dominus dominantium, Reges verò omnes, miniſtri regni eius, iuri dicundo conſtituti, vocitentur. Per me, inquit Dei ſapientia, reges regnant, & Principes iudicant terram. At ni faxint, ſoluo ego baltheum regum, & cingo renes eorum cingulo. ac ſi diceret: meum eſt, ſtabilire reges in ſolio, aut deturbare pro meo arbitratu. Hinc ſolium Regum, ſolium Dei dicitur. Benedictus, ait Regina Sabæ Salomoni, Deus tuus, qui te poſuit ſuper ſoliũ ſuum, vt regem loco domini Dei tui, vt facias iudicium & iuſtitiam. Sic & Salomonem alibi in throno Domini, aut in throno regni Domini collocatum legimus. Eadem ratione Populus ipſe, Dei Populus & hęreditas perpetuò dicitur: Rex verò adminiſtrator eius hæreditatis, & dux populi Dei. quo titulo Dauid, Salomon, Ezechias & cæteri pij Principes nominatim afficiuntur. Cùm verò ſancitur fœdus inter Deum & Regem, ea conditione ſan-

Eſa.c.66. v.1. *1.Reg.c.8.* *Sap.6.v.1.* *Prou.8.v15.* *Iob.12.v.16* *Daniel 2. verſ.21.* *1.Chro.c 9. verſ.8.* *2.Chro.c.9 ver.8.* *1.Chron.c. 29.v.23.* *1.Sam.c.9. v.16.c.10. ver.1.* *2.Sam.c.6. ver.21.* *2.Reg.c.20. ver.5.* *2.Chro.c.1. v.9.&c.*

citur, vt Populus sit, & perpetuò maneat
2.Reg.c.11. 2.Chro.c.33 v.16. Populus Dei, nempe vt ostendatur, deum sua se proprietate & possessione non exuere, cùm Populum regibus tradit, sed regendum, curandum, pascendum tradere, non secus ac is, qui gregi pastorem eligit, gregis nihilominus dominus manet. Hoc perspicuè agnouerũt pij reges, Dauid, Sa-
2.Chron.c. 20.v.6. lomon, Iosaphat & cæteri, qui etsi Deum Regnorum & Gentium Dominum agnoscebant, nihilo tamen minus regnabant: imò eò magis, quò alacrius deo seruiebãt.
1.Chron.c. 29.v.11. Hoc idem Nabuchodonozor ipse, quantumvis Ethnicus & potens Monarcha, tandem profitetur. quẽ cùm Daniel Regẽ regum vocaret, cui Deus cælorum, regum
Dan.c.2.v. 37.c.4.v. 34. potentiam, & gloriam dedisset: Quinimo, ait, ô Daniel, verè Deus tuus est Deus Deorum, & dominus Regũ, qui regna tradit quibuscumq; vult, vel omnium hominum vilissimis. Propterea verò & Xenophon ipse, in inaugurando Cyro, deo imprimis litatum dicit: & passim Ethnici etiam authores Deum Opt. Max. regẽ summum prædicant. Hodie verò in Christianorum Principum inauguratione, ij perpetuò Dei famuli, Populo suo regũdo destinati nuncupantur. Cùm itaque reges,

Dei

Dei vicarij tantùm sint, in Dei solio ipso authore constituti, Populúsque sit Dei Populus: nec verò vicariis, nisi eorum, quorum personam gerunt, causa honos deferatur; sequitur procul dubio, regibus propter Deum, non adversus Deum, Deo seruientibus, non adversantibus, Dei iura tuentibus, non invadentibus, obtemperandum.

Hîc obiiciant fortè nobis Assentatores aulici, Deum suam omnē in reges authoritatem contulisse, cælum sibi retinuisse, terram agendam ferendamque pro libito regibus tradidisse: Cæsarem deniq; diuisum cum Ioue imperium habere. Digna sanè vox Cleone aliquo impurissimo Alexandri adulatore, aut Martiale, qui Domitiani edicta, Domini deíque edicta vocare non veretur. Digna & nefandissimo Principe Domitiano, quem Dominum deumque etiam vocari voluisse, Suetonius narrat. At certè & pij Principis auribus & piorum subditorum ore prorsus indigna. Manet semper illa Dei omnipotentis sententia: Non dabo nomen meum alteri, non transferam gloriā meam in alium, id est, non eam cuiquam potentiam tradam, quin summū ius mihi Esai.48. ver.11.

perpetuò recipiam. Deus sua se potentia & authoritate nunquam exuit. Sceptrum in manu tenet, quo frementes reges compescat & contumaces cõterat. Libram in altera, qua ius iniquè distribuẽtes examinet. Supremi verò imperij nulla certiora signa dari possunt. Quòd si aut Imperator, cum Regem aliquem creat, saluo semper summo imperio id facit, aut rex, puta, Franciæ, cum extraneo, vel etiam fratri filióve ditionem regendam posidendámve tradit; casus regios, animadversionem Regiam & supremũ dominatũ perpetuò recipit. quin & si minus in formula investituræ fiduciæ've expresserint, ipso iure excepisse putãtur. Quantò verius Deus in omnes Reges, in seruos, inquam, & ministros, eam sibi authoritatem retinet, à quibus & rationem eum reposciturũ, & pœnas de iis sumpturum, si suo officio malè fungantur, toties legimus? Reges itaque regis regum vasalli sunt, per gladiũ regiæ authoritatis insigne, investiti, vt eo gladio legem diuinã tueantur, bonos protegant, malos perdãt, non secus ac per ensem, scutum, vexillũ, vasallos à Domino superiori feudo investiri videmus, ea lege, vt ei iisdem armis, quandocumque opus fuerit, militent.

Psal. 2.
Sapien. 6.

militent. Vt verò vaſallos eos definiamus, ita & quæcunque vaſallis, regibus, apprimè etiam conveniunt. Vaſallus feudum à domino ſuperiore accipit, cũ munere iuris dicendi & onere militiæ coniunctum. Rex regũ à Deo, vt iudicet Populum ſuũ, & adverſus hoſtes tueatur. Vaſallus legem & conditionem à Domino ſuperiori accipit. Rex à Deo iubẽte, vt legem ſuam perpetuò obſeruet, & ante oculos habeat. Si fecerit, tum ipſum, tum poſteros regnum diu poſſeſſuros; ſin contrà, contrarium experturos. Vaſallus ſeſe domino ſuperiori iureiurando devincit, fidemq́ue & obſequium promittit. Rex pariter ex legis diuinæ præſcripto ſeſe imperaturum iurat. Vaſallus denique, ni iuſiurandum ſeruet, feudum committit, ipſoq; iure ſeſe omni prerogatiua priuat. Rex quoque, ſi Deum negligat, ſi ad eius hoſtes trãsfugiat, ſi feloniam adverſus Deũ committat, & ipſo iure regnum committit, & ex facto plerũque amittit. Hęc ex fœdere inter Deum & regem fieri ſolito (confœderatorum enim nomine ſeruos ſuos dignatur Deus) perſpicua erunt. Duplex autem fœdus in Regum inauguratione legimus: primum, inter Deum & Regem & Populum, vt eſſet

1. Sam. c. 8. et c. 9. v. 20

Deut. 17.

Populus, Dei Populus. Secundum verò, inter Regem & Populum, vt bene imperanti bene obtemperaretur. De secundo postea videbimus; de primo hîc nobis agendum est.

Fœdus inter Deum & Reges.

In Ioę inauguratione legimus sanctum fuisse fœdus inter Deum & Regem & Populum, aut, vt alibi dicitur, inter Ioradam summum sacerdotem, & vniuersum Populum & Regem, vt esset Populus Dei. Similiter Iosiam & vniuersum Populum fœdus iniisse cũ Deo. Vnde intelligimus in hoc fœdere faciundo stipulatum fuisse summum sacerdotem Dei nomine, à Rege & Populo, tanquam verbis conceptis, An non curaturi essent, vt Deus purè & ritè in Regno Iudaico coleretur. An nõ scilicet ita regnaturus esset Rex, vt populum Deo seruire sineret, inque Dei lege contineret. Deinde, an non ita populus Regi obtemperare vellet, vt nihilo secius Deo in primis obsequeretur. Regẽ verò & Populum tanquam reos promittendi, in legem Dei iurasse, seseque solenni sacramẽto Deo colendo imprimis obligasse. Vnde ex facto, cum primum istud fœdus sancitum est, Iosias & Ioas destruunt idololatriam Baal, & cultum Dei restituũt. Capi-

2 Reg. c. 11.
2. Chro. c. 23 ver. 16.
2. Reg. c. 23.

ta verò

ta verò fœderis hæc erant in summa: Vti tum Rex ipse, tum etiam Populus vniuersus, Deum ex legis suæ præscripto, & singuli colerent, & vniuersi colendum curarent. si facerent, Deũ ipsis affuturum, reiq; publicæ illorum præfuturum. Sin minus, missos facturum & disperditurum: quod ex multorum scripturę locorum collatione apparet. Moses moriturus, eas conditiones fœderis vniuerso Populo recenset, moxque legem, id est, ipsa pacta conventa Domini, in Arca fœderis asseruari præcipit. Mose vita functo, Iosue constituitur dux Populi Dei. Dominus itaq; ipse eum admonet, si res suas prospere gerere velit, ne à lege latum vnguem recedat. Is verò cum primum Israelitæ terram Chanaan ingressi sunt, vt palam eis faciat, qua conditione in eam possessionem à Deo mittantur, sacrificiis ritè peractis, legem corã vniuerso Populo legit, moxque mira, si iis pactis starent, pollicitus, dira, si negligerent, minatus. In summa, si legẽ seruarent, prospere rem gesturos: sin secus, disiectum ac pessundatum iri obtestatur. Idem quoque moriturus, & evidentius quidem. Quotiescunque verò eam deserunt, in manus Chananæorum traduntur, & Tyrannis

2. Chro. c. 23. ver. 16. & 17.
Deu. 29. 30, 31 cap.
Deu. 31. v. 26.
Iosue c. 1.
Deu. c. 27. v. vlt.
Ios. c. 5.
Ios. c. 24.

nis mancipantur. Iam idem omnino fœdus, quod inter Deum & Populum sub iudicibus fuit, sub Regibus & cum regibus obtinuit. Postquam Saul vnctus, electus & planè constitutus est, Samuel his verbis Populum affatur; En Regem, quem elegistis, & petiistis. Ecce Deus posuit eũ Regem super vos. Obedite & seruite Deo tã vos, quàm Rex vester, qui est super vos. Alioqui & vos, & Rex vester peribitis. Quasi dicat: Voluistis Regem, Deus hunc vobis Regem dedit. Ne tamen putetis Deum quidquã de suo iure imminui velle, velim intelligatis, Regem non secus ac vos, huic legi custodiẽdæ devinctum esse, ac, ni fecerit, eandem pœnam passurum; denique, Saulem esse Regem quidem vobis datum, qui in bellum, vt cupiistis, vobis præeat, at ea lege, vt legem Dei interim sequatur.

1. Sam. c. 12.

Eiecto Saule, quòd pacto non stetisset, Dauid eadem lege Rex constituitur, vt & Salomõ quoque Dauidis filius. Si legem meam obseruaris, ait Dominus, ego confirmabo tecum pactum, quod pepigi cum Dauide. Quodnam verò est hoc pactum? Extat in in libro Paralipomenon his verbis: Nũquam avelletur à facie mea successor

1. Reg. c. 2. ver. 4. 1. Reg. c. 6. ver. 12. 2. Chro. c. 6. v. 16. c. 7. ver. 17.

ſucceſſor ex tua ſtirpe in ſolio Iſraelis, modò filij tui obſeruent legem meam tuo exemplo. Sin verò idolis ſeruiant, expellam vos è terra, quam vobis poſsidendam dedi, &c. Hinc liber Legis tempore Ioſię repertus, vocatur liber fœderis Domini, (quem Deus Sacerdotes Regi tradere iubet, proindeque Samuel Sauli tradit) ex cuius pręſcripto Ioſias ipſe init fœdus coram Domino. Hinc etiam Lex, quæ in Arca ſeruabatur, vocatur Pactio Domini cũ filiis Iſrael. Deniq; Populus ſeruitute Babylonica liberatus, fœdus cum Deo renouat, & quòd Pactum Domini violaſſet, tot ſe calamitates meritò paſſum agnoſcit. Perſpicuum ergo eſt, Reges, tanquam vaſallos in legem Dei tanquam ſuperioris omnium Domini, iurare. At verò, quod antea attigimus, ſi fidẽ non ſeruant, ſi legem violant, vt illos feudum propter feloniã, ſic hos regnum committere legimus.

2. Reg. c. 23. ver. 2. *Deu. 17. v. 18.* *1. Sam. c. 10. v. 25.* *2. Chro. 6. v. 11.* *Nehem. 9.*

Diximus idem eſſe fœdus inter Deum & Reges Iudæorum, quod antè inter Deũ & populum ſub Ioſue & iudicibus. Videmus verò paſsim populum, ſi quando legem neglexit, aut fœdus pepigit cũ Baal, mancipatum fuiſſe ſeruituti Regum Chanaan, Iabini, Eglonis & cęterorum. Vt autem

Iudic. 9. v. 33. *Iudic. c. 2. v. 24. c. 4. v. 2. &c.*

tem idem fœdus est, ita eadẽ est fœdifra-
1.Sam.c.13. v.13. gorum pœna. Saul contra quàm lege Dei
sancitũ erat, sacrificia tractare audet, mox
1.Sam.c.15. v.26. etiam contra disertum Domini mandatũ
Agagum Regem Amalecitarum seruat:
Propterea & rebellis vocatur à Samuele,
& rebellionis demum pœnas luit. Sacrificasti tu, ait. At præstitisset te obsequutũ
esse Deo. Obsequium enim præstat sacrificio. Reiecisti Dominum Deum tuum, at
ipse te reiicit, ne amplius regnes super Israelem. Adeo verò hoc iuris obtinet, vt
non secus ac propter Maiestatis, affectatíve propriè regni crimẽ filij paterno feudo
priuantur; non ipsi modo Reges, sed ipsorum adeò liberi easdem ob causas regno
1.Reg.c.11. v.33. spolientur. Salomon à vero Deo ad idola
deficit. Ahias Propheta, Regnum Israeliticum cõtinuo sub Roboamo filio diuisum
iri prædicit. Completur denique verbum
Domini, ac decem Tribus, pars regni potissima, à Roboamo, ad Ieroboamum eius seruum deficit. Cur ita verò? Quia, ait
Dominus, defecerunt à me ad Astaroth
Deum Sidoniorum, & Chamos Deum
Moabitarum, &c. disrumpã ego vicissim
regnum eorum. Ac si diceret Pactum violarunt, conditionem non impleuerũt: ne-

que

que ego itaque amplius teneor. Maiestatē meam imminuere volunt: ego regnum ipsorum verè imminuam. Cum serui mei sint, me è meo regno eiicere student. At ego per Ieroboamum, per seruum, inquā, eos regno eiiciam. Quid verò, cum hic idē seruus veritus, ne Populus Dei colendi desiderio, Hierusalem revertatur, vitulos in Bethel erigit, & occasionem peccandi Israeli offert? cum, inquam, Populum Dei à Deo, seruū ab hero abalienat & abducit? quænam tandem est tam ingrati cliētis in patronum, tā nefandi plagiarij pœna? Moritur ei primùm filius, deinde vniuersa eius gēs per Baasæ facinus extirpatur ad vltimum masculum vsque, Propheta illa idcirco fieri protestante, quòd à domino suo defecisset. Est igitur causa hæc & frequens, & idonea, propter quam Rex feudo à Deo accepto priuetur, si legē Dei oppugnet, & à Deo, ad ipsius hostes, ad deos, inquam, gentium transfugiat. Et vt paria crimina pares pœnæ decent, consimilem omnium Regum Israelis & Iudæ, qui talia patrarunt, exitum, summum, inquam, exitium in Sacris literis legimus. Tametsi mutata est & Ecclesiæ Iudaicæ, & Regni quoque ipsius forma, cum quæ

prius

prius Iudęa terminabātur, per totum orbem diffusa esse possint: de Regibus tamē Christianis idem prorsus dicendum est, Euangeliū successit legi, Reges Christiani Iudaicorum loco sunt. Idem pactum est, eædem conditiones, eædem pœnæ, ni impleantur, idem vindex perfidiæ Deus omnipotens. Vt illi deniq; legi, sic hi Euangelio obseruando, tenentur. cuius propagationem singuli in primis & ante omnia se curaturos spondent, cum inaugurātur. Herodes Christi Domini Regnum, quod provehere debuisset, reformidans, Christum ipsum, quasi regni affectati dānat. En verò & miserè perit, & regnum ipse suum perdit. Iulianus à Christo ad Gentiles transfugit. At paulò pòst idem Galilæi (ita enim Christum probrosè vocabat) vindicem dexteram experitur. Plenæ verò sunt superiorum sæculorum historiæ consimilibus exemplis; quæ nec nostro etiā sæculo nobis desunt. Aliquot ab hinc lustris plęrique Reges Babylonicis poculis inebriati, Christi hosti adversus Christum, Lupo adversus agnum militarunt, vt etiamnum plærique militant. Vidimus verò nonnullos, in flagranti crimine, in ipsoq; adeo, quod agitabant,

scelere

ſcelere periiſſe: quoſdam etiam è triũpho in tumulum elatos fuiſſe. Nec cæteros melior manet exitus. Stat nempe perpetuò hæc ſententia: Coniurent licet omnes reges terræ adverſus Chriſtum, & Agnũ noſtrum diripere conentur, neceſſe eſt tandem illos manum cedere, pedibus Chriſti ſubiici, & Agnum Regem Regum, & Dominum Dominantium, velint nolint, confiteri. Quid verò de Regibus Ethnicis ſtatuemus? Procul dubio & ſi ij extrinſecus non vnguntur à Deo, ſunt tamen eius vaſalli, & ab eo vno potentiam ſuam acceperunt ſeu ſorte, ſeu alia quavis forma eligantur. Si ſuffragio: Deus regit corda hominum, & dirigit quo ipſe vult. Si vel ſorte: ſors coniicitur in ſinum, inquit Salomon, & iudicium eius à Domino. Is perpetuò vnus eſt, qui pro ſuo arbitrio Reges tollit, & ſtatuit, firmat & evertit. Hac ratione Cyrum vnctum Domini vocat Eſaias. Daniel verò Nabuchodonozor & cæteros à Deo potentiam accepiſſe ait, vt & Paulus, omnes omnino magiſtratus. Etſi enim Deus legem ſuam non ita diſertè his atq; illis cõmendarit; eſt tamẽ quod agnoſcãt, ſe, quod regnant, Deo ſupremo Regi debere. Itaque ſi tributum eo nomi-

Pſalm. 2.
Pſalm. 110.
Apoc. c. 19.
Prou. 16.
Daniel 2. v. 21.
Eſa. c. 45.
Dan. 4.
Rom. 13.

ne Deo persoluere minus curent: saltem quod Deo à subditis debetur, intercipere & avertere ne tẽtent, aut vlla alia in re diuinam sibi iurisdictionem arrogent. Id verò propriè affectati regni crimen est, quod Deus in ipsos reges Ethnicos grauissimè vltus est. Principes, ne in tam atrox crimẽ incidant, suam à diuina iurisdictionem in primis distinguãt necesse est, & eò quidẽ accuratius, quod in eodem solo, in eadem re, in homine, inquam, Deus & Rex, ius suum ambo capiũt. Constat homo ex corpore & anima, Deus corpus finxit & animã quoq; inspirauit. Vtroq; ergo optimo iure vti solus poterat. Quod si liberaliter indulsit Regibus, vt subditorum corporibus bonísque, ad eorundem tamẽ conseruationem, vti possint: meminisse sanè debent, vsum, non abvsum, cõcedi. In primis verò nil quod animæ, tributi nomine imperent, habere se, qui suã ipsi Deo tributariam profiteri teneantur. Rex capit tributum censúmve à corpore, iisque, quæ corporis ministerio acquiruntur coluntúrve. Deus ab anima præcipuè, quæ suas etiam functiones per corpus exercet. Ad tributũ illud pertinent fructus, nũmorum pensitationes, & cætera onera tum realia, tum

tum personalia. Ad hoc preces, sacrificia, conciones, cultúsque adeo diuinus, tum priuatus, tum publicus. Quæ quidem adeò diuersa & distincta sunt, vt neutrum alteri officiat; fiscus Dei Cæsaris fisco nil adimat, sed cuique ius suum constet. Denique cælum terræ misceat, omniaque in antiquum chaos reducere velit, qui hæc
confundat. Hæc optimæ distinxit Dauid, *1.Chron.26*
qui alios officiarios destinauit in rem dei, *ver. 29.*
alios in rem Regis. Sic & Iosaphat alios *2.Chr.c.19*
in iudicium Iehouæ, alios in litem Regis, id est, alios, qui cultum Dei, alios, qui iura Regis tuerentur. Quod si vtrumque tributum sibi vendicat Princeps, perinde ac si Gigantum more, cælum petere & scandere conentur: Regni affectati reus est, & non secus ac vasallus, qui regalia iura inuadit, feudum committit, ac eo sæpissimè spoliatur: & eo æquius, quod ea vasalli ad dominum superiorem aliqua: Regis ad Deum, homuncionis ad omnipotentem nulla potest esse proportio. Quotiescunq;
enim Princeps aliquis insolenter dicit, E- *Esa.c.14.*
go scandam cęlum, extollam solium meũ *ver.22.*
supra stellas Dei, & ero similis altissimo: At ego contra, Deus inquit, extollam meipsum, insurgam adversus te, & excindam

nomen tuum ad vltimos nepotes vſque. Et tua quidem conſilia evaneſcent; quod verò ſemel decreui, mutari nõ poteſt, aut in caſſum cedere. Dicit Dominus Pharaoni: Dimitte populum meum, vt mihi ſeruiat, vt mihi ſacra faciat. Quia verò faſtu tumidus, Deum illum ſibi notum non eſſe reſpondet, præceps ruit. Nabuchodonozor vult ſtatuam ſuam coli, ſibique diuinos honores exhiberi. Confeſtim effrenẽ miſeri homuncionis audaciam reprimit Deus. Qui Deus videri volebat, homo eſſe deſinit, & avia deſertaque loca aſini inſtar oberrat, Eo vſque dum, ait Daniel, Deum Iſraelis ſupremum omnium Dominum agnoſcat. Balthaſar eius filius, ſacris Templi vaſis diuino cultui dicatis, ad ſuam ebrietatem abvtitur. En verò quia Deo gloriam non tribuit, cuius in manu anima eius omnéſque viæ erant, regno peſſundato, eadem nocte trucidatur. Alexãder Magnus adulatorum voce delectabatur, qui Iouis filium eum eſſe, & adorandum propterea affirmabãt. En verò inchoatos quaſi de domito orbe triumphos præpropera mors interſecat. Antiochus vniendi regni prætextu, vnumquenque Legem Dei miſſam facere, & ſuam ſequi iubet. Templum

Exod. c. 5. & 8. &c.

Dan. c. 4.

Daniel. c. 5. ver. 23.

1. Macha. c. 1. v. 43.

Iudæorum

Iudæorum prophanat, altaria polluit. At multas calamitates, clades, ſtrages expertus, fractis proſtratiſq; viribus, animi mœrore tandem conficitur, in eoque, quod Iudæos ad impietatem adigere voluiſſet, tā grauia ſe pati profitetur. Denique ſi repetamus, quis Neronis exitus fuerit, qui Chriſtianos vrbis incendio inſimulatos ſceleratè cōtrucidauit: quis Caligulæ, qui ſibi ſacrificia inſtituit: quis Domitiani, qui Dominus Deuſque vocari voluit; quis Commodi & eorum omnium, qui honores ſoli Deo debitos, aut ſibi vendicare, aut Deo tollere voluerunt: exitialem eorum perpetuo exitum comperiemus. Cōtrà verò Traiani, Hadriani, Antonini Pij, & cæterorum eiuſmodi ſatis proſperum: qui ſi minus Deum coluerunt, Chriſtianis ſaltem ſuo more colere permiſerunt. In ſumma, vt vaſalli rebelles, regnūmve affectantes, & ſupplicium extremum merentur, & feudum ipſo iure committunt: ita & hi, qui aut legem Dei ex pacto obſeruare nolunt, aut obſeruare volentes inaudita cauſa perſequuntur. Cum itaque videamus eodem ferè modo Reges à Deo regno inveſtiri, quo vaſallos à domino ſuperiore, feudo, iiſdem de cauſis eo benefi-

1. Mach. c. 6

cio priuari, eodem ferme loco, hos, quo illos esse, Reges omnes Dei vasallos esse, omnino statuẽdũ est. Hoc verò posito, quęstio nostra facilè finietur. Si enim Deus est Domini superioris loco, Rex vasalli: quis non Domino potius, quam vasallo, obediendũ pronunciet? Si Deus hoc præcipit, Rex contra: quis Regi adversus Deũ obsequium denegantem, rebellem iudicet? Imo verò quis non rebellionis damnet, si aut Deo segnius pareat, aut Regi ea in re pareat. Denique, si hinc Rex, illinc Deus ad delectũ nos vocet: quis Regem, vt Deo militemus, deserendum non statuat? Ergo non modo non tenemur obedire Regi contra legem Dei quid imperãti, verùm etiam si obediamus, rebelles sumus, non secus ac si adversus Regem colonus, pro seniore Regis vasallo, arma sumeret, aut edicto superioris, quàm inferioris, Vicarij, quam Principis, Ministri, quàm Regis obedire mallet. Ac propterea incidimus in execrationem Micheæ Prophetæ, qui Dei voce eos omnes, qui impiis Regum mandatis obsequuntur, detestatur, & diris devouet. Legem Dei quum dicimus, intelligimus duas Legis tabulas Mosi traditas, quibus tanquam limitibus immo-

Michea 6. ver. 16.

immobilibus, authoritas Principum omnium circunſcribi debet. Prima, Dei cultus, ſecunda officium erga proximum cõtinetur: prima, inquam, Pietas, ſecunda Iuſtitia Charitati coniuncta, quibus Euangelij promulgatio non modo non derogauit, verùm etiam authoritatem adiunxit. Prima autem vt ordine, ita & dignitate prima cenſetur. Si quem innocentem Princeps occidi iubeat, ſi quem ſpoliari, ſi cui vim inferri, nemo cui vel tantillũ conſciẽtiæ ſuperſit, parere velit. Si ſcelus ſuũ, adulterium puta, parricidium, aut quid ſimile, comprobari flagitet, prodibit inter ipſos Ethnicos Papinianus aliquis, qui Caracallam coram reprehendat, & mori, quàm parere malit:

Phalaris licet imperet vt ſit
Falſus, & admoto dictet periuria Tauro,

falſum teſtimonium dicere non ſuſtinebit. Quid verò, ſi nos Princeps cum idolis commercium habere iubeat? ſi Chriſtum crucifigere? ſi Deum eiurare, execrari, & quantum in nobis erit, cælo pellere, an nõ multò æquius parere detrectabimus? Quin potius quia non ſatis eſt abſtinere à malo, ni faciamus etiam bonum, non modò idola non colemus, verùm Deum eo

modo, quo præcipit, colemus: nec modò Baali non procumbemus, verùm Deo sacra faciemus, qualia à nobis requirit. Etenim Deum quidem colere tenemur propter ipsum: at Principem honorare, vt & proximum amare, propter Deum. Quòd si verò proximum lędere, scelus est, si Principem violare, piaculum censetur: quo tãdem nomine tantum tãque atrox crimen censebimus, quo ipsa supremi omniũ Domini Maiestas petitur? In summa: vt longè grauius est creatorem, quam creaturam, hominem quam imaginem lædere; & in iure grauior est pœna eius, qui Maiestatẽ Regiam lęserit, quam qui statuam ei dicatam fregerit: ita nõ dubium est, quin eos, qui primam legis tabulã violant, grauior & atrocior vindicta, quàm qui secundam, maneat (etsi vna ab altera pendet) adeoq; cautius adhuc in illa, quam in hac agendum sit. Exempla verò maiorum docere nos possunt, quæ cautela hac in re sit adhibẽda. Achabus Rex, Iezabele vxore instigante, Prophetas Dei vndequaque com
1. Reg. c. 18. prehensos occidi iubet. Abdias nihilominus, Aulæ Magister, eos abscondit & alit. In promptu excusatio est, In omni obligatione, quantumvis stricta, Deus perpetuo

tuo excipitur. Achabus idem, omnes Baali ſacrificare iubet: Elias nihilo ſegnius arguit Regem, arguit Populum, ſacerdotes Baal impietatis convictos ad necē poſcit. Invito denique Rege vxorio, frementéq; impia vxore cultum veri Dei reſtituere conatur. Sin Achab obiicit, quod hodierni Principes ſolent, quod Iſraelem turbet, quod rebellis, quod ſeditioſus ſit, vt omnium, qui crimine vacant, hoc eſſe crimen ſolet: Imò verò, reſpondet, Tu is ipſe es, qui Iſraelem tua rebellione turbas, qui à Domino tuo ad hoſtes, à Deo vero ad deos alienos transfugeris. Eodem modo Sidrach, Miſach & Abdenago, Regi Nabuchodonozor parere nolunt, vt neque Daniel Dario, Eleazar Antiocho, & innumeri alij. Poſt verò Chriſti advētum, cum iubentur Apoſtoli Euangelij prædicationē omittere, Iudicate, aiunt, vtrum iuſtum ſit coram Deo, vobis potius, quam Deo obedire. Ita modo mandatum Chriſti impleant, quid Reges ſentiant, ſusque deque habent. Ipſi denique Iudæi Aquilam argenteam ſtatuámque Caligulæ in templo collocari non ferunt. Quid verò Ambroſius, iubente Valentiniano Imperatore, vt baſilicam Mediolanenſem Arrianis trade-

1. Reg. c. 18. verſ. 17.

Daniel c. 3.
Daniel c. 6.

Act. 4. v. 19.

Ambr. Epiſtol. 33. Euſeb.

ret? Cõvenior, inquit, à Comitibus & Tribunis, vt Basilicę fieret matura traditio, dicentibus Imperatorẽ iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia: respondi; Si à me peteret, quod meũ esset, id est, fundum meum, argentũ meum, ius huiusmodi meum non refragaturum. quãquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verum ea, quæ sunt diuina, Imperatoris potestati non esse subiecta. Quid verò putamus responsurũ eum fuisse, si de viuo Dei tẽplo idolis mãcipando cõsultus fuisset? Exẽpla hæc & innumerorũ Martyrũ, qui mori, quã parere maluerũt, quibus plenæ sunt Historię, legis disertissimę instar esse possint. At sanè ne lex quidẽ disertis verbis cõcepta nobis deest. Quotiescunq; enim Apostoli Christianos monẽt, vt Regibus & Magistratibus pareant, quasi de industria faciant, Deo parendũ in primis & ante omnia præmonent: præposteri istius obsequij, ad quod adulatores Principum simplices cohortantur, nusquam ne leue quidem argumentum reperias. Omnis anima, inquit Paulus, superiori potestati subiecta esto; nam nulla est nisi à Deo. (animam omnem dicit, ne conditio vlla excipi videatur.) Satis ex hisce verbis con-

Paul. c. 13. ad Rom.

cludi

cludi poterat, Deo potius, quam Regi parendum esse. Si enim regi propter Deum, certè non cõtra Deum. At ambiguitatem omnem præcidere vult. Princeps (subiungit) minister Dei est, propter bonum nostrum, ad faciendam iustitiam. Sequitur adhuc idem: quia Domino potius, quã ministro, obtemperandum constat. Necdum tamen satis esse putat. Reddite, ait ille tandem, cui tributũ, tributũ, cui honorem, honorem, cui timorem, timorem: ac si diceret, quod Christus: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cęsari; quæ Dei, Deo. Cæsari tributum & honorem, Deo timorem. Consimiliter Petrus, Timete Deũ, Honorate Regem. Serui obedite Dominis etiã discolis. Hæc eodem, quo dicuntur ordine, facienda sunt. Nempe vt non tenentur dominis serui obedire, si quid adversus Regis mandata imperent: ita nec subditi Regibus, si quid adversus legẽ Dei. Obiiciunt nobis impij: In iis etiam, quæ ad conscientiã pertinent, Regibus obediendum esse, & Petrum Paulumq; nobis, quasi huius impiæ sententiæ authores, obtrudere non verentur. Indéque quancumque legem sanciat Rex, parendum, quancumque religionẽ superstitionémve sectetur, obsequen-

Matth. 22. ver. 21.

Petr. Epist. 1. cap. 2.

Obiectiones.

Roman. 13. ver. 5. 1. Petr. c. 2.

obſequẽdum ſtatuunt. Quàm aut ineptè, aut impiè, nemo eſt, qui non videat. Aiũt, ibi diſerte obediendum eſſe Principibus non propter iram, ſed propter conſcientiam erga Deum. Conſcientiam cum opponũt iræ, perinde eſt, ac ſi dicerent: non formidine pœnę, ſed Dei amore, non verberum metu, ſed verbi diuini reverentia, parendum eſſe. Vt pari ratione Paulus, ad Coloſſenſes, ſeruos ita heris inſeruire iubet, vt non heri oculo, aut furcæ, ſed ipſi Deo ſeruire ſe putent, nõ vt heri gratiam demereantur, cuius oculos etiam fallere poſſunt, ſed vt officio ſatisfaciant, quod illis impoſuit Deus, quem nemo fallere poſsit. Deniq; aliud omnino eſt, propter conſcientiam obedire, aliud, in iis, quę ad conſcientiam pertinẽt. Neque ij ſanè, qui crucẽ & tormenta quęvis ſuſcipere, quàm Principibus impia iubentibus parere maluerunt, nos ita docuiſſent. Eiuſdem impudentię eſt, quod idiotis obiicere ſolẽt, Obſequium præſtare ſacrificio. Nil enim eſt, quod cauſam ipſorum citius iugulare poſsit. Sunt illa verba Samuelis Prophetæ, Saulem Regem reprehendentis, quod præpoſtere ſacrificando, Dei mandatum ſecutus non eſſet. Quod ſi ipſe, quantũvis

Coloſ.c.3. ver.22.

1. Sam.c. 15 verſ.22.

Rex

Rex, Deo obſequi tenebatur: ſequitur ſanè, ſubditos adverſus Deum Regi non teneri. In ſumma: qui Barbarorum Calucuthanorum more, Dei cultum ab hominis arbitrio, Religionem à Rege, tanquã Telluris Deo pendere volũt, ſi Scripturæ ſacræ, quod opinor, minus tribuunt; diſcant ſaltem ab Ethnico Oratore, in omni communitate quoſdam eſſe officiorum gradus, ex quibus quod cuique præſtet, intelligi poſsit, vt prima, ait, Diis immortalibus, ſecunda patriæ, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis gradatim debeantur. Vtcumque verò crimen læſæ Maieſtatis atrox ſit; proximum tamen ſacrilegio, quod in Deum diuináſque res propriè committitur, à Iureconſultis vocari, adeò vt Templum effringere, quàm vitæ Principis inſidiari, grauius putetur. Et hæc quidem cuiuis homini, modo non prorſus impio, ſufficere poſſe videntur.

Cic.1. Offi.

L.1. ad Leg. Iul. Maieſt. digeſt.

SECVNDA

SECVNDA QVAE-STIO,

AN LICEAT RESISTERE Principi, Legem Dei violanti, & Ecclesiam Dei vastanti: quibus, quomodo, & quatenus.

ÆC Quęstio prima frō te difficilis & ardua videtur, eò quidem magis, quod cum sub piis Principibus supervacua, sub impiis periculosa videretur, vix quisquam eam, nisi leuiuscule attigerit. Ex facto quæritur, Principi legem Dei abrogāti Ecclesiámve destruēti, aut extruendā impediēti, an resistere liceat. Hoc verò, si eius iudicio stamus, Scriptura sacra nobis definiet. Si enim, quod ex ea facile probabitur, vniuerso Populo Iudaico licuit, imò si iniūctum fuit, nemo, credo, negabit, quin idem de vniuerso Populo Christiano alicuius Regni, idem planè statuendum sit. Considerandum est hic imprimis, Deum electo ex omnibus

omnibus Populo Israelitico, vt esset sibi peculiaris Populus, fœdus cum eodem pepigisse, vt esset is Populus Dei. Extat id passim in Deuteronomio. Vis autẽ huius Pactionis erat hæc, Vt curarent vniuersi, vt Deus à singulis Tribubus & singulorum contribulibus in terra Chanaã purè coleretur, Ecclesiámque suam in medio eorũ perpetuò constitutam haberet. quod tum è multis aliis locis, tum disertè Deuter. 27. apparet. Ibi Moses & Leuitæ, quasi Dei nomine stipulantes, vniuersum Populum congregãt, hísque verbis affantur. Hodie, ô Israel, Populus Domini Dei tui sis. Obsequere ergo Deo tuo, &c. Cumq;, ait Moses, Iordanem transieris, stantibus hinc ad montem Garizim sex Tribubus, illinc ad mõtem Hebal sex reliquis, Leuitæ legem Dei perlegent, ac obseruaturis fausta omnia, violaturis infausta precabuntur. Vniuersus verò Populus respondebit, Amen. Quod à Iosue postea tum terram Chanaã ingresso, tum moribundo obseruatum legimus. Hinc animadvertimus, vniuersum Populum obligatum esse legi Dei curandæ, Ecclesiæque tuendæ, vt è contrario idolis Gentium exterminandis è terra Chanaan. quæ stipulatio ad singulos pertine-

Deu. c. 7. v. 6. c. 14. v. 2

Deut. 11. ver. 29. Iosue c. 24. disertius.

Iosue 5. ver 24.

tinere non poteſt, ſed ad vniuerſos tãtùm. Quo etiam & illud pertinere videtur, vt omnes Tribus circa Arcã Domini caſtrametarentur & tentoria ſua figerent: vt quę vniuerſorum curæ commendata eſſet, ab vniuerſis tegeretur. Vſus verò Pactionis iſtius demonſtrari poteſt. Ciues Gabaa è Tribu Beniamin Leuitæ cuiuſdam vxorẽ vi conſtuprant ad necem vſque. Leuita in duodecim fruſta cõciſam Tribubus duodecim mittit, vt tantum ſcelus in Iſraele patratum vniuerſi expient. Congregatur vniuerſus Populus in Maſpha. Poſtulat à Beniamitis tantis ſceleris conſcios noxæ dedi. Recuſant illi. Ac demum Deo approbante, bellum in Beniamitas communi conſilio decernitur. Hoc modo ſecunda Legis Tabula in Tribum integram, quæ peccarat, vindicata. De prima verò habemus exemplum evidentiſsimum in libro Ioſue: Poſtquam Rubenitę, Gaditę & Manaſſęi, cis Iordanem ad ſua ſe receperunt, eximium ſtatim altare in Galiloth propè Amnem extruunt. Videbatur hoc contra mandatum Domini, quo non niſi in Chanaan ſacrificare licebat. ac propterea ſuſpicio eſſe poterat, ne alienos deos colere vellent. Re vniuerſo Populo, qui trans Iordanem

Num. 2.
Iudic. c. 19. & 20.
Ioſue c. 22.

danē habitabat, nūciata, indicūtur Comitia in Siloh, vbi erat Arca Domini. Cōueniunt vniuersi. Mittitur ergo ad illos Phines sacerdos, Eleazaris filius, qui de peccato in legem cōmisso corám agat. Vt verò publica auhoritate hoc agi sciant, eximij quiq; ex vnaquaq; Tribu legati mittūtur, qui cū iis expostulent, cultū Dei corrūpi eo modo, Deū ea rebellione infensum fore, nec ipsis modo, sed Israeli vniuerso, vt quondā in Beelphegor: deniq;, ni desistāt, bellū publicè indicant atq; denuncient. Quod proculdubio cōsecutū fuisset, ni tribus illæ protestatę fuissent, se altare illud monumēti tantū instar extruxisse; ex quo Cis Iordanis & Trās Iordanis eādē esse ac perpetuo fuisse religionē appareret. Quotiescunq; verò in cultu Dei vindicādo negligētius se gesserunt, grauissimè afflictos eos fuisse videmus. Nec alia sanè de causa bis à Beniamitis victi fuisse videntur, quàm quod, dum iniuriā priuato factam vlcisci satagerent, dum stuprum punire, in iure Dei vindicādo adeò segnes essent, ac quotidie etiam adulteria cum idolis impunita sinerēt. Fuit ergo primum hæc Pactio inter Deum & Populum.

Iam ex quo Reges Populo dati sunt, nō

D

Fœdus inter Deũ & Populum. modo non desiit hæc eadem Pactio, verũ etiam perpetuo cõfirmata & repetita fuit. Diximus in Rege inaugurando duplex fœdus initum fuisse. Et primum quidem inter Deum, Regem & Populum, sive inter summum Sacerdotem, Populũ & Regem. (Populus enim 2.Chron. primo loco ponitur.) Finem verò eius eum fuisse, vt Populus esset Populus Dei, id est, vt is Populus Ecclesia Dei esset. Quorsum sanciretur inter Deum & Regem, ostẽdimus. Quorsum inter Deum & vniuersum Populum, examinandum. Certissimum sanè est, Deum non frustra hoc egisse. Ni enim aliqua authoritas & promittendi, & promissa præstandi Populo superfuisset, fœdus planè supervacuum fuisset. Videtur ergo Deus fecisse, quod in dubiis nominib. creditores facere solent, vt plures in eandem summam obligentur, vt eiusdem rei duo pluresve rei promittendi constituantur, à quorum vnoquoque, tãquam principali reo solidũ peti possit. Ecclesiam vnico homuncioni cõmittere lubricum erat. Eam itaque vniuerso Populo commẽdat atque committit. Poterat Rex in tam lubrico gradu constitutus, facile in impietatem delabi. Ne itaque collaberetur Ec-

2.Reg.c.11.
2.Chro.c.23 ver.16.
2.Reg.c.23.

clesia, Populum intervenire voluit. In ea, de qua agitur, stipulatione, Deus, vel eius vice, summus Sacerdos est Reus stipulandi; Rex & populus vniuersus, puta Israel, sunt rei promittẽdi, ambo ex vna eadémque causa, & quidem ex voluntate coniũctim obligati. Stipulatur Sacerdos, an nõ promittant, Populum fore Populum Dei: an non operam se daturos, vt Deus Templum suum Ecclesiam suam in medio eorum perpetuò habeat, vbi ritè colatur? Spondet Rex, spondet Israel, (vniuersitas enim hominum vnius personæ vicem sustinet) & quidem cõiunctim, nõ diuisim, vt ex ipsis verbis apparet; incontinenti, non ex intervallo. Constituũtur ergo hic duo Rei, Rex & Israel, ideóque æqualiter in solidum obligantur. Quemadmodum ergo, cum Caius & Titius eandem pecuniam Seio stipulanti coniunctim promiserunt, singuli ipso iure in solidum tenentur, & ab eorum altervtro solidum peti potest: ita tenetur Rex per se, Israel itẽ per se, curare cauere, ne quid detrimenti Ecclesia capiat. Vter verò negligat, Deus ab altervtro integram rem petere potest, & eo quidem magis à Populo, quàm à Rege, quo plures, & difficilius labuntur, & ma-

L. mortuo. 22. D. de fideicommis.

L. si non singuli. C. si cert. pet. l. penul. D. de duob. reis. 2. & 3. §. 1. D. eod.

gis soluendo sunt, quam vnus. Item vt in duobus correis, pręsertim Fiscalis Tributi, vnus ita in solidum tenetur, vt beneficio diuisionis per nouellam constitutionem Iustiniani concesso vti nequeat: ita Rege & Israele, tributum Deo Regi Regũ promittentibus, vterque in solidum tenetur. Demũ, quemadmodum in duobus reis promittendi, in iis præcipue contractibus, quorum obligatio ratione culpæ committitur, (qualis est hic) vnius culpa nocet alteri; ita si Israel Deũ deserat, Rex verò negligenter ferat, tenetur culpa Israelis. Consimiliter, si Rex ad alienos Deos transfugiat, nec transfugiat modo, sed alios etiam secum abducat: denique quovis modo Ecclesiam perdere conetur: ni Israel eum quasi è fuga retrahat, aut etiam coerceat, eius culpa tenebitur. Breuiter: non secus ac si periculum sit, ne vnus è reis promittendi, sua bona prodigendo, soluendo esse desinat, alteri datur in eum vtilis actio, ne correi culpa damnum patiatur: ita & Israeli in regẽ, Regi in Israelẽ, sese idolis mancipantẽ, aut quovis modo fœdus rumpentem, ne aut huius ille, aut vicissim hic illius culpam luat. Quod verò ea stipulatio, de qua agimus, eius gene ris

L. cum poss. D. de censib. & ibi Doctores.

L. cũ apparebit. D. locati. l. si diuisa. C. eod.

ris sit, ex aliis scripturæ locis apparet. Saule Rege Israelis constituto, Samuel Sacerdos & Propheta Domini, his verbis Israelem affatur: Tam vos, quã Rex vester, qui est super vos, sequimini dominum Deum vestrum. quod si perseueraueritis in malitia, (malitiam vocat, quod hominum imperium, quàm Dei maluissent) tam vos, quam Rex vester peribitis. Addit verò rationem: quia placuit deo, vos facere Populum suum. Hic vides duos reos manifestè coniungi in eiusdem pœnæ stipulatione. Sic Asa, Rex Iuda, Azariæ Prophetæ hortatu, vniuersum Populum, Iudã nempe & Beniamin, in Hierusalem convocat, fœdus cum deo percutiendi caussa. Intererãt & multi ex Ephraim, Manasse, & Simeon, q̃ dei pure colendi causa eò se receperant. Tum verò, sacrificiis ritè peractis, sancitur fœdus, his tanquam conceptis verbis: Quicunque non invocauerit Dominum deum Israel, seu minimus, seu maximus, morte moriatur. Cum maximum dicit, ne Regem quidem ipsum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hãc à Rege pœnam reposcere possit (de temporali enim hic agitur) nisi vniuersus populus, cui ipse iurat, non secus ac Populus ipsi? Eodẽ mo

1. Sam. c. 12. v. 14. & 25.

2. Chro. c. 15 v. 13.

do legimus, Iosiam Regem, viginti quinque annis maiorem, vniuersúmque Populum fœdus cum domino sanxisse, promittentibus ambobus, se legem & statuta domini custodituros, continuóq; quasi implendi, aliqua ex parte, fœderis causa, Baalis idololatriam destructã fuisse. Et plura forte accuratius legenti testimonia succurrerent. Cur verò velimus vniuersi Populi consensum requiri, cur Israelem Iudámve ad legis diuinæ obseruationem astringi, cur sanctè promittere, se perpetuò Populum dei fore, nisi velimus pariter, authoritatem facultatémve ei concessam, qua tum se à periurio, tum Ecclesiam à vastitate vindicet? Quorsum enim fœdus cum Populo, vt sit Populus dei, si sese ad alienos deos per Reges abduci patitur, aut pati tenetur? Vt deus purè colatur, si Populus serui loco est, quo cum nulla obligatio esse posit? Si denique non licet ei operam dare, vt id, quod promisit, præstetur, Deus ne cum eo fœdus sanxit, qui neque promittendi, neq; rem promissam præstandi ius habuit? An verius, fœdus cum Populo sanciendo, remque eam fieri stipulando, ius ei esse, & rem promittẽdi, & præstandi, & præstandam curandi, evidenter

2.Reg. c.23. v.2.
2.Chron.c. 4.v.29.
L. quod attinet.32.D. de reg.iur.

denter ostendere voluit? Si ridemus enim & actione summouemus, qui cum seruo filióve familias contraxerit: an non impudentes simus, qui tale quid Deo tribuere velimus? Hinc verò est, quod Regibus fœdus violantibus, Prophetę Iudam, domũ Iacob, Samariam perpetuo alloquuntur, vt eos officij sui admoneant. Nec id tantũ, ne Baali sacrificent, sed vt Baalem etiam, eiúsque Sacerdotes, Rege invito & reclamante, deturbent & exterminent. Sic cũ Achab occidisset Prophetas Dei, Elias Propheta congregat Populum, & quasi Concilium indicit, corripit, coarguit, convincit. Populus verò eius hortatu, Sacerdotes Baal morte mulctat. Nempe officiũ suum deserente Rege, est quod suo fungatur Israel; nec tumultuariè aut temere, sed publica authoritate, Concilio habito, causa ordine cognita. At contra quotiescunque Regi, cultum Dei violanti, non obstitit Israel, quod diximus de duobus reis, quorum vnius culpa alteri nocet, vsu venisse videmus. Vt enim Rex Idololatriæ & perfidiæ suæ, ita Israel negligentiæ, cõniuẽtiæ, socordiæ pœnas dedit: & eo quidem sæpius hoc, quàm illud accidit, quòd Regis plerunq; exẽplum Principes, Prin-

Ierem. c. 17. ver. 20. & passim.

1. Reg. c. 18. v. 19.

cipum Populus sequatur, & vnius exemplo vniuersi potius peccent, quàm vniuersorum vnus resipiscat. Exemplis res dilucidior fiet. Cur, quæso, fusum deletumq; Israelis exercitum, vnà cum Saule Rege putemus? An Deus vlciscitur peccata Principis in Populum? an Patris, in filium? Acerbum est, aiunt Iurisconsulti, parentis scelera, filiorum pœnis lui. Alieni sceleris quenquam pœnas pati, iura nō sinunt. Absit vero, vt is, qui vniuersam terram iudicat, inquit Abraham, perdat iustū cum impio. Quinimo, ait Dominus, vt patris, ita & filij anima mea est. Nec pater filij, nec patris filius culpa patietur. Anima, quę peccauerit, morietur. An nō ergo potius, quia Populus Sauli legem Dei violanti non resistebat, & pios impiè persequenti, Dauidem scilicet & Sacerdotes domini, applaudebat? E multis pauca similia proferemus. Saul idem, vt tribus Iudæ possessiones amplificet, fidem publicam, iam inde ab ingressu Chanaan Gabaonitis datam frangit, ipsosq; adeo Gabaonitas, quantum quidem potest, è medio tollit. Violabatur eo facto tertium legis præceptū. Deus enim testis eiusce Pactionis fuerat. Quin & sextum, innocuos enim

1. Sam. c. 31.
Genes 18. v. 25.
Deut. 24. v. 16.
2. Reg. c. 14
Ezech. 18.
2. Sam c. 21

enim iniuſtè interficiebat. Vtraque legis Tabula vindicanda erat. Et Saul eiúſque familia quidem ea ſcelera perpetraſſe dicuntur. Interea tamen, Saule iam è viuis ſublato, Dauidéque Rege conſtituto, conſultus dominus reſpondet, tertiũ iam annum, propter idem ſcelus, terram Iſraelis vniuerſam fame laborare. Nec ea prius deſiit, quàm ſeptem è familia Saulis, Gabaonitis tanquam noxę dederentur. Cur verò hic, cum vnuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubiiciatur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituatur quiſquam, vniuerſum Iſraelem ſceleris huius teneri dicas, ipſo reo iam vita functo, & actione cũ reo quaſi extincta: niſi, quia cum deberet & poſſet publico & manifeſto ſceleri ſeſe opponere, negligenter tulit? Cur pœnam irrogari vis, quæ nemini abſque culpa iure infligitur, niſi peccarit? Qua vero peccarunt, niſi quatenus peccatum tolerarũt? Eodem modo, cum Dauid mandat Ioabo & præfectis Populi Iſraelitici, vt Populũ recenſeant, graue eo ipſo crimen commiſiſſe dicitur. Nempe vt Iſrael dei iram provocarat, cum Regem peteret, quòd in eius peritia ſalutem ſuam collocare videretur: ita hoc facinore Dauid, qui ex multitudi-

L. crimẽ. 26. D. de pœnis

L. ſancimus C. de pœnis.

1. Sam. c. 8.

ne victoriam expectabat. Id enim propriè
Abacuc 1. ver. 16. est, quod Propheta vocat, sacrificare retibus, & hamis thura adolere: quę species idololatriæ est. Pręfecti quidem, quia prævidebant id Israeli exitiale futurum, primum paulisper refragantur: deinde etiam dicis causa & perfunctoriè censum agunt.
2. Samu. c. ult. *1. Chro. c. 21* At populus vniuersus plectitur. Nec Dauid modò, sed & seniores Israelis, qui vniuersitatem repręsentant, saccum induunt, seseque cinere conspergunt. quod tamen propter Dauidis parricidiũ adulterio cumulatum neutiquam accidit. Hic quis nõ videt, vniuersos & peccasse, & pœnitere debuisse, & pœnas denique luisse? Dauidem nempe impia præcipiendo, Deum provocasse: præfectos Populi, quos tamquam imperij Consortes & Assessores, Israelis nomine, reclamare oportuit, aut conniuendo, aut segnius repugnãdo, vniuersos denique ad eum quasi delectũ comparendo? Deum verò, non secus ac imperatorem, legionis vniuersæ delictum, vniuersali terrore, particulari quorũdam supplicio, quadam quasi decimatione castigasse? Cur verò tandem, Manasse Rege
2. Chro. c. 33. ver. 10. Templum Dei polluente, Deum non ipsum modo Manassem, sed vniuersum

Populum

Populum alloquutum esse legimus, nisi vt Israelem, tanquam alterum promittendi reum admoneret, ni Regem in officio contineret, suo damno futurum? Ecquid enim illud alioqui apud Ieremiam, domum Iuda propter impietatem & crudelitatem Manassis Assyriis mancipatã fuisse, nisi eo ipso, quod sceleri non restitit, sceleris ream fuisse statuamus? Propterea Augustinus & Ambrosius: Herodes & Pilatus condemnant Christũ, Sacerdotes neci tradũt: Populus ferè illachrymatur. vniuersi tamen puniuntur. Cur ita? Quia, quẽ è manibus impiorum magistratuũ eripere poterant, quia non fecerunt, occiderunt. Plura verò in hanc sententiam ex omnis generis Authoribus addi possent, ni Christianis Sacræ scripturæ testimonia sufficere deberent. Cæterum quia boni legislatoris est, non tam curare, vt delicta puniãtur, quàm ne vlla committantur, cauere: vt boni Medici diætã præscribere potius, quæ morbos arceat, quàm remedia, quibus coerceantur: pius certe Populus, non modo coercebit Principem Legem Dei impiè abrogantem, verùm etiam in primis cauebit, ne quidquam eius culpa negligentiáve sensim introducatur, quod tem-

2. Reg. c. 24. v. 4. Iere. 15. v. 4. August. in Psal. 81. Ambr. in offic.

temporis tractu, purum Dei cultum corrumpere posſit, nec crimina in diuinam Maieſtatem publicè commiſſa, non tolerabit modo, verum etiam criminum occaſiones diligenter auferet. Quod in cõfringendo æneo ſerpente, Ezechiam Regem, in expoſtulãdo cum Cis Iordanis, de altari erecto, Iſraelẽ, convocato Concilio publico, feciſſe legimus. Itaque licet Iſraeli, ſi Rex legem Dei Eccleſiámve evertat, reſiſtere; nec id modo: verum, ni fecerit, eiuſdem criminis tenebitur, & eandem pœnam luet. Reſiſtet verò verbo, ſi verbo oppugnabitur; vi, ſi vi; arte, inquam, & Marte. Quin & dolo bono, ſi dolo: cum nihil interſit, vbi iuſtum bellum ſuſceperis, vtrum aperte pugnes, an ex inſidiis. ita tamen, vt perpetuo dolum à perfidia, quæ nuſquam licita eſt, accuratè diſtinguat. Verùm video iam, quid hic opponi poſsit. Quid, inquies? An verò vniuerſam multitudinem, belluam, inquã, illam innumerorum capitum, tumultuari & concurrere in eã rem, quaſi agmine facto oportebit? Quis verò in ea turba ordo eſſe queat? quę Conſilij, quæ rerum gerendarum ſpecies? Cum de vniuerſo Populo loquimur, intelligimus eos, qui à Populo authoritatem

August. in Iosuam. 23. q. 2. dominus l. 1. D. de dolo malo.

tem acceperunt, magiſtratus, nempe, Rege inferiores, à Populo delectos, aut alia ratione cõſtitutos, quaſi imperij Conſortes & Regum Ephoros, qui vniuerſum Populi cœtum repręſentant. Intelligimus etiam Comitia, quæ nil aliud ſunt, quàm Regni cuiuſque Epitome, ad quæ publica omnia negotia referuntur. Eiuſmodi erát ſeptuaginta in Regno Iſraelitico, quibus quodámodo præerat ſummus Sacerdos, qui de rebus ſummis iudicabāt, è LXX. familiis, quæ in Ægyptum deſcenderant, ſeni primū electi. Tum Duces, ſeu Principes Tribuum, in ſingulis ſinguli. Demum Iudices & Præfecti ſingularum vrbium, id eſt, Chiliarchæ, Centuriones & cęteri, qui totidem familiis præerant. Denique fortes, Purpurati, & cęteri, è quibus cõflabatur Concilium publicum, quod ſæpiſsimè indictum legimus, his verbis: Et congregati ſunt ſeniores in Rama, vt in electione Saulis. Et cõgregatus eſt vniuerſus Iſrael, aut vniuerſus Iuda, & Beiamin, &c. cum vniuerſam turbam eo conveniſſe, veriſimile non ſit. 1. *Sam. c.* 5. 1. *Chr. c.* 27. & 28. 1. *Chr. c.* 23.

Eius generis ſunt in omni Regno benè conſtituto, officiarij Regni, Principes, Pares, Patritij, Optimates, & cæteri ab ordinibus

nibus delegati, è quibus cõflatur aut Cõcilium ordinarium, aut Concilium extra ordinem, Parlamentum, Dięta, cæterique conventus, in diuersis regionibus diuersa nomina sortiti; in quibus ne quid aut Respubl. aut Ecclesia detrimenti capiat, providendum est. Illi verò vt singuli Rege inferiores sunt, ita vniuersi superiores. Vt enim rectè Basiliensis & Cõstantiensis Synodi, Synodum Oecumenicam Pontifice superiorem esse statuerunt, vt Capitulum Episcopo, Vniuersitatem Actore, Curiam decurione, eum denique, qui ab aliquo cœtu authoritatem accepit, eo cœtu inferiorem esse, etsi singulis superiorem; ita dubium esse non potest, quin Israel, qui Regem petiuit & cõstituit, quasi Actorem publicum, Saule superior sit, Israele postulante, Israelisque gratia constituto, vt pluribus postea ostẽdetur. Itaque cum rebus benè gerendis, ordine opus sit, qui in tanta turba seruari nequit: ea verò sæpe accidant, quę multitudini absque publico periculo ac discrimine dici nõ posint: quicquid vniuerso Populo concedi aut committi diximus, officiariis Regni; quicquid Israeli, Principibus & Senioribus Israelis cõcessum commissumque dicimus, quod

& vsus

&vsus ipse cõprobauit. Athalia Regina, Ochozia filio Rege Iudę mortuo, vniuersam ferè stirpem Regiam delendam curat. Vix puer vnicus Ioas, in cunis adhuc vagiẽs, Iosabæ amitæ prudẽtia simul & pietate, superest. Illa verò rerum summam inuadit, & sex annos in Iuda regnat. Mussabat tum fortè Populus: nec enim promere, quicquid animo premebat, tutum erat. Tandem Ioiadas summus Sacerdos, vir Iosabæ, consilio cum Principibus Israelis clanculũ inito, coniurationéque ritè peracta, Ioam septimo anno ætatis vngendũ coronandumque curat. Matrem verò non modò è solio exturbat, verum etiam è medio tollit, Baalísque idololatriã continuò destruit. Probatur Ioiadæ facinus, & meritò. Iusta causa mouebatur. Tyrannidem enim, non regnum oppugnabat. Tyrannidem, inquam, primum sine titulo, vt loquuntur Iurecõsulti neoterici. Lex enim Regni Iudaici mulieres ad sceptrum non vocabat. Deinde etiam exercitio. Inuaserat enim nepotum regnum summo scelere, & scelera innumera cõmittebat. quod verò caput scelerum erat, neglecto Deo vero, Baalem adorabat, adorarique iubebat. Iustè verò, & ab eo, cuius munus erat, vindica-

2. Chr. 23.

Bartol. de Tyrannid.

Deut. 17.

dicabatur. Ioiadas enim non erat priuatus, ſed Pontifex ſummus, ad quem rerũ etiam ciuilium cognitio tum pertinebat. Deinde, habebat aſſeclas Principes Iudæ & Leuitas, denique erat affinis Regis. Quod verò non indicit de more comitia in Mizpah, non culpatur, vt neq; etiam, quod furtiuè conſilia iniret, & clanculum coniuraret. Alioqui enim res minimè ſuccesſiſſet, & in incaſſum ceſsiſſet. Coniuratio autem bona maláve eſt, vt bonum, malúmve finem ſpectat, & ab iis, quorum eſt, aut ſecus, initur. Rectè ergo Principes Iuda fecerũt; malè verò, ſi ſecus ſe geſsiſſent. Vt enim tutor cauere debet, ne pupilli bona depereant; ac, ni faciat, actione tutelæ tenetur: ita & hi Populi ſalutem tueri, qui ſe totum ipſorum curæ tradidit, & credidit, ſuáſque in ipſos actiones omnes quodammodo tranſtulit. In ſumma: vt licet vniuerſo Populo repugnare, ita & Principibus Regni, qui vniuerſum repręſentat, non ſecus ac decurionibus pro corporis vtilitate, contrahere. Vt verò refertur ad vniuerſos, quod publicè per maiorem partem geritur: ita, quod maior pars Principum ſeu optimatum fecerit, omnes; quod omnes, vniuerſus Populus feciſſe dicetur.

Bartol. in Tract. de Guelph. & Gibel.

Vlp. l. 160. D. de regul. iuris.

Verùm

Verùm hic alia nobis exoritur quæstio.

Statuamus iam Regem aliquem, legem Dei Ecclesiámve abolere: Vniuersitatem consentire, aut maiorem saltem eius partem, Principes aut omnes, aut plures coniuere: partem interim aliquantulam Populi; vnum, inquam, aliquem ex Principibus Magistratibusque legem Dei retinere, Deumque rite colere velle: quid licere putes, si Rex aut eam partem ad impia sacra cogere, aut ei piis sacris interdicere velit? Hic de singulis, seu priuatis, nõ loquimur, qui vniuersitatis partes non censentur, vt neque tabulæ, claui, papilli, nauis: aut lapides, trabes, cęmenta, domus. Sed de aliqua Provincia vrbéve, quæ regni partem faciat, vt prora, puppis, carina, nauim; tectum, parietes, fundamentum, domum facere dicuntur. & de aliquo Magistratu, qui eius Provinciæ, vrbísve curam gerat. Equidem si exemplis certandũ est, etsi ea propter assuetam hominum, in cultu Dei defendendo, desidiam, rariuscula sunt: tamen nõ prorsus desunt. LOBNA, vrbs Sacerdotalis, sese subducit Ioramo Regi Iuda, ab eoque quodammodo deficit, quia defecerat à Deo patrum suorum, à quo ipsa deficere nolebat: & forte vere-

An pars Regni resistere possit.

Iosue c.21. ver.13. 1.Chro.c.6. ver.57. 2.Chr.c.21. ver.10.

batur, ne Baali sacra facere cogeretur. Cōsimiliter Antiocho iubente, vt Iudæi vniuersi, legem ipsius sequerentur, suamque à Deo acceptam desererent: respōdet Mathathias: Non obtemperabimus, vt transgrediamur nostram Religionem. Nec verò id modò; verùm Zelo Phinees correptus, eò ipso, qui ad impia sacrificia conciues suos adigebat, suâ manu interfecto; arma capit, in mōtes sese recipit, manum colligit. Denique pro Religione & patria, pro aris, inquam, & focis, adversus Antiochum adeò prospere, Deo fauente bellum gerit; vt Hierusalem recuperet, & armis Gentilium, in Ecclesiæ perniciem coniuratis, fractis, & debilitatis, purum Dei cultum restituat. Quod si spectemus, quis ille esset, erat Mathathias Machabæorum parens, ex Tribu Leui. Itaque non licebat ei iure sanguinis, Regnum à Tyrannide vindicare. Qui verò cum illo, initio montigenæ, incolæ Modin, quibus vicini, aut ij etiam ex vniuersa Iudæa, qui Ecclesiam restitui cupiebant, sese adiunxerant. Cæterum vniuersi ferè, & maximi quiq; Antiocho obtemperabant, eiúsque imperiū vltro patiebantur; adeò vt eius exercitu penè profligato, ipsoque demum miserè mortuo

1.Mach. c.1. ver. 43. c.2. ver 22. c. 3. v. 43.

mortuo, cum excutiendi iugi perpulchra daretur occasio, filium ipsius Regem ac dominum non modo non inviti agnoscerent, verùm etiam ad Regnum capessendum invitarent. Possem etiam huc adducere exemplum Deboræ. Deus mancipârat Israelem Iabino Regi Chanaan, iámque vicesimum annum ei seruiebat. Itaque tanto tempore ius regni quodammodo præscripserat, Israel ferè vniuersus Deos alienos colebat. Præcipuè quæque Tribus, Ruben, Ephraim, Beniamin, Dan, Aser, & cæteræ, quarum maiores erant vires, Iabino adhærebant. Nihilominus Debora Prophetissa, quæ ius dicebat Israeli, excitat ad arma Tribus Zabulon, Nephtali, & Isachar, vel saltem quosdam ex illis tribubus, Duce Barac, Sisaram magistrũ militiæ Iabini fundit, Israelémque tandẽ iugo Chananęorum, invitum, & tantum nõ renitentem non liberat modò, verum etiã cultum Dei veri restituit. Verum quia extraordinario motu Debora excitata videtur, nec disertis verbis Scriptura probat Lobnensium factum, etsi tacẽdo consentire videatur, vt neque etiam libri Machabæorum vsque adeo magna fuit in primitiua Ecclesia authoritas; ac præterea legi-

1. Machab. c. 6. v. 21. c. 7. & passim

Iudic. c. 4. & 5.

bus magis, quam exemplis, disceptãdum vulgo dicant: ex facto, quid iuris statuendum sit, examinabimus.

Diximus, Regem iurasse in legem Dei, Ecclesiæque conseruationem, quatenus fieri posset, spopondisse. Vniuersum item Israelem, tanquam vnum aliquem, idem stipulante Deo, promisisse. Iam verò dicimus, singulas etiam vrbes, singularumque vrbium, quę Regni partem faciebant, magistratus, idem sigillatim quatenus sua interesset, diserte spopõdisse. quod & vrbes & societates omnes Christianas tacitè fecisse consequitur. Iosue senio confectus, & morti proximus, congregat vniuersum Israelem in Sichẽ ad pręsentiam Dei. Erat enim in Sichem Arca fœderis Domini. Eò dicuntur convenisse Seniores Israel, Principes Tribuum, Iudices & præfecti, atque ij adeo omnes, qui publicam authoritatẽ in singulis Israelis vrbibus obtinebant, & iurasse in Legem Domini, vltroque & spõte Dei omnipotẽtis iugum elegisse. Vnde evidenter apparet, singulos Magistratus, Vrbium, à quibus mittebantur, nomine spopõdisse se curaturos & operã daturos, vt Deus ex Legis præscripto in medio sui coleretur. Iosue verò tum fœdere inter

Iosue 24.

Deum

Deum & Populum sanctè percusso, tabu- *Iosue 24. ver. 15.*
lisque fœderis ritè consignatis, in perpe-
tuam rei memoriam, lapidem illico ere-
xit. Itaque si Arca Domini accersenda est,
convocantur omnium regionũ Vrbiumq;
Principes, Chiliarchi, Centuriones, Præ-
fecti, & cæteri, Dauidis & Synagogæ Isra-
eliticæ decreto & mandato. Si Templum *1. Chro. c. 13.*
Domino extruendum, idem prorsus ob- *2. Chr c. 5.*
seruatur. Ac ne quidquã Regibus creatis *1. Reg. c. 7.*
immutatum putetur, fœderi sub Ioa, inter *1. Chr. c. 28.*
Deum & Populũ, itemq; sub Iosia sanciũ-
do, iidem omnes intersunt, iidem omnes
sigillatim astringuntur. Itaque non Rex
modo, sed Regnum, nec Regnum modo *2. Reg. c. 11.*
vniuersum, sed Regni partes omnes Deo *2. Reg. c. 23.*
sigillatim fidem & obsequiũ promittunt. *2. Chro. c. 23*
Non, inquam, Rex modo, sed Israel, nec
Israel tantum, sed singulæ Israelis vrbes,
earumque præfecti, se sanctè Deo devin-
ciũt, & quodã quasi hominio ligio in per-
petuum adversus quemlibet adstringũt.
Exemplum ex iis, quæ hodie in vsu sunt,
desumptum, rem luculentiorem faciet.
In Imperio Germanico, cum Imperator
inaugurãdus est, adsunt Electores & Prin-
cipes, tum Ecclesiastici, tum laici, aut ipsi,
aut per legatos, Item Prælati, Comites, Ba

rones denique omnium vrbium imperialium legati, cum mandato in eam rem speciali, ac sese, eósque, quorum vicem gerunt, certis sub conditionibus, Imperatori submittunt ac subiiciunt. Iam, esto aliquis, qui Imperatorem vltro agnitum, de gradu eo deiicere conetur, qui ipse imperium affectet, Principes verò & Barones auxilia debita, & tributa con sueta Cęsari denegent, quin non conniueant modo ipsi, sed etiam cum adversario perfidè colludant: an non, putas, Argentoratenses fortè, aut Norimbergenses, qui fidem legitimo Imperatori promiserunt, prædonem illum iure optimo arcere & excludere posse? Imò verò ni fecerint, ni laboráti Imperatori succurrerint, an fidei præstitæ satisfecisse censebis? cum pręsertim is, qui præpositum suum nó protexit, cum posset, in pari causa factori habendus sit. Quod si ita est (vti revera in cófesso est) an non idem Lobnensibus, aut Modinensibus, & licet, & ex officio competit, si Deum, cuius obsequio sese in primis devinctos sciunt, cæteri Regni ordines deseruerint? Existat ergo Ioramus, aut Antiochus aliquis, qui cultum veri Dei tollat, qui sese supra Deum extollat: conniueat

L.3.l.omne delictũ. §. vlt. D. de remilit.

ueat, aut colludat Israel: quid ei vrbi, quæ Deum purè colere cupit, faciendum dicemus? Primùm, dicat cum Iosue, Vos quidem vniuersi eligite, vtrum malitis obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego saltem & familia mea seruiemus Domino. Eligite, inquam, vtrum huic, alienũ imperiũ nullo iure invadenti, ea in re parere velitis: ego sanè cui fidẽ præstiti, quoquo eventu seruabo. Nec vllatenus sanè dubito, quin Iosue omni conatu suo, cultum Dei veri, in Thamnath Serath vrbe Ephraim, quæ eius possessio & familia erat, retinuisset, etiamsi vniuersi Israelitæ, Deum Amorrhæorum in terra Chanaan coli voluissent. Quid si verò Rex vlterius pergat, Præfectos mittat, qui nos ad impia sacra adigant, Deum denique è medio nostri expellere iubeat? an nõ Regi Regiísque portam, si possumus, occludemus potius, quam Deum Regem Regum vrbe nostra excludamus? Advertant hic Municipes, Ciuésve & municipiorũ ciuitatúmque Populi Dei præfecti, duplex se fœdus iniisse, duplex iusiurandum præstitisse. Primum & antiquissimum Deo, vti Populus sit Populus Dei: secũdum, & proximum, Regi, vti Populus obsequatur Regi, tan-

Iosue c.24. ver.15.

Iosue c.19. v.50.

10. Collat. de forma fid. & c. 1. de noua fide l. form.

quam duci Populi Dei. Itaque vt Vice Regi, adversus Imperatorem Regémve suum coniuranti, quantumvis magnam antè authoritatem accepisset, si in vrbe nostra obsessum dedi posceret, parẽdum non foret, imò ex ipsa fidelitatis formula omni modo resistendum. Eodem pacto, summum scelus, ac vix vllo modo expiandum arbitremur, si Deum in medio nostri habitantem, iubente Principe, vasallo, inquam & ministro Dei, aut expellamus, aut in manus hostium, quatenus in nobis situm est, prodamus. Dices tu fortè: Verùm vrbes ad Principem pertinent, itaque aditum iure denegare non possis. At, inquam ego, vrbes non consistunt in lapidum coaceruatione, sed in Populo. Populus verò, est Populus Dei, qui deo primum, dein Regi tenetur. Quantum verò ad ipsas vrbes pertinet, etsi ad Reges vrbium potestas, ad municipes tamen pertinet dominium. Sunt etenim vniuersa in Regis imperio, non in patrimonio. Deus verò vnus est omnium vere proprietarius dominus, à quò & ille imperium, & hic patrimonium habet. Ergo, ais, licebit subditis, Religionis causa à Rege deficere? An nõ verò, si semel hoc statuatur, quam rebellioni fenestrã aperias, vides?

Seneca li. 7. de benef. c. 6. 7. &c.

vides? Attende verò hic patienter, & rem accurate considera. Possem ego vnico verbo respondere, cum optio alteruttrius datur, à Rege magis, quam à Deo deficiendũ esse, aut ex Augustino, vbi non est iustitia, ibi non esse Rempublicam. Iustitiam verò non esse, vbi homo ipsum hominem Deo vero tollit, & immũdis dæmonibus subdit, cum iustitia ea virtus sit, quæ sua cuiq; distribuit. Itaque qui eiusmodi dominiis sese subtrahunt, dæmoniis sese subtrahere, & latronum multitudinem potius, quã Rempublicam deserere. Verum, vt altius rem repetam, videntur, qui eo modo se gerent, quo diximus, defectorum loco non esse. Deficiunt à Rege vel Republ. qui hostili animo, Regis Reipublicæ've imperio sese subtrahunt, Itaque & inter hostes numerantur, & plerunque quibusvis hostibus periculosiores existunt. Hi verò, de quibus agimus, nil simile habent. Primùm imperata facere non recusant, modo ea imperentur, quæ iure possunt, aut saltem Deo iniuriam non faciunt. Tributa, vectigalia, munera, oneráque consueta non detrectant, modo id tributi, quod Deo debent, non intervertatur. Cæsari Cæsarem agenti parent: Cæsari fines

August. c. 21 li. 19. de Ciuit. Dei, & lib. 4. c. 4.

L. 5. D. *de cap. minut.*

ſuos excedenti, alienum imperium affe-
ctanti, Dei ſolium invadenti, ſuperiorem
amborum Dominum bello petenti, pa-
rere, iniuſtum putant. Deinde hoſtili-
ter ſe propriè non gerunt. Hoſtium eſt
laceſſere, provocare, vltro impreſsio-
nes facere. Hi demum laceſsiti, armis
inſidiiſque petiti, vix tandem imminen-
te vndequaque morte, arma capiunt, ſeſé-
que adverſus illatam vim tuentur. Ac pro-
pterea cum hoſtibus non quotieſcunque
velis, pacem habeas. Neque enim quotieſ
cumque arma depones, aut laceſſere deſi-
nes, deponant illi cõtinuo, & otiũ capeſ-
ſant. Cum his, quotieſcũque optaris, præ-
ſto eſt. Deſine cædere, cedunt: deſine Deũ
oppugnare, deſinent propugnare. Arma ſi
velis iis è manibus excutere, ſatis eſt, mo-
do ne percutias. Quia enim non inferunt,
ſed excipiunt ictus, vbi enſem repoſueris,
ſtatim clypeũ abiiciunt, ac proprerea plæ-
runq; inſidiis & perfidię patent: quod ex-
empla recentia ſatis oſtẽdunt. Vt verò fu-
gitiuũ eum ſeruum nõ dixeris, qui vulnus
intentanti Domino manum opponit, qui
furenti ſeſe ſubducit perſequenti, cellulæ
ſuæ ianuam, interea dũ furor deferueſcit,
occludit, multo minus hos defectores cẽ-
ſere

fere queas,(cũ ſanè ſeruorũ nomine & loco non cenſeantur)qui pari aut etiã vehemẽtiori furore percito Principi,portas vrbis claudant,vbi reſipuerit, & ad ſe redierit,imperata facere parati.In eo genere eſt Dauid dux exercituũ Iſraelis,ſub Saule furibũdo rege,qui ſæpe & calũniis vexatus, & ex inſidiis petitus,montiũ aſperitate ſeſe tuetur,quin & Ceilam quoq; vrbẽ furori regis opponere parat.Is enim quoſcunque poteſt,ad ſe allicit quidẽ, verum non vt Saulis vitam,quod evidenter apparuit, petat,ſed vt propriam tueatur. Itaque Ionathan Saulis filius,non veretur cum Dauide fœdus percutere,& identidẽ renouare.quod fœdus Dei Iehouæ vocatur. Abigail verò diſerte ait,Dauidẽ iniquè petitũ gerere bellũ Dei.In eo genere ſunt & Machabei,qui oblatã ab Antiocho pacẽ,ſalua Religione,tum cum bellum commodiſsimè geri poterat,recipiũt tum à Demetrio Rege,tum etiã ab aliis.Noſtro verò etiam tẽpore meminimus eos,qui pro vera religione, adverſus impietatem in Germania Galliaque pugnarunt, quotieſcunque Dei purè colendi poteſtas facta eſt, arma vltro depoſuiſſe, & plærunque adeò,cum aut Saulem Philiſtini arma aliò vertere

2 Sam.c.21. ver. 22.
2 Sam.c.25. ver. 28.
1.Mach.c.6 v.60. &c.

coge-

cogerent, aut Antiochum vicinorũ impetus revocarent, aut aliàs bello continuando opportuna essent omnia. Eiusmodi ergo signis possint hi à defectoribus facilè distingui. Est verò & aliud manifestissimum, si ita secedant, vt quotiescunque secessionis causa sublata fuerit, ni extrema necessitas impediat, redeundum statuant. Tum enim non à Rege, sed à Ioramo vel Antiocho, non, inquam, à Republ. sed à priuata vnius aut plurium Tyrannide secedere putantur. Hanc nos distinctionem Theologorum Parisiensium cœtus (Sorbonam vocant) sæpius docuit. Anno circiter CIↃ CCC. Bonifacius octauus Pontifex, Regalia, quæ ad Regem Francorum pertinent, sibi vendicabat. Philippus Pulcher, Rex Francorũ, eũ per literas acerrimè obiurgauit. initiũ erat, PHILIPPVS, &c. BONIFACIO, sese pro summo Pontifice gerenti, &c. Ac tum quidem vniuersi agnoscebant Pontificem esse vicarium Dei in terra, & Ecclesiæ vniuersæ caput. Itaque quod vulgo dicunt, communis error, iuris loco erat. Nihilominus tamen convocata Sorbona respondit, Regem Regnúmque, absq; vlla Schismatis culpa, eiusmodi Põtificis obsequio sese

Annales Franciæ. Archiua Cameræ Ratiocinitorum Lutetiæ.

L. Barbar. Philip. D. de senat.

ſeſe ſubtrahere poſſe. Schiſma enim non ſeparationem, ſed cauſam facere. Quod ſi iuſta cauſa ſubeſſet, ſeparationem à Pontifice, non ab Eccleſia, & à Bonifacio quidẽ propriè, non à Pontifice fore, eovſq; dum bonus aliquis ſedem Pontificiã teneret. In quæ verò diſcrimina vniuerſi Regni animas ab Eccleſia, ni hæc diſtinctio vera ſit, ſeparatas coniicerẽt, nemo eſt, qui nõ facile diiudicet. An non verò, rege iura Dei Opt. Max. invadẽte, animáſq; hominum, quas Chriſtus ſanguine ſuo liberauit, duriſsima ſeruitute opprimente, multò æquius ea diſtinctione vti licebit? Conſimiliter anno CIↃ. CCCC VIII. Benedicto decimotertio Eccleſiã Gallicanã tributis & exactionib. grauante, Clerus Gallicanus à Carolo ſexto cõvocatus ſtatuit, Regẽ & Regni incolas Benedicto obtemperare non debere, nẽpe hæretico, Schiſmatico, ea dignitate prorſus indigno. quod & ordines Regni probarũt, & Senatus Lutetianus Areſto cõprobauit. Quin & quos Benedictus decimus tertius, tanquã Eccleſiæ hoſtes & defectores anathemate perculerat, protinus abſoluẽdos cẽſuit, & ipſo iure Eccleſiæ cõmunione non excluſos fuiſſe iudicauit, &, vt aliàs ſæpè in

Annales Car. 6. Monſtreletus.

in Gallia, & alibi quoq; factitatũ passim legimus. Nẽpe vt evidenter ostenderẽt, si is, qui Principẽ locũ obtinet, sese male gerat, ab eo sine defectionis crimine secedi posse, & aliud omnino esse, à malo Põtifice, aliud ab Ecclesia, aliud à Rege impio aliud à regno secedere. In ea verò causa Lobnẽses fuisse vidẽtur, quos restituto in integrũ dei cultu, inter Ezechię subditos anumerari legimus. Quod si verò hęc distinctio obtinet, cum Papa Principis alicuius (qui eũ superiorẽ agnoscit) iura invadit: an non longe iustius, si Princeps, si vasallus, inquam, Regalia Dei iura ad se rapere conetur? Statuendum ergo tandẽ, vniuersum Populum, Principem impia iubentẽ, aut pia vetantẽ, authoribus iis, qui Populi authoritatem penes se habent, aut pluribus coercere posse & debere. Deinde vniuersos, aut saltẽ potiores in singulis regionibus vrbibúsve, authorib. præcipuis magistratibus, tãquam à Deo primũ, dein à Principe constitutis, impia sacra à suis mœnibus arcere iure posse, piáque iisdem tueri: quin & Ecclesiæ, quæ vna omnino est, pomœria dilatare posse; ac ni fecerint, diuinæ Maiestatis, si saltem potuerint, reos esse.

2.Reg.c.19. v. 8.

Extrau. ed maio. & obed.

Superest

Supereſt modo, vt de ſingulis agamus, qui priuati dicuntur. Primum ex fœdere inter Deum & vniuerſum Populum; vt ſit Populus Dei, ſinguli non tenentur. Vt enim quod vniuerſitati debetur, ſingulis non debetur: ita nec quod debet vniuerſitas, ſinguli debent. Deinde, non tenentur ex officio. Tenetur enim quiſque Deo inſeruire in eo munere, ad quod vocatus eſt. Priuati verò non habent poteſtatē, non funguntur magiſtratu, non habent Imperium, nō vllū ius gladij. Itaq;, vt gladiū priuatis nō tradidit Deus: ita nec vſum gladij ab iis repoſcit. Priuatis dicitur: Mitte gladium tuum in vaginam. At magiſtratibus: Non geritis gladiū fruſtra. Illis, ſi ſtringant, culpæ datur: his, ni cum opus eſt, ſtringant, magna negligentia culpæ loco eſt. Quid vero? dices. An non ſingulis fœdus eſt cum Deo, vt vniuerſis? idiotis, vt magiſtratibus? Quorſum ergo circumciſio, quorſum Baptiſmus? quorſum illa toties repetita tota Scriptura ſacri fœderis mentio? Eſt ſanè omnino: ſed longè diuerſiſsimū. Vt enim omnes omnino ſubditi iuſti Principis, cuiuſcunq; tandem gradus ſint, tenentur ei obedire: quidam verò, peculiari quadā obligatione,

An priuatis repugnare armis poſſint.

L. ſicut 7. §. 1 D. quod cuiuſque vniuerſ.

Math. 26.

Rom. 13.

ne,

ne,vt magiſtratus, curare præterea, vt cæteri obediant: ita omnes omnino homines, Deo quidem inſeruire tenentur: at quidam, vnà cum maiori munere, maius onus acceperunt, adeò vt de cæterorum culpa, ſi negligant, quodammodo teneantur. Curare debent Reges, vniuerſi, quique ab vniuerſis gladium habent, Magiſtratus, vt Eccleſiæ corpus ritè gubernetur: ſinguli, vt eius tantum Eccleſię mẽbra ſint. Illi, ne Templum Domini polluatur, ne collabatur, ſed adverſus omnẽ corruptionem internam, iniuriámve externam tutum ſit. Hi, ne corpus ſuũ, quod Templum Dei eſt, impurum ſit, vt in eo ſpiritus Dei inhabitet. Qui enim vaſtabit Templum Dei, quod vos eſtis, ait Paulus, Deus quoque eum vaſtabit. Illis ea de cauſſa commiſſus eſt gladius, quo extrinſecus accinguntur. His commendatus tãtum gladius ſpiritus, verbum nempe Domini, quo Paulus Chriſtianos omnes adverſus Diaboli impetum accingit. Quid ergo facient, ſi Rex ipſos ad impia ſacra adigere velit? Si, qui ab vniuerſo Populo authoritatem habent, Optimates ſeſe opponant, aut ſui ſaltẽ magiſtratus, pareant, obſequantur, & omni conatu, omni indu-

1.Corin.c.3. v.17.&c.6. 7.19.

Eph.6.v.17

ſtri.

ſtria, tanquam Deo ipſi militantes, pios piorum conatus adiuuent? Habent exemplum inter alia Cẽturionum & militum, qui Principibus Iuda, Ioiadæ hortatu, Eccleſiam ab idololatria, Regnúmque à Tyrannide Athaliæ Reginæ vindicantibus, alacriter paruerunt. Sin optimates & magiſtratus furioſo Regi applaudunt, aut ſaltem non reſiſtunt, præſtò eſt conſilium Chriſti; in aliam ciuitatem ſe recipiãt. Habent exemplum piorum è decem Tribubus Iſrael, qui veri Dei cultu per Ieroboamũ ſublato, vniuerſis coñiuentibus, ad Regem Iuda, apud quem cultus Dei remanſerat, ſeſe recipiunt. Sin alio fugere non datur, vitæ potius, quàm Deo renuncient, crucifigantur potius, quàm Chriſtũ, vt Apoſtolus loquitur, denuo crucifigant. Nolite, ait Dominus noſter, timere eos, qui corpus tantum occidere poſſunt. Ita verò & ipſius & Apoſtolorum, & innumerorum piorum Martyrum exemplo edocti ſumus. Ergo nemini priuato licebit armis reſiſtere? Quid ergo de Moſe ſtatuemus, qui Iſraelem, invito Pharaone Rege, abduxit? De Ehod, qui decimo octauo regni demum anno, quo Regnum vſucaptũ videri poterat, Eglonem regem Moab in-

Matth. 10. ver. 23.

2. Chr. c. 11. v. 13. c. 15. ver. 9.

Hebr. c. 6. ver 6.

Math. 10. ver. 28.

Exod. 12. &c.

Iu. c. 3. v. 15

terfecit, Israelemque Moabitarum iugo liberauit? De Iehu denique, qui Ioramum
2. Reg. c. 9. Regem, cui ipse militabat, interfecit, Achabi stirpem deleuit, Baalitas ad internecionem omnes excidit? An non erant illi omnes priuati? Certè si ipsos per se spectes, quia ordinariè constituti non erant, priuatos dicere queas. At ex quo extra ordinem vocatos scimus, ipso quasi Deo, suo illos gladio evidenter accingente, nō modo priuatos non censebimus, verùm quibusvis ordinariis potiores. Mosis vocatio & expresso Dei verbo, & signis evidentissimis comprobatur. Ehod dicitur à Deo excitatus; qui Tyrānum occidendo, saluum faceret Israelem. Iehu, iussu Elizei Prophetæ vnctus, qui stirpem Achabi deleret, etsi præcipui quique, Regē eum, antequam rem aggrederetur, salutarant. Idē de cæteris, qui ex sacra Scriptura adduci posint, ostendi posit. Iam verò cum neque Deus ore suo, neque extra ordinem per Prophetas loquatur, est, quod hac in re sobrij in primis & circunspecti simus. Si quis enim eam sibi authoritatem, quasi diuino spiritu afflatus, arroget, videat sanè, ne arrogantia inflatus sit, ne sibi ipse Deus sit, ne sibi ex se magnos illos spiritus

sumat

ſumat. ne itaque concipiat vanitatem & pariat mendacium. Videat verò etiam Populus, ne dum ſub ſignis Chriſti militare cupit, Theudæ forte Galilæo alicui, aut Barlozbæ (quod non ita pridem in Germania Muncerianis accidit) magno ſub malo militet. Nec eo quidẽ id dico, quod idem ille Deus, qui nobis noſtro hoc ſæculo Pharaones & Achabos immittit, liberatores etiam aliquando aliquos extra ordinem non excitet. Certè ipſius neque iuſtitiæ, neque miſericordiæ quidquam vllo tempore decedit. At ſanè ſi minus exteriora illa ſigna adſunt, interiora ſaltẽ hæc agnoſcamus ex effectibus oportet, mentẽ ab omni ambitione vacuam, verum & feruidum zelum, conſcientiam denique & ſciẽtiam, ne aut errore ductus, alienis diis, aut furore ambitionis percitus, ſibi magis, quam vero Deo ſeruiat.

Porro ne quid ſcrupuli ſuperſit, reſpondendum iis videtur omnino, qui Eccleſiã armis defendi non poſſe aut cenſent, aut certè, quod veriſimilius eſt, cenſére videri volunt. Aiunt hi, non ſine magno myſterio Deum vetuiſſe in Lege, ne altare ferro poliretur. Conſimilitèr eò, quod in extruendo Salomonis Tẽplo nullus ſerræ mal-

An arma iis ſtè pro Religione capiantur.

Exod. 20. ver. 25. Deut. 27.

Iosue 4. leive ferrei strepitus auditus sit; Ecclesiã,
1.Reg.c.6. quæ viuum Templum Dei est, armis nõ
ver.7. esse instaurandam, innui volunt, quasi lapides ipsi ex lapidicinis, absq; ferro excisi fuerint: quod ipse Scripturæ textus falsum esse, arguit. Quod si speciosæ isti allegoriæ opponamus, quod Nehemiæ quarto capite legimus, partem Populi cæmentum, partem ensem, quosdam etiam vtrũque in extruendo secundo Templo gestasse, ne nouum opus ab impiis turbaretur, nempe, non vt gladio extruerent; sed ne destrueretur, cauerent: eodemque modo Ecclesiam non propagari armis quidem, sed adversus hostes, qui propagationem eius impedire conantur, propugnari. Deniq; pios Reges & Principes innumeros, cultũ Dei adversus Ethnicos, armis, quod tota Scriptura adparet, vindicasse. Obiiciunt illi continuo; illa quidem locum habuisse sub lege: at ex quo Christus gratiã attulit, nec phalerato quidem equo, sed asello vectus Hierusalem ingredi voluit, omnino desiisse videri. Primùm, in confesso apud omnes est, Christum, quandiu in terris egit, non iudicis, sed rei, non Regis, sed priuati partes egisse. Itaque quod arma non tractarit, ad rem nõ pertinere. Verum

rum hos iam rogatos velim: An per advẽtum Christi, ius gladij magistratibus ablatum putent? Si aiunt: obstat Paulus, qui magistratus non frustra gestare gladium dicit, & adversus plebis impetum opem eorum non recusat. Sin contra; cur ius gladij habere eos velint, nisi vt bonos seruando, malos male perdendo, Deo, qui ipsos gladio accinxit, inseruiant? Qua verò magis in re, quam in Ecclesia, quæ ei dicata est, adversus impios tuenda? in peculio Christi adversus prędones asserendo? Rogarim deinde, an militiam omnem inter Christianos exauctoratam putent. Si aiũt: Cur ergo Iesus Cẽturionis orationem exaudit? Cur milites Ioannes stipẽdio contentos esse, neminem concutere iubet, militiam deserere nõ iubet? Cur Cornelium Centurionem, primitias, inquam, Gentiũ Petrus baptizat? nec tamen ad cingulum militiæ deponendum hortatur? Quod si verò militia iusta est, quæ tandem illa iustior esse posit, quæ superioris iussu, pro Ecclesiæ defensione, proque piorum salute suscipitur? An enim aut vlla maior Tyrannis est, quam quæ in animam exercetur? aut laudabilior militia, quàm qua extrema Tyrannis coercetur? Rogarim de-

Rom. 13.
Acto. 23.
Matth 8.
Luc. 3. v. 14.
Act. 10.

mum, an vlla Christianis bella gerere liceat. Si negant: cur ergo milites, Centuriones, Tribuni militum in Ecclesiam recipiuntur, quorum vnum id munus est, vt bello inseruiant? Cur integras legiones è Christianis conflatas legimus, Melitẽsem, inquam, victoria tantopere ab antiquis Doctoribus & Historiographis decantatá insignem, Mauritianamque martyrio decoratam? Quod si verò licet, vt fortè tuendis finibus, arcendísque hostibus licere fatebuntur; an non multò ęquius, tuendis piis, arcendis impiis, propugnandis denique Regni Christi, Ecclesiæ, inquam, finibus? Eccur enim alioqui meretricem Babylonicam decem Regum, quos ipsa fascinarit, armis exterminatũ tandem iri Ioãnes prædicit? Ad hæc, quid aliàs, de bello Constantini in Maxentium, Liciniumq; tot panegyricis celebrato, tot doctorum calculis cõprobato? quid denique de Principum Christianorum in Turcas & Saracenos expeditionibus statuemus? quorũ vnus omniũ finis aut fuit, aut esse debuit, ne Templum Domini aut extructum destruerent, aut extruendũ turbarent? Ergo Ecclesia etsi armis non propagatur, armis tamen iustè propugnari potest. Quin non

Apocal. c. 17 ver. 16.

minus

minus martyres sunt, qui in sacro illo bello moriuntur, quam qui crucem Religionis causa patiuntur. Imò sane eo videntur potiores, quòd illi oblatam quidem mortem non recusant, hi verò vltro scientes prudentesq; suscipere videantur. Propagare conantur Turcæ suam opinionem armis, qui quancunque prouinciam armis subegerint, Mahumetis impia dogmata, sola violentia nixi, inducunt, qui arma in Alcorano suo tantopere commendauit, vt illac recta ad superos iri, dicere non vereatur: etsi neminem ipsi interea cogunt. At multo magis adhuc is Religionis Christique hostis, & ij Reges, quos ipse fascinauit, qui luci Euãgelij flammas, verbo Dei verbera, gladio spiritus acies instructas opponunt, omnesque, quantũ in iis est, ad impia sacra, oblatis tormẽtis adigunt. qui quam suam fidem vocant, perfidia, & traditiones suas assiduis proditionibus defendere, & asserere non verentur. Propugnant verò contra pij Principes & magistratus, qui propagatã propagandámve Christi vineam, ne ab apris vastetur, sæpe circundant & muniunt, qui prædicatione verbi ad puram religionem conuersos scuto suo protegũt, gladioque

tuentur. qui templum Dei, è viuis lapidibus extructum, dum ad fastigium vsq; adsurgat, adversus violentos impiorũ impetus, vallo, fossa, aggere, omni industria cõmuniũt. Hæc hactenus, ne quis in ea quæstione hæreat. Sciant itaque vniuersi, aut qui ab iis constituti sunt, Regni officiarij, eorúmve plures, aut singuli, ni Regem Legem Dei corrumpentem, restituíve prohibentem, intra fines suos contineant; ex fœdere cum Deo inito grauiter peccare. Ciues Provincialésve, qui Regni alicuius aliquantulam partem faciunt, ni impietatẽ à suis saltem finibus arceant, quã Rex intrudere velit, aut piam doctrinam quibuscunque modis, etiamsi ad tempus secedẽdum sit, retineant, consimiliter pœnæ obnoxios esse. Priuati demum, si impia iubẽti pareant, nullo modo excusari. Cæterũ ni extra ordinem ad id munus vocatos euidenter appareat, suapte authoritate arma se capere nullo iure posse. Et ea quidem omnia ex Scriptura sacra constare viden tur.

TERTIA

TERTIA QVAESTIO.

AN, ET QVATENVS PRINcipi rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id, & quo modo, & quo iure permissum sit.

VIA nobis hîc de legitima Principis authoritate agendum est, non equidē dubito, quin Tyrannis & malis Principibus hęc quęstio odiosa futura sit. Qui enim quodcunque libet, sibi licere putant; non mirum, si rationis & legis vocem sustinere nullo modo posśint. At bonis saltem Principibus gratam eam fore spero, qui magistratum, qua tandem authoritate potiatur, nil nisi animatam legem esse sciunt. Nec verò si quid in illos acrius dicatur, ægrius hi ferent, quasi sua vllatenus intersit. Tyranni Regibus, iniusti Principes iustis, è diametro opponuntur. Itaque tantum abest, vt quod in Tyrannos dicitur, quidquam Regibus

detrahat, vt contra quo plus illis detrahitur, eò plus gloriæ his accrescat, nec illi quidem vituperari posſint, quin hi laudentur. Illi ſanè quid ſentiant, ſusque déque habeo. Neque enim ipſis, ſed in ipſos ſcribo. Hi quin conſentiant, vix dubitare queam, qui non ſecus ac Paſtores lupos, Medici veneficos, Prophetæ Pſeudoprophetas, Tyrannos & iniquos Principes odiſſe debent. Quod enim odium natura canibus in feras inſeuit, ratio certè Regibus in Tyrannos ingeneret omnino neceſſe eſt: cum illi rapto viuant, hi rapinæ coercendæ nati & dati ſint. Adulatores Tyrannorum frontem forte, ſi quam habent, contrahent, quos erubeſcere convenientius eſſet. Amici Regũ, ſcio, nõ modo aſſentientur & annuent, verum etiam adſtipulari non verebũtur. Vt quis ergo hæc legendo, aut ſtudio, aut ira mouebitur, ita ſe mente affectum putet. Ad rem itaque adgrediamur.

Reges à Populo.

Oſtendimus antea, Deum Reges inſtituere, Regna Regibus dare, Reges eligere. Dicimus iam, Populum Reges cõſtituere, Regna tradere, electionem ſuo ſuffragio comprobare. Quod quidem ita fieri voluit Deus, vt quantancunque authoritatẽ

& po-

& poteſtatem haberent, Populo, ſecundũ ipſum, acceptam ferrent. Itaque omnem ſuam curam, cogitationem, induſtriam in vtilitatem Populi conferrent. Nec verò ſe, ob aliquam naturæ præſtantiam cæteris hominibus, non ſecus ac homines gregibus aut armentis, pręeſſe arbitrarentur. Verum eadem omnino cum cæteris ſorte natos, ſuffragiis & tanquam humeris Populi, ex humo in eum gradũ ſublatos meminiſſent, in quorum poſtea humeros reipublicæ onus, magna ex parte, recũberet.

Aliquot ante ſæculis, quàm Populus Iſraeliticus Regem à Deo peteret, Deus legem Regni ſanxerat, quæ extat Deuteronomij XVII. Cum perveneris in terram, quam dominus Deus tuus tibi poſsidendam dedit, in eáq; habitaueris, ait Moſes, tu dices, Cõſtituam Regem ſuper me, vt cæteræ gentes, quæ ſunt in circuitu; tum verò eum Regem conſtitues, quem Dominus tuus elegerit è medio fratrum tuorum, &c. Hic vides electionem Regis tribui Deo, conſtitutionem Populo. Poſtquam verò eò ventum fuit, ita prorſus obſeruatum legimus. Seniores Populi Iſraelitici, qui Populum vniuerſum repræſentabant, (eo enim nomine comprehen-

duntur, vt passim, Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarij, Decuriones, Iudices & præfecti omnium Tribuum Israel, tum verò maximè Principes & Capita tribuum) conveniunt in Rama ad Samuelē, & partim filiorum Samuelis, qui inique ius dicebant, pertæsi, partim bella eò melius gestum iri rati, Regem à Samuele postulant. Consulēti Samueli retegit Deus, se Saulem elegisse, qui Populum regeret. Samuel itaque Saulem vngit. quæ omnia ad Electionem Regis postulante Populo factam pertinēt. Ac satis fortè fuisse videretur, si Samuel electum à Deo Regem Populo adduxisset, & ei parendum esse, monuisset. Nihilominus tamen quo se Rex à Populo constitutum sciat, Samuel indicit Comitia in Maspha, ibique quasi re adhuc plane integra & infecta, quasi, inquam, nondum constaret Saulis Electio, sors iacitur, quæ à Tribubus Tribum Beniamin, è gentibus gentem Metri, è gente Metri, Saulem eum ipsum, quem Deus elegerat, seligit. Tum verò demum, Populo vniuerso acclamante, Saul Rex nominatus dicitur. At tandē, ne sorti omnia tribuat, postquam liberatis Ammonitarum obsidione Iabezanis, suæ virtutis specimē quodammodo

1.Samu.8. ver.5.

1.Sam.c.9. ver.16.

1.Sam.c.10. v.17 & seq.

1.Sam.c.11. ver.14.

modo edidit, nequicquam ſecedentibus quibuſdam è Populo, ab vniuerſis in Galgal, coram Domino rex confirmatur. Hic vides, eum, quem Deus ipſe elegerat, quē ſors à reliquis ſelegerat, ſuffragiis Populi Regem conſtitui. Quid verò Dauid? Evidentius adhuc, Saule reprobato, Samuel Dei iuſſu Dauidem, quem Deus elegerat, in Regē Iſrael vngit. quo facto, Spiritus Domini agit in Dauide, Saulē verò continuò deſerit. Regnátne verò Dauid propterea? imò errat, vagatur, exulat, extrema ſæpe experitur. nec prius Rex exiſtit, quàm, mortuo Saule, vniuerſi Populi Iehudæ ſuffragiis, Rex Iudæ primum, ſeptem verò pòſt annis vniuerſi Iſraelis cōſenſu, Rex Iſrael in Hebron vngatur. Itaq; bis vngitur, primum à Propheta, Dei iuſſu in Electionis ſignum; deinde, iuſſu Populi, dum Rex conſtituitur. quo ſemper recordētur Reges, ſe à Deo quidem, ſed per Populum, & propter Populum regnare; nec verò Deo tantum & gladio, vt loquūtur, regnum acceptum ferant, qui gladio ipſo, per Populum primum accincti fuerint. Idem prorſus in Salomone obſeruatur: etſi is filius Dauidis erat. Deus elegerat Salomonem, vt ſederet ſuper ſolium

1. Sam. c. 16.

2. Sam. c. 2.

Regni

2. Samu. 7. v. 13. Regni sui, & diserte Dauidi pollicitus e-
rat, se illi tãquam Patrem filio affuturum.
1. Reg. 5. Dauid ipse Salomonem Regni successorẽ
1. Chro. c. 28. v. 5. designarat quibusdam ex Aulæ præcipuis
præsentibus. Nec tamen id satis fuit. Itaque
convocat Dauid in Hierusalem Prin-
1. Reg. 1. v. 32. cipes Israel, Principes Tribuum; Principes
earum turmarum, quæ statis quæque
temporibus Regi ministrabant, Chiliarchos
& Centuriones singularum vrbium,
1. Chr. c. 28 v. 1. & c. 29 v. 22. & 24. Præfectos dominij Regij, filios suos, quin
& purpuratos omnes, & egregios quosq;
viros, qui de Electione statuerent. Ac in eo
cœtu, Dei nomine invocato, ab vniuerso Israelis
agmine Salomon rex proclamatus,
in Regẽ vngitur, inque Israelis solio (ita
enim legitur) collocatur. Tum primũ verò
Principes, Optimates, atque ipsi adeò
fratres, ei sese iureiurando publicè devinciunt.
Ne verò id in ambigua tantum
fratrum successione factum putes, eodem
omnino modo alios passim constitutos
legimus. Mortuo Salomone populus cõvenisse
dicitur, ad constituendum Roboa-
2. Reg. c. 10. mum. Cæso Amasia, Ozias filius eius vni-
2. Chron. c. 16. c. 36. c. 22. cus, ab vniuerso Populo Rex constitui-
tur. Post Ioramũ, Ochozias, post Iosiam
Ioacham filius, cui patris alioqui pietas
non

non parum patrocinari potuisset. Quo pertinet & illud Chusai ad Absalom: Sequar, ait, eum Regem, quem Deus, Populus & vniuersi ex Israele elegerint, id est Regem legitimè & ritè constitutum. Itaque etsi Deus lucernam Populo suo è stirpe Dauidis perpetuam promiserat, etsi, inquam, Regũ Israelis successio ipso Dei verbo comprobata erat, nihilo minus tamen, cum Reges non prius regnasse videamus, quàm à Populo ritè constituti fuissent; concludere licet, Regnum Israelis, si stirpem spectas, hæreditarium certè fuisse: at sane si personas, omnino Electiuum. Quorsum verò hæc, si de Electione constabat, vt in confesso est, nisi vt tantæ dignitatis à Populo collatæ recordatio ipsos sui officij perpetuò memores faceret?

2. Sā. c. 16. v. 18.

Psal. 132.

Ita verò Ethnicos etiam Reges à Populo constitutos legimus. Nempe cum aut foris bellum, aut domi lites essent, vnus aliquis, cuius de fortitudine & iustitia magna erat multitudinis opinio, communi cõsensu in Regẽ assumebatur. Et apud Medos, inquit Cicero, Deioces ex arbitro iudex, è Iudice Rex creatus, & apud Romanos primi Reges. Itaq; cũ Romulo sublato

Hero. lib. 1. Cice. lib. 2. Offic.

centũ Senatorum interregnum Quiritibus minus gratum esset, convenit, vt postea Reges suffragiis Populi, comprobante Senatu deligerentur. Tarquinius verò Superbus ideo Tyrannus habetur, quòd neque à Populo, neque à Senatu creatus, sola vi & potentia nixus, imperium teneret. Propterea Cæsar etsi imperiũ vi invaserat, tamen vt aliquo saltẽ iuris prætextu imponeret, imperium à populo Senatuq; accepisse videri volebat. Augustus verò etsi à Cæsare adoptatus, hæredem se imperij nunquam, quasi ex testamẽto, gessit. Quin potius Senatui Populoque acceptũ tulit, vt & Caligula, Tiberius, Claudius. Nero verò, qui primus vi ac scelere invasit imperium, nullo iuris colore fretus, à Senatu damnatus fuit. Omnino cum nemo Rex nascatur, nemo per se Rex esse, nemo absque Populo regnare posit: Populus verò contra & per se esse queat, & Rege prior tempore sit: Reges omnes à Populo primùm constitutos fuisse, certisimè cõstat. Etsi verò, ex quo virtutẽ patrum imitati filij, nepotésve, Regna sibi quasi hæreditaria fecisse videntur, in quibusdam regionibus Electionis libera facultas desiisse quodammodo videatur; mansit tamen perpetuò

Liui9 lib. 1.

perpetuò in omnibus Regnis bene constitutis ea consuetudo, vt demortuis non prius succederent liberi, quam à Populo, quasi de nouo constituerentur, nec tamquam sui hæredes Patribus agnascerentur, sed tum demum Reges censerentur, cum ab iis, qui Populi maiestatem repræsentarent, Regni investituram, quasi per sceptrum & diadema accepissent. In Regnis Christianis, quæ hodie per successionem deferri dicuntur, huiusce rei vestigia evidentissima extant. Reges etenim Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & cæteri, ab Ordinibus Regni, Paribus, Patritiis, Magnatibus, qui vniuersitatē Populi repræsentant, inaugurari solent, & quasi in Regni possessionem mitti: non secus ac Imperatores Germaniæ ab Electoribus, & Reges Poloniæ à Vayvodis seu Palatinis, vbi ius suum Electio integrum obtinet. Nec verò illis Regius honos in vrbibus Regni prius exhibetur, quàm ritè inaugurati fuerint. Vt neque etiam olim Regni tempus, nisi à die inaugurationis, quod in Gallia accuratè obtinuit, computabatur. Ac ne ob continuatam aliquot successionum seriem hallucinemur, in illis iisdē Regnis, sæpe filio agnatum, primo-

genito secundogenitum Ordines Regni prætulerũt. vt in Francico, Roberto Druidarum Comiti, Ludoicum fratrem; item Roberto Capeti, nepoti, Henricum fratrẽ secundogenitũ, & cæteros aliis. Quin & Regnũ idẽ Populi authoritate, de gẽte in gentem, extantibus legitimis hæredibus, translatum fuit, à Merouingiis ad Carlingos, à Carlingis ad Capetanos. Quod & in cæteris factũ, è verissimis historiis satis cõstat. Ne verò à Francico, quod cæterorũ exẽplar semper habitũ fuit, in quo, inquã, successio plurimũ obtinere videtur, recedamus, Pharamundũ anno CCCCXIX electũ legimus: Pipinum, DCCLI Pipini filios, Carolũ Magnum, & Carolomanum DCCLXVIII non habita patris ratione. Sublato demũ DCCLXXI Carolomano, non accreuit continuò Carolo Magno fratris portio, vt in hæreditatibus fieri solet, sed Populo & Concilio publico decernente. Eodẽ auctore Ludouicus Pius, anno DCCCXII quamvis Caroli Magni filius, eligitur. In ipso verò Caroli testamẽto, quod apud Nauclerum extat, rogat Populũ, è suis Nepotibus per Conciliũ Regni publicũ, quẽ voluerit, eligat, patruos verò acquiescere Populi decretò iubet. V[...]

Annales Gillij.

Nauclerus.

de Carolus Caluus, è Ludouico Pio, & Iuditha nepos, sese apud Aimoinũ Historiographũ, Regẽ electũ profitetur. In summa: omnes omnino Reges, ab initio electi fuerunt. Et qui hodie per successionẽ Regnũ adire videntur, prius à Populo constituantur necesse est. Deniq; etsi Populus ob egregia quædã merita ex aliqua stirpe Reges sibi deligere, in quibusdã regionibus solet; stirpẽ ipsam, nõ surculũ deligit; nec ita deligit, qn si degeneret, aliã eligere nõ possit. Qui verò ex ea stirpe etiã proximi sunt, nõ tã Reges nascuntur, quàm fiũt; nõ tã Reges, quàm Regũ Candidati habẽtur.

Populus potior Rege.

Iã verò, cum Reges à Populo cõstituantur, omnino sequi videtur, Populũ vniuersum Rege potiorẽ esse. Ea enim vis verbi est, vt qui ab aliquo cõnstituitur, eo minor habeatur; qui ab aliquo authoritatem accepit, suo authore inferior sit. Putiphar Ægyptius cõnstituit Iosephũ super familiã suam: Nabuchodonozor Danielem super Babylonicam Provinciã. Darius Præsides centum & viginti super Regnũ. Nẽpe domini seruos, Reges ministros cõnstituere dicuntur. Sic etiam Populus Regem, tanquam ministrũ Reip. cõnstituit. Quod nomẽ boni reges nõ aspernati sunt; mali etiã

Genes. 39. ver. 4. *Dan c. 2. v. 48. c. 6. v. 1.*

affectarunt, adeò vt aliquot sæculorum spacio, ex imperatoribus Romanis nemo, nisi manifestè Tyrānus, quales Nero, Domitianus, Caligula, dominus vocari voluerit. Deinde Reges Populi causa institutos constat. Neque enim propter centum plus minus homũciones, cæteris plerũq; longè peiores & inferiores, vniuersos creatos potius, quam illos horum causa, dixeris. Ratio verò postulat, vt is, cuius ratione alius extitit, eodem potior censeatur. Sic nauis causa, gubernator à domino nauis instituitur, qui, ne ipsa ad cautes frangatur, aut malè cursum teneat, ad clauum sedeat. Et ei quidem in eam rem incumbenti, cæteri inseruiunt, ac dominus ipse paret: est tamen ipse nauis seruus, vt mediastinus quilibet, nec à mediastino genere, sed specie tantum differt. In Republ. quæ naui comparari solet, Rex gubernatoris, Populus domini loco est. Illi itaq; publicam salutem curanti, Populus ipse paret & obtemperat: cum tamen non minus sit & censeri debeat ipse Reipub. seruus, ac iudex aut Tribunus quilibet, nec ab his alia re differat, quàm quod maiora onera ferre, & plura pericula obire teneatur. Propterea verò quæcumq; Rex

aut

aut bello acquirit, aut cum finitima occupat iure belli, aut iure dicundo, vt quæ in fiscum rediguntur, acquirit ipse Regno, non sibi; Populo, inquam, qui Regnum constituit, non secus ac seruus domino, nec vlla cum illo, nisi authore Populo, obligatio contrahi potest.

Præterea viuunt innumeri Populi absq; Rege: Regẽ absq; Populo, ne mente quidẽ concipere possis. Nec ideo Regiam dignitatem quidam adepti sunt, quod à cæteris hominibus specie differrent, iisq; tamquã Pastores gregibus, quadã naturæ præstantia præesse deberent. Quin potius ex eadẽ massa cretos, in eum gradum Populus extulit, vt si quam authoritatẽ, si quã potentiã haberent, illi acceptam ferrent, ac tanquã precariã posſiderent. quod Francorũ antiquus ritus aptè ostẽdit, qui in clypeo sublatũ Regem proclamabant. Cur enim, quæso, dicuntur Reges innumeros habere oculos, innumeras aures, lõgas manus, celerrimos pedes? An, quod Argo, Gerioni, Midæ, aut iis, quos fabulæ finxerũt, similes sint? Minime verò. At sanè, quia Populus, cuius interest, vniuersus suos Regi oculos, suas aures, suas vires ac facultates in Reip. vsum commodat. Recedat à Rege

Populus: qui modò oculatus, auritus, robustus & vegetus videbatur, cæcutiet, obsurdescet, repente côncidet: qui modò magnificè triumphabat, vno momento apud omnes vilescet: qui modò diuinis propè honoribus afficiebatur, ludimagistrum Corinthi agere cogetur. Subrue istius Gigantææ molis, ac tanquam Rhodiani Colossi imam tantùm basim; corruat, ac in frusta comminuatur necesse est. Cum itaque Rex per populum & propter Populum existat, nec absque Populo consistere possit; cui mirum videatur, si Populũ Rege potiorem esse concludamus?

Populus vniuersus repræsentatur per Regni Officiarios ordinariè, per Ordinum cõventus extra ordinẽ, aut annuatim.

Porro, quod de vniuerso Populo dicimus, de iis etiam, vt in secunda Quæstione, dictum volumus, qui Populum vniuersum in omni Regno, vrbéve legitimè repræsentant. qui quidem vulgo, Regni, nõ Regis Officiarij censentur. Regis Officiarij à Rege pro arbitrio creantur, aut exauctorantur. quin & eo mortuo nullo loco sunt, & quodãmodo mortui habẽtur. Regni Officiarij contrà à Populo, in Concilio nempe publico, authoritatem capiũt, aut saltem olim capere solebant, nec absque eodem exauctorari possunt. Itaque pendent illi à Rege; hi à Regno: illi à supremo

premo Regni officiario, qui Rex ipſe eſt: hi à ſupremo dominio Populi, à quo ipſe Rex, non ſecus ac illi, pendére debet. Illorum munus eſt, Regem curare: horum, ne quid detrimenti Reſpublica vſquam capiat. Illorum, vt Regi, tanquam domino cuilibet domeſtici, adeſſe ac inſeruire: horum, Populi iura & Priuilegia tueri, & ne quid Princeps ipſe in illius perniciem committat, omittátve, diligenter providere. Denique ſunt illi Regis miniſtri, ſerui, domeſtici, ad obſequium tantummodo inſtituti: hi contrà Regis in iure dicundo velvti Aſſeſſores, Regij imperij conſortes, adeo vt omnes quidem illi Rempubl. adminiſtrare teneantur non ſecus ac Rex; is tamen inter eos quaſi Præſes, primum tantùm locum teneat. Vt verò Populus vniuerſus Rege ſuperior eſt; ita etiam hi, etſi ſinguli Rege inferiores ſint, vniuerſi tamen ſuperiores cenſendi ſunt. Primorum ferè Regum quàm lata poteſtas fuerit, ex eo ſatis adparet, quod Ephron Rex Hethæorum, ius ſepulchri Abrahamo, inconſulto Populo, concedere non audet: neque Hemor Hæuius Rex Sichem, fœdus cũ Iacobo ferire: nẽpe grauiora negotia ad Populũ re- *Geneſ.* 23. & 34.

ferri solita. Et in iis quidem imperiis, quæ tunc temporis vna ferè vrbe circumscribebantur, facile id fuit. At ex quo Reges fines suos amplificare cœperũt, nec Populus vniuersus in vnum locum convenire absq; confusione potuit; Regni Officiarij, qui Populi iura ordinariè tuerentur, instituti fuerunt, ita tamẽ, vt si quando opus esset, aut Populus vniuersus, aut eius saltẽ quædã quasi Epitome, extra ordinẽ convocaretur. In Regno Israelitico, quod omniũ ferè Politicorũ iudicio, optimè cõstitutũ erat, eum ordinẽ fuisse videmus. Habebat Rex suos pincernas, dapiferos, cubicularios, magistros domus, siue œconomos, qui familiæ suæ prospicerẽt. Habebat & Regnum suos, vnũ & septuaginta seniores, & duces ex singulis Tribubus electos, qui Remp. siue pacis, siue belli tempore curarent: suos deniq; in singulis municipiis Magistratus, qui vt illi vniuersum Regnũ, suas singuli vrbes tuerentur. Hi si quando de re maxima deliberandũ erat, cõveniebant, nec iis incõsultis, quidquã, quod ad summã Reip. pertineret, decerni poterat. Hos itaq; convocat Dauid, quando Salomonẽ investiri Regno cupit, quãdo Politiam à se restitutam examinari & pro-

Regni Officiarij in Regno Israel.

probari; quando reducenda eſt Arca, &c. 1. Chron. c.
Quia verò vniuerſum Populum repræſen- 29. v. 1.
tant, vniuerſus tum Populus conveniſſe 1. Chro. 13.
dicitur. Idem denique Ionathan, Saulis v. 1.
Regis ſententia damnatũ, morti eximunt, 1. Sam. c. 14.
ex quo à Rege ad Populum appellatio- ver. 45.
nem fuiſſe apparet. Ex quo verò Regnum propter Roboami ſuperbiã ſciſſum fuit, Synedrium Hieroſolymitanum Septuaginta & vnius virorũ, ea authoritate fuiſſe videtur, vt non ſecus ac Rex ſingulos, hi Regem iudicare poſſent. Huic autẽ præerat Dux domus Iuda, id eſt, Primarius quiſ- 2. Chron. c.
que, ex tribu Iuda electus, vt vrbi Hiero- 19. ver. 1.
ſolymitanæ Primarius ex tribu Beniamin. Nehe. 11.
Exẽplis res dilucidior fiet. Ieremias miſ- ver. 9.
ſus à Deo, qui vrbi Hieroſolymitanæ excidium nunciaret, ea propter damnatur primum à ſacerdotibus & Prophetis, id eſt, à Iudicio ſeu Senatu Eccleſiaſtico. Demũ ab vniuerſo populo vrbis, hoc eſt, ab ordinariis vrbis iudicibus, Chiliarchis nempe & Centurionibus. tandem à Prin-
cipibus Iehuda; id eſt LXXI. viris aſsi- Ieremi. 26.
dentibus ad nouam portam Templi, cau- ver. 9. & 17.
ſa cognita abſoluitur. Ij verò, in eo ipſo iudicio diſertè damnant Regem Iehorabin, qui Vriam Prophetam paulo antè ſi-

milia comminantem crudelissimè trucidasset. Alibi verò legimus, Sedechiam huius Synedrij authoritatem adeò reveritũ
Ierem. 37. esse, vt Ieremiam à LXXI. viris, in tetrum
& 38. carcerẽ detrusum non modo nõ liberare, verũ etiam vix in mitiorem transferre auderet. Suadẽtibus autẽ illis, vt in Ieremiæ mortem consentiret, respondet, eum in ipsorũ manibus esse, séque ipsis contradicere nulla in re posse. Quin & veritus idẽ, ne in sermones, quos cũ Propheta habuerat, inquirerent, quasi rationem eorũ, quæ dixisset, redditurus, mendaciũ cõminiscitur. Ergo erãt in hoc regno, regni officiarij rege superiores, in hoc, inquam, quod nõ à Platone aut Aristotele, sed à Deo ipso omnis ordinis authore, omnis Monarchiæ sumo institutore, institutũ & ordinatum fuerat. Tales erãt in Persico imperio
Esther 1. septem Magi seu Sapientes, item ὁμότιμοι, quasi honoris regij consortes, & qui regũ aures & oculi nuncupabantur, quorũ iudicio reges acquieuisse legimus. In Spartano Ephori, ad quos à rege appellabatur; quíque ipsos etiã reges iudicabant, vt est
Aristot. lib. apud Aristotelem. In Ægyptiaco ministri
5. Pol. c. 11. publici regi per Populũ eligi tradíque so-
& c. 7. lib. 3. liti, eò tantũ ne adversus leges quidquam

com-

cómitterét. Vt verò Aristoteles reges, quibus eiusmodi officiarij adiũguntur, legitimos passim vocat, ita etiã non veretur dicere, vbi ij desint, non Monarchiã esse, sed aut planè barbaricã Tyrannidẽ, aut Tyrãnidi quãproximã dominationem. In Romano hunc locũ obtinebãt Senatores & Magistratus per Populũ creari soliti, Tribunus Celerũ, Præfectus vrbi, & cæteri, adeò vt à rege ad populum provocatio esset. quod Seneca è libris Ciceronis de Repub. citat, & historia Horatij tergemini, ob cędẽ sororis à regiis iudicibus damnati, & à Populo absoluti, satis indicat. Sub Imperatoribus verò, Senatus, Consules, Prætores, Præfecti Prętorio, Pręsides Provinciarũ, quæ Populo Senatuique tribuebãtur, qui propterea omnes Magistratus Populi Romani vocabantur. Itaque cum decreto Senatus, Maximinus Imperator, hostis Reipublicæ iudicatus esset, inque eum Maximus & Albinus à Senatu Imperatores creati essent, milites iurarũt, se fideliter obsequuturos Populo Romano, Senatui & Imperatori, vtcumque sub Tyrannide hoc ius violaretur. Ad hodierna verò imperia quod attinet, (Turcicũ, Moschicũ, & alia huius generis, magna la

Herod. lib. 8 in orat. Maximi & Albini ad milites.

trocinia, magis, quã imperia sunt) nullũ omnino est, quod si nõ hoc tẽpore, saltem olim non ita administratũ fuerit. Quod si verò illorũ culpa & desidia factũ est, vt quibusdã locis deteriorẽ Rẽpublicã posteri acceperint, tenentur nihilo minus, qui eũ locũ hodie obtinent, ad antiquum statum omnia, quantũ in se est, revocare. In Germanico, quod per Electionem confertur, sunt Electores & Principes tum Laici, tũ Clerici, Comites, Barones, Ciuitates, Ciuitatúmque Legati, qui vt suis quique locis Rempublicam curant, ita etiam in Comitiis, vniuersi Imperij Maiestatẽ, quando opus est, repræsentant. vbi, nequid Resp. publ. ex priuatis Cæsaris studiis odiísve detrimenti capiat, prospicere tenentur. Itaque alius est imperij, alius Imperatoris Cancellarius, alij atque alij huius & illius officiarij, diuersa æraria, diuersi quæstores. Et adeo quidem vulgatum est, Imperium Imperatori anteferri, vt Imperator imperio hominium præstare passim dicatur. Consimiliter in Polonico eum locum obtinent Episcopi, Palatini, Castellani, Nobiles, Ciuitatum regionúmque Legati extra ordinem cõvocati, quorum in cœtu tantum nouæ cõstitutiones fiunt, &

Speculum Saxonicũ.

&c bella decernuntur. Ordinariè verò Regni Polonici Cősiliarij, Cancellarius Reipubl. Polonicæ, &c. etsi suos interea Rex cubicularios, œconomos, ministros & domesticos habet. Apud Polonos verò, qui disputet, vter potior sit, Rex, an vniuersus Regni populus per optimates repræsentatus, perinde faciat, ac qui Venetiis disputet, vtrum dux Republica superior sit. Quid autem de iis Regnis dicemus, quæ per succesſionem deferri dicuntur? Nihilò sanè secius res se habet. Regnum Francicum, quod cæteris non ita pridem legũ & ordinũ præstantia anteponebatur, ita olim constitutum fuit. Etsi verò qui eum locum tenent, suo officio minus satisfaciunt; non eò tamen minus tenentur. Habet quidẽ Rex suum magnum magistrũ, seu Archiœconomum, suos cubicularios, venatores, scutarios, pincernas & cæteros, quorum officia olim à Rege adeò pendebant, vt eo vita functo, suo ipsi officio planè defuncti viderentur. Vnde etiamnũ post finem luctus Regij, magnus Magister seu Archiœconomus, quædam quasi concepta verba pronunciare solet, quibus familiam Regiam dimittit, ac sibi quemque prospicere iubet. At nihilominus suos ha

bet Regnum Francicũ officiarios, Maiorem Palatij, qui postea Comes stabuli nominatus fuit, Mareschallos, Amiralium, Cancellariũ seu magnum Referendariũ, Secretarios, Quæstores & cæteros: qui quidem olim non nisi in cõcilio publico trium ordinũ Cleri, Nobilitatis & populi creabantur. ex quo verò Parlamentũ Lutetianum statarium factum est, non prius in eo gradu constituti censentur, quàm à Senatu Lutetiano recepti & comprobati sint, & neque etiam absque eiusdem consensu & authoritate destitui possunt. Isti verò omnes, primũ Regno, id est, vniuerso populo, deinde Regi, tamquam eius curatori fidem dant. quod vel ex ipsa iurisiurandi formula perspicuum est. Comes stabuli verò in primis, quando Ense liliato per Regem accingitur, (vt ex verbis, quæ Rex ipse pronunciat, apparet) eo accingitur, vt Rempub. tueatur atque defendat. Habet præterea Regnum Francicum suos sive Pares, tanquam Regis cõsortes, sive Patricios, tanquam Reipubl. Patres, singulos à singulis Regni Provinciis denominatos, quibus Rex inaugurandus, tanquam vniuerso Regno, fidem dare solet. Ex quo, illos Rege superiores esse, li-

Aimonius lib. 5. c. 26. in Carolo Caluo.

§ filiusfã. Instit. quibus mod. ius patriæ pot. soluitur.

se,liquet. Hi verò vicissim iurant, se non Regem, sed Regium diadema tuituros, Rempubl. consilio adiuturos; sacro Principis cõsilio in eam rem, pacis bellíve tẽpore, affuturos, vt ex formula Patriciatus liquidò patet. Itaque non secus ac Pares Curiæ Longobardico iure, in sententiis ferendis, feudi domino non modò asside bãt, verũ etiam inter ipsum sæpe superioris feudi dominum & vasallum cognosce bãt. Videmus etiã hosce Franciæ Patricios, inter Regẽ & subditos sæpe diiudicasse; adeo quidẽ, vt cum Carolus VI. in Ducẽ Britanniæ sententiam ferre vellet, obstarent illi, dicerént que, nõ Regis, sed Pariũ esse eiusmodi iudicium, quorum authoritati nil derogare posset. Hinc etiam hodie Senatus Lutetianus, qui curia parium seu Patriciorũ nuncupatur, quasi Iudex inter Regem & populum quadamtenus cõstitutus, imò inter Regem & priuatũ quemlibet, singulos adversus Regis procuratorem asserere, si quid cõtra ius invadat, quasi obligatione tenetur. Præterea si quid Rex domi statuat edicátve, si quid cũ vicinis Principibus paciscatur, si quod bellũ gerendũ est, si quæ pax, vt nuper cũ Carolo V. facienda, authorem senatum fieri o-

Renat. Choppinus lib. 3.

portet, & in eius acta omnia, quę ad Rempublicã pertinent, referri. Quę quidẽ non prius rata sunt, quam ab eo comprobata fuerint. Ne verò Regem metuerent Senatores, neque olim in eum gradum, nisi à Senatu nominati cooptabantur, neque absque eiusdem authoritate, legitima de causa exauctorari poterant. Denique & literę Regis, ni à Secretario Regni subscribantur, & rescripta ni à Cancellario (qui cancellandi potestatem habet) obsignentur, nullam authoritatem habent. Sunt & Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Castellani, item in Vrbibus Maiores, Vicarij, Consules, Sindici, Scabini, & cæteri, quibus aliqua sigillatim aut Regio, aut vrbs cõmendata est, vt populũ tueantur, quatenus eorum iurisdictio patet, etsi quædam ex illis dignitatibus hęreditariæ hoc tempore habentur. Et hæc quidem ordinariè. At præter hæc, quotãnis olim, pòst verò aliquantò, quotiescunque saltem necessitas postulabat, habebatur trium ordinum conventus, quo regiones vrbésq; omnes alicuius nominis suos Legatos mittebant, & quidem Plebei, nobiles, Ecclesiastici in vnaquaque sigillatim, vbi de his, quæ ad Rempubl.

Aimoinus.

perti-

pertinebant, publicè ſtatuebatur. Eius vero conventus ea fuit perpetuò authorites, vt non modo, quæ ibi ſtatuta forent, ſacra ſanctaq; haberentur, ſeu pax facienda, ſeu bellum gerendum, ſive Regni Procuratio cuiquam deferenda, ſive vectigal imperãdum eſſet: verum etiam reges luxus, deſidiæ, tyrannidíſve cauſa in cœnobia detruderentur, eoque authore, vniuerſæ adeo ſtirpes regni ſucceſsione priuarẽtur, nõ ſecus ac primum, Populo authore, ad regnum vocatæ fuerant. Nempe quos cõſenſus extulerat, diſſenſus exturbabat: quos virtutum paternarum imitatio, in eam quaſi hęreditatem vocarat, degener & ingratus animus, vt incapaces & indignos fecerat, ita & exhæredes faciebat. Ex quo ſanè liquet, ſucceſsionem tolleratam quidem ad vitandũ ambitum, ſeceſsionem, interregnum, & alia Electionis incommoda. At ſane vbi grauiora damna cõſequerentur, vbi regnũ Tyrannis, vbi regis ſolium Tyrannus invaderet: Populi legitimũ conventum, & Tyrãni regíſve ignaui expellendi, ádve agnatos deducendi, & boni regis in eius locum adſciſcendi, authoritatem ſibi perpetuo retinuiſſe. Nimirũ habebant fortè hoc à Gallis Franci, autho

Cæſ. lib. 5. & 7. de bel Gallico.

re Cæſare lib. V. de bello Gallico. Fatetur enim Ambiorix Rex Eburonum, ea fuiſſe tum regum Galliæ imperia, vt non minus Populus ritè convocatus, in regem, quàm rex in Populũ, authoritatis haberet. Quod etiam in Vercingetorige apparet, qui corã Populi cœtu cauſam ſuam agit. In regnis Hiſpaniæ, præſertim Aragonum, Valentino, Catalanico, ita etiam ſeſe habet. Eſt enim penes Iuſtitiam Aragonicam, quam vocant, ſumma regni authoritas. Itaque non verentur magnates, qui populum repræſentant, regem his verbis tum in ipſa inauguratione, tum tertio quoque anno in conventu publico diſertè compellare: TANTVM valemus nos, quantum vos: at ſuper nos ambos eſt, (Iuſtitiam Aragonicam intelligũt) qui magis imperat, quàm vos. Sæpe verò, quę rex rogauit, Iuſtitia illa abrogat; quæ edixit, vetat. Tributum verò indicere nullum vſquam abſque eius conventus authoritate auſit. In Anglico & Scotico penes Parlamentum, quotannis ferè haberi ſolitum, ſumma rerum eſt. Parlamentũ verò vocant, Ordinum regni conventum, vbi Epiſcopi, Comites, Barones, Ciuitatũ, Regionúmve legati communi ſuffragio de republ. ſtatuũt. Cuius vſq;

adeò

adeò ſacroſancta eſt authoritas, vt, quæ ſemel ſanxerit, regi abrogare ſit nefas. Omnes verò regni officiarij ab eo conventu faſces accipere ſolent, quique ordinariè regi reginæve in conſilio aſsident. In ſumma: cætera regna Chriſtiana, Hungaricū, Bohemicum, Danicum, Suedicum, & reliqua, ſuos regni officiarios regiíve imperij conſortes habent, quos ſua authoritate aliquādo vſos eſſe, vel in regibus ipſis exauctorandis, aut hiſtoriæ docent, aut recens memoria ſatis oſtendit. Nec verò eſt, quòd iccirco potentiam regiam minui putemus, regéſve quaſi capitis diminutionē paſſos. Deum certè non eo minus potentem cenſemus, quòd per ſe peccare non poſsit, neque eius imperium anguſtius, quòd ruere & peſſum ire nequeat. Neque ergo regem, ſi, qui per ſe peccare poſſet, aliena ope ſuſtinetur; ſi quod fortè imperiū ſua negligentia culpáve amiſsiſſet, aliena prudentia diutiſsimè retineat. An etenim eo minus ſanum aliquē putes, quòd Medici ei aſsideāt, qui ipſum ab intēperie dehortētur, qui noxiorū ciborū eſu interdicāt, qui etiā invitū ſępe ac renitentē purgent? An verò medicos illos, qui illius ſalutem curant, an adulatores, qui inſalubria

quæque obtrudunt, magis amicos putes? Hæc itaque distinctio omnino adhibenda est. Alij sunt amici Regis, alij Cæsaris. Amici Cæsaris sunt, qui Cæsari inseruiũt, amici regis imperatorísve, qui Regno. Cum enim quis regni causa, rex dicatur, regnúque in Populo consistat, regno verò perdito, labefactatóve, aut omnino rex esse desinat, aut minus saltem rex sit: qui sanè regni vtilitati student, regis verè amici sunt; qui regni vtilitatem negligunt aut euertunt, verè hostes. Ac vt neq; regnum à Populo, neque regẽ à regno; ita nec amicos regis à Populi regnique amicis separare vllo modo posſis. Imo verò cum, qui verè Cæsarem amant, regẽ eũ, quàm priuatum malint: regem verò absque regno habere non posſint: iidem sanè regni, qui & Cæsaris amici erunt. qui verò Cæsaris magis, quã regni, sive Populi amici videri volent, adulatores verè & hostes perniciosisſimi censendi erunt. Quod si verò illi verè amici sunt, an non regẽ eo potentiorẽ & stabiliorẽ fore manifestũ est, vt Theopompus Ephoris institutis dicebat, quo plures & potentiores erunt ij, quibus Populi regníve vtilitas cõmẽdata cõmisſáq; fuerit?

Dices verò fortasse; Tu mihi Patritios, opti-

optimates, regni officiarios narras. Ego vero contrà, nil præter laruas, & antiqua, tanquã in Tragœdiis, paludamenta video: antiquę verò libertatis & authoritatis vix vlla vſquã veſtigia cerno. Denique, pleroſque paſsim ſua curare, regibus aſſentari, Populo illudere videas: vix vſquam, qui Populi eviſcerati miſereatur, nedum qui miſero opẽ ferat, invenire poſsis. Quod ſi qui verò eo animo aut ſunt, aut eſſe putantur, rebelles & perduelles iudicantur, exulant, ac tantum non victum quęritare coguntur. Quid? ita res ſe habet. Tanta ferè ſemper, & vbique locorum fuiſſe videtur aut regum audacia, aut optimatũ partim prævaricatio, partim ignauia, vt reges quidem eam, qua hodie plęrique inſoleſcunt, licentiam, quadam quaſi longi temporis præſcriptione vſucepiſſe: Populi verò authoritatem ſuam aut tacitè ceſsiſſe, aut nõ vtendo amiſsiſſe videantur. Sic nempe plærumque accidit, vt quod omnes curarę tenẽtur, curet nemo; quod omnibus cõmiſſum eſt, nemo ſibi commendatum putet. Nihilominus tamen adverſus Populũ neque pręſcriptio, neque prævaricatio iſta quidquam facit. Vulgatum eſt, nullam fiſco præſcriptionem nocere; multò verò

An præſcriptio obſtet.

minus Populo vniuerſo, qui rege potior eſt, cuiúſque gratia Princeps id priuilegium habet. Cur enim alioqui, cum fiſci Princeps adminiſtrator tantum ſit, Populus verò, vt inferiùs probabitur, verè proprietarius? Deinde: an non ſcitum eſt illud; libertati nulla, ne diutiſsima quidem ſeruitute, violentia præſcribi poſſe? Quod ſi verò reges à populo conſtitutos fuiſſe, qui ante D. fortè annos viuebat, non ab eo, qui hodie extat, obiicias: at, inquam ego, etſi moriuntur reges, populus interim, vt neque vlla alia Vniuerſitas, nunquam moritur. Vt enim perennem fluuium fluxus; ita & populum immortalem ortus & interitus viciſsitudo facit. Itaque vt idem eſt, qui ante mille annos, Rhenus, Sequana, Tyberis; idem etiam eſt populus Germanicus, Gallicus, Romanus; (niſi fortè coloniæ intervenerint) nec aut atquę fluxu, aut indiuiduorum mutatione, ius eorum vllatenus immutari potuit. Præterea ſi non populo, ſed patri regnum acceptum ferunt, hic verò auo, & ita deinceps; an plus iuris potuit ille ad alium transferre, quàm ipſe habuerit? Quod ſi verò non potuit; (vt certè non potuit) an

L. proponebatur. 76. D. de iudiciis, l. qui res ſuas. 98. §. vlt. de ſolution. l. inter ſtipul. 83. §. ſacram. D. de verb. oblig.

Vlpian. de reg. iuris, l. 54.

an non manifeſtum eſt, quicquid præterea ſibi arrogarit, non magis eum, quàm prædonem quemlibet vſurpare poſſe? Populum verò contrà perpetuæ evictionis ius integrum habere? Ergo, quòd in aliquo regno Optimates aliquamdiu oppreſsi fuerint, populo præiudicare non poteſt: quin potius, vt non audiretur ſeruus, qui, quòd dominum diutiſsime captiuum detinuiſſet, non modò ſe liberum iactaret, verùm etiam necis vitæque poteſtatem ſibi in dominum arrogaret; neque prædo, qui quòd aut XXX. annos prædatus, aut prædonis filius eſſet, ſeſe extra culpam eſſe putaret; imò verò, quò diutius, eò grauiùs puniretur: ita ſanè minimè audiendus princeps, ferendúſve fuerit, qui, quòd Tyranno ſucceſsit, populúmve, à quo ipſe regnum accepit, mancipij loco diu habuerit, aut optimatibus vim fecerit, quidquid libuerit, ſibi licere, aut iure concedi putet. Neque enim demunt anni quidquam iuri populi, ſed addunt iniuriæ Regis. Quid verò, ſi optimates ipſi cum principe colluſere? quid, ſi prodita cauſa, Populum vinctum quaſi, in

manus Tyranni prodidere? Iſtáne prævaricatione proditionéve authoritas Populi in Regem planè translata videbitur? An, inquã, eo facto quicquam aut libertati Populi demitur, aut Principis licentiæ adiungitur? Sibi ipſi imputẽt, dices, qui eiuſmodi hominũ perfidã fidem elegerint. At enim ſunt iſti, tanquam Patroni, qui vtilitati publicæ, Populíque ſaluti & libertati patrocinentur. Itaque non ſecus ac Patronus cum clientis adverſario de quota litis, vt loquuntur, pactus, ſi clientis cauſam prodidiſſet, ei minimè noceret: nõ poteſt ſanè iſta quaſi Magnatum, in damnũ necémque Populi inita conſpiratio, quidquam eius iuri detrahere. Verum & illi in pœnam legis, quæ in prævaricatores lata eſt, incident, & his, ac ſi res omnino integra eſſet, & patronum aliũ eligere, & ius ſuum denuo perſequi, lex permittet. Etenim ſi Populus Romanus Imperatores ſuos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cum hoſtibus pepigerant, coacti licet, & in ſummas anguſtias redacti, nec ea ſe pactione vllatenus teneri iudicauit; an non multò minus tenebitur Populus id iugum pati, quod non vi, ſed vltrò, non mortis metu, ſed lucri cupidine, aut ſi, qui

excu-

excutere debebant, imposuerint, aut qui poterant, tolerarint.

Iam verò cum à Populo reges constituti sint, iisque quidam quasi imperij consortes adiuncti, qui ipsos in officio contineant, & singuli quidem rege inferiores, vniuersi verò superiores: sequitur, vt videamus, cur primū constituti fuerint, & quod sit ipsorum maxime officium. Iustum enim demum quid ac bonum cēsetur, cum eum finem attingit, ad quem institutum est. Primum sanè palam est, homines natura liberos, seruitutis impatientes, & ad imperandum magis, quàm ad parendum natos, nō nisi magnæ cuiusdam vtilitatis causa imperium alienum vltro elegisse, & suę quasi naturæ legi, vt alienam ferrent, renunciasse. Neq; enim, ait Æsopus, equus liberè antea vagari solitus, frenum sessorémve vnquam, nisi Tauri vincēdi spe, admisisset. Non itaque existimemus, electos fuisse reges, vt bona multorū sudore parta, in proprios vsus converterent: quisque enim sua amat, suáque sequitur. neque, vt publica potentia ad suam libidinem abvterentur: quisque enim ferè potentiores aut odio, aut invidia prosequi solet. At sanè, vt tum singulos à mutuis, tum vniuer-

Quis sit Regum finis.

ſos ab externis iniuriis, ſeu iure dicundo, ſeu vim vi repellendo, defenderent. Propterea, inquit Auguſtinus, qui aliorum vtilitati conſulunt, imperare dicuntur, vt vir vxori, parentes filiis: ij verò, quibus conſulitur, obedire. etſi qui ita imperant, iis verè inſeruiunt, quibus imperare dicuntur. quia, vt ait idem, dominandi cupiditate non imperant, ſed officio conſulendi; nec principandi ſuperbia, ſed providendi miſericordia. Seneca verò epiſtola XCI, Penes ſapientes, ait, aureo ſeculo regnum erat. Hi continebant manus, & inferiores à validioribus tuebantur. Suadebant, diſſuadebántque, & vtilia atque invtilia monſtrabant. Horum prudentia, ne quid deeſſet, ſuis providebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficiis augebat ornabátque ſubiectos. Officium erat imperare, non regnum. Nemo quantum poſſet adverſus eos, experiebatur, per quos caperet poſſe, &c. Imperare ergo nihil aliud eſt, quàm conſulere: Imperij finis vnicus, populi vtilitas. Imperatorum regúmque officium vnum, vt populo conſulant. Regia verò dignitas non eſt propriè honos, ſed onus; non immunitas, ſed munus

Auguſt lib. 19. de Ciui. Dei, c. 15.

munus; non vacatio, sed vocatio; non licentia, sed publica seruitus; quæ ideò honore afficitur, quòd primis illis temporibus molestias illas, nisi honore quasi condîtas, vix quisquam degustare voluisset. Vt nihil eo verius sit, quod ille dicere solebat: Si, quantis molestiis diadema regium involutum esset, omnes cognoscerent, qui vel in via repertum capiti imponere vellet, inventum iri neminem. Cùm igitur MEVM illud, & TVVM, orbem invasissent, ac de rerum dominio inter ciues, mox verò etiam de finibus inter finitimos bella exorirentur: populus ad vnum aliquem confugere cœpit, qui tum, ne tenuiores à diuitibus; tum, ne vniuersi à finitimis vim paterentur, iustè fortitérque provideret. Vt verò aut lites, aut bella magis ingruebant, is etiam eligebatur, cuius de fortitudine, aut de industria, magna erat omnium opinio. Itaque reges olim creati sunt, vt domi ius dicerent, foris verò exercitum ducerent: nec modò hostium excursiones, agrorum depopulationes, cæteràsque corporis calamitates depellerent; verùm multò magis flagitia, scelera, vitia arcerent à republica, aut coercerent: quorum

alterum bello, alterum iure perficitur. Id verò ex omnibus tum sacris, tum prophanis Scriptoribus planũ esse potest. Populus Dei primùm Regem alium nón habebat, quàm deum. Quia enim in medio Populi versabatur, & respõsa interCherubim in grauioribus causis edebat, & duces belli extra ordinem iudicésque designabat: vicariis opus esse apud eos nõ videbatur, qui summi regis præsentia perpetuò fruerentur. Ethnici verò, qui tantis beneficiis carébant, in eum finem reges instituerũt. Itaque cum Populus Dei, iniustitiæ filiorum Samuelis pertæsus, & senectuti Samuelis minus confidens, regem exemplo cæterarum Gentium, id est Ethnicorum,
1. Sam. c. 8. postulat: Da nobis, inquit, regem, qui nos
v. 5. & 20. iudicet, qualem cæteræ gentes habent. vbi primum & præcipuum regis munus attingit. Paulo verò pòst, vtrumque. Quin imo habebimus, ait, Regem super nos, vt cæteræ Gentes. Rex noster nos iudicabit, & exibit ante nos, & acies nostras instruet. At illud semper primo loco, quia ordinarium & perpetuum est: hoc non nisi extra ordinem, &, vt loquuntur, in casu. Hinc Aristoteles, temporibus Heroicis, reges omnes, iudices & duces belli fuisse, ait.

ait. Lacedęmoniorum verò reges, ſuo etiã tempore in exercitu tantum (nec tamen ſine ſcytala, id eſt mandato Ephororũ) abſolute imperaſſe. Similiter cum Medi per effrænem licentiam mutuis ſeſe iniuriis perpetuò vexarent, Deiocem tandẽ, cuius in arbitrationibus ſpectata fuerat iuſtitia, primùm Iudicem, mox & Regem elegerunt, ſatellitéſque ipſi, quo facilius potentiores quoſque reprimere poſſet, attribuerunt. Cicero verò omnes olim Reges fruendæ iuſtitiæ cauſa cõſtitutos fuiſſe, ait, eandémq; omnino Regum conſtituendorum, quæ Legũ, rationem fuiſſe, quò nempe ius omnibus æquabile foret. Quæ vel ex ipſa vocum vi, in omnibus ferè linguis, manifeſta eſſe poſſunt. Reges, à regẽdo. regebant enim fines tùm publicos, tũ priuatos. Imperatores, duces exercitus, Principes, qui primi in acie; vnde principia apud Liuium. Græcis βασιλεῖς, columina populi, ἀρχαὶ, Principes, ἡγεμόνες duces exercitus. Hebræis, Iudices, qui & Reges aliquoties in libro Iudicum. Germanis Königen/ Reges, ſive à fortitudine, ſive à prudentia: Hertzogen/ Duces, qui acies educunt; Comites, Grauen/ quos ex antiquis Alemanorum legibus Iudices

Ariſt. in Polit. c. 11. lib. & 3. lib.

Herod. lib.

ces fuiſſe conſtat. In ſumma: cùm Homerus vocat reges δικασπόλους, aut deſcribit Agamemnonem, Ἀμφότερον βασιλεα τ' ἀγαθὸν, κρατερόν τ' αἰχμητὴν: & Ouidius Erichteum,

Home.lib.1 Iliad.

Ouid.lib.6. Metam.

Iuſtitiâ dubium, validiſne potentior armis;

exactiſsimè duobus verbis, regum omnium principúmque officium definiiſſe videntur. Hæc de Ethnicorum regibus, quorum quidem exemplo Iudæi reges & petiuerunt, & conſtituerunt. Itaque Regina Saba Salomoni dicit, ipſum à Deo conſtitutum eſſe, vt iudicium & iuſtitiam faciat. Ipſe verò; Tu me Domine elegiſti in Regem populi tui, & iudicem filiorum filiarumque tuarum. Propterea boni reges, quales Dauid, Ioſaphat, & cæteri, quia omnibus ius ipſi dicere non potuiſſent, (etſi in grauioribus cauſis, vt è Samuele apparet, ſupremum ſibi iudicium recipiebant) nil prius, neque antiquius habuerunt, quàm vt iudices bonos, & peritos vbique locorum cõſtituerẽt, rémque iudiciariam ſollicitè curarẽt, ſeque gladio magis ad ciues impios coërcẽdos, quàm ad hoſtes arcẽdos, accinctos eſſe putauerunt. In ſumma: Princeps, ait Apoſtolus, eſt miniſter Dei, in bonum &

2. Chro. c. 9 ver. 8.

Sapien. 9. ver. 7.

2. Sam. c. 15. ver. 2.

1. Chro. 23. v 4. & c. 26 ver. 29.

2. Chron. c. 19. ver. 1.

Rom, 13.

& commodum ſubditorũ inſtitutus, gladioq; tuendis bonis adverſus improbos accinctus; cui in eam rem incumbenti honor debetur. Cùm itaque reges in commodum ſubditorum à Deo inſtituti, & à Populo conſtituti ſint, commodum verò illud duabus maximè in rebus cernatur; iuſtitia inter ciues, fortitudine adverſus hoſtes: eum ſanè principem, qui ſuæ tantùm vtilitati, libidiníve inſeruit, qui iura omnia negligit & pervertit, qui in Populum quovis hoſte ſæuior & truculentior eſt, Tyrannũ propriè dici poſſe: quæ verò ita adminiſtrentur imperia, vtcumque lata ſint, non niſi magna latrocinia eſſe, conſequitur.

Hîc nobis vlteriùs paulò progrediendum eſt: an etenim Rex, quia iuri dicundo præeſt, ex arbitrio ſuo ius dicet? Réxne, inquam, à lege, an Lex à rege pendebit? Philonidas: οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δοῦλος ὁ δικαίως νόμου, πρὸς τοὺς πολεμίους δὲ ἔστιν ἀνδρείας κρίσις. ὑπὸ δὲ δικαίου ἔστιν ὕττασθαι καλόν. Reſpõderet Pauſanias Spartanus vnico verbo: Legibus in homines, non hominibus in Leges authoritatem convenire. Quin & Ageſilaus ipſe Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat.

Auguſt. lib. 4. c. 4. & 6 de Ciuit. Dei.

Vtrum præſtet Rex Legi.

Cicer. lib. 2. Off.

Verùm eſt, quòd rem ipſam altiuſculè repetamus. Certè cum Populus ius æquabile quæreret, id ſi ab vno iuſto & bono viro conſequebatur, eo contentus erat. At quia vix id fieri poterat, & rarò contingebat: ſæpè verò, dum arbitria Regum, legũ inſtar eſſent, eveniebat, vt alia aliis loquerentur: Leges tum, quæ cum omnibus vna eadémque voce loquuntur, à prudentoribus, & cæteris Magiſtratibus proximè inventæ fuerunt. Regibus verò id præcipuè muneris commendatum, vt legum cuſtodes, miniſtri & conſeruatores eſſent. Interdũ etiam, quia lex in omnem eventum proſpicere non potuerat, quædam ex eadem æquitate naturali supplerent. Ne verò legi vim facerent, optimates, de quibus antea, ſubinde regibus à Populo adiuncti fuerunt. Itaque eſt, quod reges legi ipſi pareant, eámque tanquam reginam agnoſcant, & impotẽtiam illam muliebrem magis, quàm potentiam, de qua Satyricus: Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione volũtas, à ſe alieniſsimam eſſe debere putent. Nec verò eò ſe minus imperare ſentiant, quòd legi obſequãtur. Cum enim lex quoddam quaſi organum ſit, diuinitus datum, quo ſocietates humanæ

Iuuenalis.

regan-

regantur optimè & ad beatum finem dirigantur; perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obſequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæteríſque organis, quæ à peritiſsimis quibuſque ad agrimenſionē adhiberi ſolent, vti abſurdum & indecorum putaret: aut nauta, qui phantaſia ſua duce, temere errare & vagari, quàm ad verſoriam, ſeu pixidem nauticā curſum nauis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quàm regi parére, id eſt homini, vtilius & honeſtius ſit? Lex eſt boni regis anima: per hāc mouetur, ſentit, viuit. Rex Legis organū, & quaſi corpus, ꝑ quod illa ſuas vires exerit, ſua munera obit, ſua ſenſa eloquitur. Animæ verò, quàm corpori, parére, iuſtius eſt. Lex eſt multorum prudētum in vnum collecta ratio & ſapientia. Plures autem oculatiores & perſpicaciores ſunt, quàm vnus. Tutius itaque eſt Legem, quàm hominem, quantumvis perſpicacem, ducem ſequi. Lex eſt ratio ſive mēs, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, non odio, non ſtudio mouetur, non precibus, non minis flectitur. Homo contrà, quantumvis rationis particeps ſit, ira, vindicta, alióve ſubinde appetitu vincitur, ra-

pitúrque. & ita variis affectibus perturbatur, vt sui ipse compos non sit: nempe, quia ex appetitu & ratione constat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaque Valentinianus, imperator bonus alioqui, quia duas vxores simul habere voluit, idẽ singulis lege permisit. Cambyses Cyri filius, nuptias cum germana sorore, quia sororem deperibat, licitas esse voluit. Chabades Persarum rex, adulteriorum pœnã sustulit. Tales verò subinde leges expectemus oportet, si legem regi subiectam esse volumus. Denique lex est mens, vel potiùs mentiũ congregata multitudo: mens verò diuinę auræ particula, vt qui legi paret, deo parére, deumque arbitrum quodammodo facere videatur. Contrà verò quia homo ex mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpe non constat, sæpe dementat & insanit; cùm verò ita afficitur, non iam homo, sed bellua est: qui Regi parére mauult, quàm Legi, belluæ, quàm dei imperium malle videtur. Itaque, ait Aristoteles, Alexandri licèt præceptor, Diuinitatem cum nulla re aptiùs, quàm cum antiqua lege Societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipub. pręficit, Deum præficit: qui homi-

Aristot. lib. de Mundo, & lib. 3. Polit. c. 7.

hominem, verè belluam. Quò etiam Prophetæ alludere videntur, qui immania illa imperia, belluarum rapacium nomine paſsim depingunt. An non verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum; amentem, quàm mentis compotem; belluam, quàm Deum, ducem ſequi malit? Inde verò factum eſt, inquit idem, vt cùm primis temporibus reges abſolutè imperarent, quorum arbitrium lex erat, paulo pòſt inter politiores & ciuiliores paſsim legitimi fierent, id eſt, Legibus ſeruandis cuſtodiendíſque obligarentur: abſoluta verò illa poteſtas, penes Barbarorum reges tantùm maneret. Et eam quidem tyrannidi proximam idem ille vocat, tyrannidémque abſolutè vocaſſet, ni à belluis illis ſpontè recepta fuiſſet. At non eſt fortè regium, dices, voluntatem legibus alligatam habere. Imò, inquam, nil magis regium, quàm legum vinculis coërcere libidinem. Miſerum eſt, non facere omnia, quæ velis: miſerius verè, velle, quod non licet: miſerrimum, poſſe facere, quod ita velis. Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, adverſus legem Sumptuariam his verbis intercedentem: Freni

ſunt iniecti vobis, Quirites, alligati & conſtricti eſtis duriſsimo ſeruitutis vinculo. Periit libertas. Lex data eſt vobis, quæ vos frugi eſſe iubet. Quid verò opus eſt libertate, ſi volentibus luxu perire, nō licet? Idem ferè hodie reges plærique regúmque adulatores: Periit regia dignitas, niſi regnū nobis perdere liceat. Perierunt reges, ſi leges conſeruantur. Miſerum fortè eſt viuere, ni quotieſcunque inſania vexaris, tibi manus conſcire conceditur. Quid enim, quæſo, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciunt, ſine quibus nulla vnquam non modò imperia, verùm etiam latrocinia conſiſtere potuerunt? Valeant ergo Aulicorum aſſentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum reſpōſa oracula vocant; nec verò verentur regibus ſuadere, nil per ſe iuſtum eſſe, ſed vt rex ita vel ſecus iuſſerit, iuſtum iniuſtúmve fieri; quaſi deus ipſe ſit, qui peccare nullo modo poſsit. Certè iuſtū eſt, quicquid Deus vult, eò tantùm, quia vult. At quidquid rex vult, iuſtū prius eſſe debet, quàm ipſe velit. Neque enim quid iuſtum eſt, quia rex ſanxit: ſed iuſtus eſt rex, qui quæ per ſe iuſta ſunt, ſancta eſſe iubet. Itaque non dicemus, quod Anaxarchus Alexan-

Cice. lib. 2. off.

dro,

dro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themin atque Iustitiam aſsidere regi, non ſecus ac Ioui, quę quicquid ei cordi fuerit, confeſtim ſanciant. Quin potius regnis præſidere, quæ, ſi reges legum maieſtatem violent, lædántve, pœnas ab illis grauiſsmas repoſcat. Non, quod Thraſymachus ille Chalcedonius, Principum vtilitate & libidine ius omne definiri: quin imò Principum vtilitatem iure terminari, libidinē legibus coerceri. Non, quod mater Antonino Caracallæ, quod libet, licere: verùm, quod per leges licet, collibeſcere debere. Non denique, quod ipſe Caracalla, Imperatores leges dare, non accipere. Quin potius in omnibus regnis bene conſtitutis, regem à populo leges, quas tueatur, quáſque intueatur, accipere. quod ſi quid cōtra eas, ínve earum fraudem faciat, iniuſtum iudicari. Hæc exemplis demonſtrari poſſunt. Antequam rex eſſet in Iſraele, Deus illi Legē per Moſem præſcripſerat, tum Sacram, tū Ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet. Vbi verò Saul electus eſt & à populo conſtitutus, Samuel eam ipſi deſcriptā tradit, quam diligenter cuſtodiat. nec priùs cæteri reges, quàm in ipſius verba

Reges à Populo leges accipiunt.

Deut. 17.

iurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, vt vnà cum diademate testimonium (quod Legem Dei doctissimi quique interpretantur) regum capiti imponeretur. Cyrus, si quis leges patrias rūpere tentet, tanquā legum custos, legibus auxiliū promittit, séque, cùm inauguratur, iisdem colendis obnoxium facit, vtcumque Cambysi, filio Cyri, adulatores quidvis licere obstreperent. Reges Spartæ, quos lęgitimos vocat Aristoteles, iureiurando singulis mensibus renouari solito, Ephoris regni nomine stipulantibus, se iuxta Leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos iurabant. Hinc Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus, quinam essent Spartanę ciuitatis pręfecti? Leges, ait, & legitimi magistratus. Ne verò leges contemptui essent, diuinitus inspiratas, vel potiùs à deo ipso cęlitus acceptas iactabant, quò non ab hominibus homines, sed à Deo Opt. Maximo se iudicari putarent. Ægyptiorum reges omnia agebant iuxta Legum decreta, séque legibus parendo beatos fore profitebantur. Romulus Romanum regnum instituens, cum Senatu ita paciscitur, vt Populus Leges ferat, ipse ne rumpantur, provideat, legumque custos habeatur, Antiochus III. A-

1. Sam. c. 10 ver. 25. & passim.

2. Chro. c. 11. ver. 3. 2. Reg. c. 11. ver 17. & 12

Xenoph. li. 8. Pædias. Xenoph. de Reb. Laced.

Dionys. Halic. lib. 1.

III. Asiæ rex, omnibus regni sui vrbibus scripsit: Si quid in literis, quę eius nomine scriberētur, legibus repugnaret, crederēt, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parērent. Etsi verò Iureconsulti quidā dicunt, Cæsarē Octauianū Senatus decreto solutū fuisse legibus; Theodosius tamen, & omnes iusti Imperatores sese legibus alligatos esse professi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, iuris locū haberet. Nimirū armis & potentia Cęsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannum nominare non audebat, legibus solutum, quod idem erat, ac planè exlegem prædicabat. Idem verò ius in omnibus orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neque enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, & omnes omnino legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux Brabantiæ, Comites Flandrię, Hollandię, & reliqui priùs in principatū recipiūtur, quàm Electoribus, Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronibus, se secundum leges patrias ius cuique suum reddituros, promiserint. Et hæc quidē adeo, vt provinciarū, imò ne

Fulgos. lib. c. 5. 6.

vrbiũ singularũ quidẽ municipalia iura, in consultis provinciis municipiisve ipsis, vllatenus immutare possint. Sin fecerint, non minus crimen Maiestatis in leges committant, quàm populus in ipsos, si secundum leges imperantibus parére recusset. In summa: Principes legitimi, leges à Populo accipiunt, diadema verò, honoris; sceptrũ, potestatis insigne, vt & acceptas tueatur, & ex earum præcipuè tutela gloriam sibi quærant.

An Princeps nouas leges ferre possit.

Quid ergo est? An non licebit principi nouas leges ferre, veterésve abrogare? Sanè, quia regis est, advertere non modò, ne quid contra, inve fraudem legũ fiat, verũ etiam, ne quid in ipsis desit, aut redvndet, ne vetustate obsolescant, ne obliuione sepeliantur: si quid abrogandũ, surrogandũ, derogandũ putabit, populũ, populive Optimates aut Ordinarios, aut extra ordinẽ convocatos admonebit, legémque rogabit. At sanè non priùs iubebit, quàm ab iisdem ritè expensa comprobatáque fuerit. Vbi verò iusserit, nõ est amplius pœnitentiæ locus, eidem omnino parére tenetur. Quia enim plus exempla, quàm verba mouent; quam tulerit, ipse ferat oportet, cum frustra sanè & iniquè quodammodo Prin-

Princeps à ſubditis poſtulare videatur, vt leges curent, qui quas cuſtodire tenetur, ipſe negligit. Neque enim reges à ſubditis impunitate, ſed ęquitate & iuſtitia differre cōvenit. Propterea Auguſtus, etſi decreto Senatus legibus ſolutus dicebatur; cùm adoleſcentem repræhenderet, quòd in legem Iuliam de adulteriis peccaret; ac ille eandem ab Auguſto, qui legē tuliſſet, violari obiiceret, erratū agnouit, ac præ mœrore cibo abſtinuit. Adeò nil magis naturę convenit, quàm vt, quod verbo doces, exemplo ipſe doceas. Solebat legislator Solon leges conferre cum numiſmatis, quia illę ſocietatem hominum, vt hęc cōmercium conſeruant. nec ineptè. Quod ſi verò ſemel probata mutare, aut extenuare reges iure non poſſunt, abſque Reip. conſenſu; an non multo minus leges figere, & refigere, ſine quibus neque reges, neque homines vſquam eſſe poſſunt, ſed ferarū inſtar, aut per ſyluas vagantur, aut in antris deliteſcunt? Itaque in imperio Germanico, ſi quam legem neceſſariam eſſe putet Imperator, rogat primùm in Comitiis. Si probatur: Principes, Barones, Ciuitatum legati ſubſignant, ac demū lex rata eſſe ſolet. Iurat verò, ſe & leges

Demoſth. in Orat. cōtra Timocratē.

Innoc. 3. ad Regē Tarrac. in c. quando. de iureiurando.

latas seruaturum, & nouas non nisi de communi consensu, vllas laturũ. In regno Polonico lex est, ne vllæ nouæ constitutiones fiant, prærterquam de publico consensu, aut alibi, quàm in Comitiis. In Francico, vbi tamen amplissima vulgò censetur regum authoritas, ferebantur olim Leges in trium Ordinum conventu, regióve consilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamentum statarium est, frustra sunt omnia regum edicta, ni Senatus ille comprobet, cũ tamen Senatus seu Parlamenti Aresta, si lex desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem iuris est, vt & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum conseruatione regna pendent; leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius vnquam imperij statum stabilem futurum? An non, si, quod quibusdam áccidit, aut continenter, aut per intervalla mente titubet; regnum etiam titubare, breuíque ruere necesse erit? Quòd si verò, vt ostendimus, leges regibus potiores sunt, si reges legibus, vt serui dominis, parére tenentur; quis non legi, quàm regi parére malit? quis regi legem violanti obsequatur?

Renouata anno 1454. *&* 1538.

tur?

tur? quis violatæ auxilium ferre recuset?

Iam cum Princeps legum dominus minimè sit; in aliis quatenus dominus censeri debeat, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, Principes in subditos eam, quam domini olim in seruos potestatem, vitæ, inquam, & necis habere. Adeo verò istis nugis principibus imposuerunt, vt plærique, etsi ea sæuitiâ non vtantur, non eo minus tamen sibi licere putent, sed de suo iure quodammodo cedere videantur. Dicimus verò nos contrà, Principē tamquā legis ministrum & executorem, in eos tantùm, quos Lex iusserit, gladiū stringere posse. Sin fecerit, non regem amplius, sed tyrannum; non iudicem, sed prædonem; non legis custodem, sed violatorem esse. Hîc considerandum est, in primis certissimum totius huiusce disputationis fundamentum, quo reges vtilitatis publicæ causa constitutos fuisse statuimus. Eo enim posito tota lis finita est. Quid enim? An regem quæsisse homines verisimile est, qui, quotiescumque collibitum esset, quos vellet, temerè necare posset? qui, vt ira vindictáve corriperetur, obvios quosque ad mortē raperet? qui in linguæ

An Princeps vitæ necísq; potestatem in subditos habeat.

linguæ acie, vt inquit Sapiens, mortem circumferret? Minimè omnium. Nemo eſt, qui ſalutem ſuã ab alieno arbitrio vltro pendére velit. vix quiſquã amico, vix fratri vitam ſuam concredere auſit. Multò minus itaq; extraneo, quamvis præſtantiſsimo, cum Athamas in filios, Aiax in amicos, æmulatione, odio, furore correptus interdum deſæuiat. Sin verò quilibet, vt vitam ſuam diligit, ita maximè cõſeruatam cupit; quam, quæſo, ſecuritatem putes, ſi mucro tenui de filo ſuſpẽſus, ceruici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non faſtidias, ſi iſte metus adſit? Quod verò tenuius filum deligere queas, quàm ſi homuncioni in dies, in horas, in momenta mutari ſolito, millies quotidie frænum rationis, vt variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, ſalutémque tuam commiſeris? Quæ, quæſo, ſpes hunc metum, quæ vtilitas hoc damnũ periculúmque compenſare vllo pacto queat? Innocentes ergo tantùm, quos Legis vox damnarit, gladium ſtringere poſſunt. An nõ verò fortè, quia vitæ cauſa fauorabilior eſt, quos lex damnarit, abſoluere ſaltẽ rex poterit? Nihilo ſanè magis. Quid enim? Graſſatores, prædones, ſicarios, raptores, vene-

veneficos, magos fortè, & alias humani generis pestes, quod tyrannos passim fecisse legimus, & facere etiamnũ videmus, præpostera ista clementia foueret. Itaque quod vnum lex violata perfugium habet, Asylũ sceleratorum omniũ foret. Qui vindicando sceleri gladium à Lege accepit, scelus ipsum adversus legẽ armaret: lupos denique in ouile accerseret, qui arcessere deberet. At certè, quia interdum ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cùm quis nempe in legis verba magis, quàm in ipsius sententiam incidit, licebit regi, ne summum ius summa iniuria fiat, adhibita in consilium ratione, quæ legis anima ipsa est, Legem interpretari: nimirum, quia, quod ex Legis sententia est, ex lege ipsa esse iudicatur. Ne tamẽ perturbatio vlla sedẽ rationis occupet, inconsultis Sapientibus, quod Alexandrum Seuerum imperatorem Romanum solitum facere legimus, nil planè definiendum putabit. Hoc modo homicidam quidem seuerè puniet: ei tamen indulgebit, qui excussa è manibus securi, transeuntem fortè aliquẽ occiderit. Grassatorem morte mulctabit: qui grassatorẽ,

L. nominis et rei. §. verbum ex lege. D. de ver. signif.

vim vi repellendo, interfecerit, abſoluet. In cæteris denique caſum à dolo, bonam fidem à ſtricto iure, quodã quaſi boni viri arbitrio diſtinguet: dolo, aut malæ fidei nunquam patrocinabitur. Nec verò propterea minus poterit clementis nomen aſſequi. Clementior certè eſt paſtor, qui lupum necat, quàm qui ſeruat: rex, qui ſontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, vnius nece innocentes multos morti eripis: ſin parcis, quia & iſtum ſua impunitate, & alios paris impunitatis ſpe ad quodvis ſcelus patrandum audaciores facis, innocuos poſtea innumeros illorum manibus interficis. nempe quoſdam necare, clementia eſt; quoſdam ſeruare, crudelitas. Itaque vt regi, tanquam cuſtodi Legis, verba interpretari interdum licet; ita & Senatui, in omnibus regnis bene conſtitutis, iniunctum eſt, & ex officio convenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam eiuſdem ſeueritati clementiæve modum adhibere. Quòd ſi verò hominum corruptela factum eſt, vt hæc minus re ipſa obſeruentur; idem tamen perpetuò ius eſt, quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re tã manifeſta accumulemus, in Francico

regno

regno ita obſeruatum fuit. Quos enim rex abſoluerat, capite plecti; quos occiſos voluerat, abſolui ſępe vidimus. Interdum etiam ſcelera, teſte rege commiſſa, impunita fuerunt: quia plures teſtes non ſuccurrebant. quod ſub Henrico II. in cuiuſdam extranei, grauiſsimi criminis à rege ipſo accuſati, perſona áccidit. Cùm quis verò reus amicorum precibus veniá à rege impetrauit, Cãcellarius, cauſa cognita, recuſare poteſt. Sin & hîc conniuet, ad iudices nihilominus veniat oportet. qui quidem nõ modò, an obreptitia venia ſit, ſed etiã an ciuilis & legitima, diligenter examinare debẽt. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetrauit, nõ prius iis vti & niti poteſt, quàm ſeſe coram iudicibus ſtiterit, capite aperto, genibus flexis, carceréſque vltrò ſubierit, interim dum cauſæ, quæ regem impulerunt, penſitantur. Hæ ſi minus idoneæ ſunt, mulctatur reus, perinde ac ſi rex non condonarit. Si contrà; eſt ſanè, quòd non regi, ſed legi eiúſque æquitati, vitam acceptã ferat. Hæc partim, ne reges aut priuata odia, publica potentiâ freti, exerceant, aut publicas iniurias authoritate propria remittant; partim etiam, ne ſubditi reges adverſus leges

exorari posse putent, rectissimè instituta fuerunt. Quę si hoc sæculo malè obseruã-tur; manet tamē id perpetuò ratum, quod dicimus, Leges in regni incolas, vitæ necísque potestatem habere, non reges, qui legum tantùm ministri & custodes sunt.

Subditi sunt regis fratres, non serui.

Enimverò subditi regis serui, vt vulgo dicitur, minimè sunt. neque enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potiùs, vt vniuersi domini, quod antea probauimus, ita singuli fratrum, seu agnatorũ & consanguineorũ loco censendi sunt.

Deu.17.

Ne quis miretur: hæc est vox Dei, legē regibus præscribētis: Ne cor suum super fratres suos extollant, èquorũ medio delecti sunt. è qua Bartolus ipse, licet in sæculo tyrannorum feraci natus, non veretur elicere, subditos non esse regis seruos, sed fratres, & fratrum loco & conditione etiã habendos. Itaque Dauidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur Abimelech, quod Hebraicè sonat Pater meus rex. Nimirum Deus opt. maximus, cuius quotidie clemētiam, rarò seueritatē, etsi iustissimam, semperque cum misericordia coniũctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit, non metu, sed amore subditos retinen-

1 Chr. c.28. Bartol in tract. de regim. Ciuit.

tinendos esse. Nec verò nobis ipsi succenseant, quasi eo pacto quid regiæ dominationi detrahatur. Verè eò amplior est, quò diuturnior. Malus verò, inquit ille, diuturnitatis custos metus, cùm oderint, quem metuant; &, quem quisque odit, periisse expetat. At contrà, cùm ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi; benevolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in mediis periculis tutus videatur; qui seruorũ, in eo metu versetur necesse est, in quo procul dubio dominus esset, qui in medio seruorũ agmine, solus in aliqua sylua relinqueretur. Quot enim quis seruos, tot & hostes habet. quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi, experti sunt: cùm bonorum regũ contrà subditi non minus de illorũ, quàm de propria salute soliciti sint. Huc pertinet, quod passim apud Aristotelem legitur, & ab Agasicle rege Spartæ pronunciatum fuit, Reges imperare tanquam patres filiis; tyrannos tanquam dominos seruis. Quod ita accipiendum est, vt patriam potestatem non in atrocitate, sed in pietate, vt ait Martianus Iurisconsultus, consistere intelligamus. Quod enim sub glandibus obtinuit, vt patri filium manci-

Cic. lib. 2. Off.

Plato lib. 8. de Repub.
Seneca.

Aliud est seruire, aliud obediře: aliud libertas, aliud licẽtia.

L. 5. D. de parricid.

pare, & occidere impunè liceret, non modò inter Christianos locum non habet, sed inter Ethnicos bene moratos etiam erga seruos iampridem obsoleuit. Itaque & pater inauditum filium occidere nequit, quin in Corneliam de sicariis incidat: & lege Pompeia de parricidiis, non minus tenetur pater, qui filium, quàm filius, qui patrem occiderit; adeo vt Hadrianus imperator patrem, qui filium suum in venatione necauerat, quia nouercã adulterare dicebatur, tanquam latronem, in insulam deportari iusserit. Ad seruos verò quod attinet, admonemur in Sacris literis, eos tanquam fratres tractare: in prophanis, saltem vt mercenarios quosque: iure verò ciuili tum Ægyptiorum, tum Romanorum, ex Antoninorum constitutione, non secus in eum, qui proprium seruum occiderit, pœna dicitur, quàm qui alienum. Quin & seruus, cui dominus ægrotanti non prospexerit, quémve esurire patiatur, liberatur eius potestate: & libertus, cui patronus atrocem iniuriam intulerit, potest actionem criminis ei intendere. Quòd si verò longè interest inter seruos & filios, inter dominos & patres, nec tamen olim

l. 2. ad leg. Corn. de sicar. vbi Vlp. leg. 1. C. de parricid.

Ecclesiast. 33 Cic lib. 3 Off.

Diod. Sic. lib. 2, c. 2.

L. 1. D. de his, qui sunt sui, vel al. iuris.

olim apud Ethnicos dominis in seruos sæuire licuit: quid, quæso, de eo patre dicemus, qui cum Atreo tragicè exclamabit, Natis sepulchrum ipse est parens; de eo principe, qui subditorum inauditorum cæde adeò recreatur, vt aliquot millia vno die interficiat, qui cruore nunquam satiatur, qui Caligulæ, qui propterea orbis Phaëton vocitabatur, exemplo, vnam populo ceruicem, quam vnico ictu amputare possit, subindè exoptat? An non adversus hanc rabiem legis auxilium implorare, & eum gladium, quem legi custodiendæ, tuendisque bonis acceptum, in bonorum necem, legisque contemptum stringit, tamquam tyranno extorquere licebit?

Sequitur iam, vt videamus, si minus vitæ, an bonorum saltem dominus dici possit? ac primùm in bonis cuiusque priuatis dispiciendum est. Nulla ferè hodie in principum Comitatu vox crebrior est, quàm eorum, qui regis omnia esse, dicunt. Itaque quod ipse à subditis capiat, nō auferre, verùm quod nō auferat, vtendum donare; adeóque pervasit hęc opinio

An omnia sint Regis.

quorundam principum mentes, vt mise
ros subditos, non secus ac boues arato
rios, quicquid arent, quidquid terant, sib
arare tereréq;, dicere nó vereantur. Et qu
dem ita ex facto sese habet, etsi ius plan
contrarium sit. Meminerimus hîc perpe
tuò, Reges in vtilitatem populi creato
esse, & qui populi commodis student, re
ges; qui suis, quod ait Aristoteles, tyran
nos verè censeri. Cùm igitur sua quisqu
amet, plærique etiam aliena appetant, a
verisimile est homines aliquem quæsiuis
se, cui omnia sua magno labore conquisi
ta, vltro donarent; an potiùs, qui, vt su
cuiq; diuiti æquè ac pauperi constarent
operam daret? qui sibi cuncta attribueret
an potiùs, qui sua cuique æquabili iur
tribueret? qui tanquam fucus invtilis, a
pũ labores exhauriret; an potiùs, qui mel
la conseruaret? qui denique propria cu
iusque invaderet; an qui ne ab hostibu
invaderentur, prospiceret? Quid, quæso
mea refert, dicat Agricola, hostis, an re
mea mihi rapiat, si æquè fame pereo? pere
grinus, an ciuis horreum meum everra
cellam exhauriat, domum diruat, si æqu
esurio, cõtabesco, compluor? barbari mi
litis, an Romani manu cadam, si æquè oc
cido

cido? Cur hostis, dicet ille, barbarus, si tu ciuis? Cur tyrannus ille, si tu rex? Imò verò quò homicidio parricidiū grauius est, eò scelus regis scelere hostium in pari damno superat. Quòd si verò homines regem creando sua quique regibus non donarunt, sed conseruanda commendarunt; quo tandem, nisi prædonum titulo, ea sibi vendicare queant? Propterea Pharaones Egyptiorum, rerum priuatarum cuiusq;, ipso iure domini non erant, sed tum demū fuisse dicuntur, cùm sua quique frumento commutassent. Etsi de eius contractus vi disputari sanè & ambigi potest. Non poterat etiam Achabus rex Israel Nabothum cogere, vt vineam suam venderet; quin potius etiamsi voluisset vendere, ex lege diuina non poterat. Imperatores Romani, quorum immensa iactatur authoritas, nihilo plus iuris habuerunt. Hodie verò nullum regnum est, in quo non liceat singulis, etiam vilissimis, adversus regem apud Iudices ius suū persequi, ita vt sępius rex, quàm priuatus causa cadat: vbi verò cecidit, legi parére æquè teneatur. Nec obstat, quòd quidam ex imperatorum familiaribus scripsêre, Iure ciuili omnia regis esse, Cęsarémque omnia habere. Iidem

Genes. 45.

1. Reg. c. 21

L. venditor. 13. D. de cō. præd. dimid.

Seneca lib. de benef. 7. c. 4 5. 6.

enim ſuam ita ſententiam interpretantur, vt ad reges vniuerſorũ imperiũ pertine t, ad ſingulos proprietas, omniáque Cæſar imperio, ſinguli dominio poſsideant. Scitum verò eſt illud apud Iureconſultos, non ſi quis nauem aut domum in vniuerſum vindicare poteſt, idcirco ſingulas tabulas, vel ſingulos lapides poſſe vendicare. Itaque regnum Germaniæ, Franciæ, Angliæ, rex aſſerere, vindicare, evincere iure poterit: neminem tamen probum, niſi cum manifeſta iniuria, proprio lare excludet, quaſi idem, qui vniuerſorum, ſingulorum etiam poſſeſſor eſſe debeat, aut iure poſsit.

l. naue. 36. D. de evictionibus.

An Rex ſit regni proprietarius.

An verò patrimonij regij, publici, inquã, dominij proprietarius dominus eſt? Hoc ſanè caput paulo accuratiùs nobis tractandum eſt. Notandum hoc primùm, aliud eſſe fiſci, aliud principis patrimonium: alias, inquam, res imperatoris, regis, principis, alias Antonini, Henrici, Philippi. Res regis ſunt, quas ipſe, vt rex, poſsidet: res Antonini, quas vt Antoninus. Et illas quidẽ à populo, has à parentibus accepit. Hæc diſtinctio in iure Ciuili crebra eſt, in quo aliud imperij, aliud Cæſaris patrimoniũ dicitur; alius fiſcus

Cæſa

Cęſaris,aliud Reip.ęrariũ;alius Cęſaris alius fiſci imperatorij procurator; alij Comites ſacrarum largitionũ, alij rerum priuatarum:adeo vt,qui tanquam imperator præfertur priuato in hypotheca,tanquam Antoninus poſtponi interdũ poſsit. Conſimiliter in imperio Germanico aliæ ſunt res Maximiliani Auſtriaci, aliæ Maximiliani Imperatoris; & alij imperij, alij ipſius quæſtores,vt etiã alio iure ſunt gentilitiæ principum ditiones,alio,quæ Electoratus dignitatibus annexæ ſunt. Quin & alij ſunt apud Turcas fundi ſeu horti patrimoniales Selimi, alij fundi fiſcales: & illi quidem in menſam principis, hi in ſuſtentationem Imperij tantùm impenduntur.Sunt tamen regna, vt Francicum, Anglicum & cætera, in quibus priuatum patrimonium reges non habent, ſed publicũ tantùm, à populo acceptum:in quibus propterea ea diſtinctio nõ adhibetur. Ac quantũ ad res priuatas principis,ſi quę ſunt,attinet;non dubiũ eſt,quin earũ proprietarij ſint,nõ ſecus ac ſinguli ciues,quiq; eas iure ciuili vẽdere diſtrahereq; ꝑ arbitrio poſsint.At certè fiſci,regni,patrimonij regalis,quod domaniũ vulgato vocabulo nũcupatur, ꝓprietarij domini nulla

l.bene à Zenone. C. de quad. præſc.l.vnus de quæſt. Mag.lib.12. C. l.fiſcus.D. de iure fiſci.

l. cùm seruus.39. §. vlt. D. de leg.1.l. vniuersi.9. & l.seq. C.de fundo patrimon.

ratione censeri possunt. Quid enim? An quia te aliquis pastorem gregis causa fecit, gregẽ ipsum deglubendum, divendẽdum, agendum ferendúmque pro libito tradidit? An quia te populus ducem iudicémve vrbis regionísve alicuius cõstituit, vrbis regionísve alienandę, vendũdę, perdendę potestatẽ fecit? Cùm verò populi vnà cum regione fiat alienatio, an sui distrahendi, prostituendi, mancipandi cui volueris, idcirco tibi authoritatem dedit? Deinde, num regia dignitas possessio est, an potiùs functio? Si functio, quid cũ proprietate commune habet? sin possessio; an non saltem eiusmodi, vt is, à quo traditur, populus sibi perpetuò proprietatem retineat? Denique, si patrimonium fisci, seu domanium, reipub. dos verè dicitur, & ea quidem dos, cuius distractione, dilapidationéve & respub. ipsa, & regnum, & rex denique ipse perit; qua tandem lege dotem istam alienare licebit? Infatuetur ergo VuencesIaus Imperator, insaniat Carolus VI. Galliæ rex, regnúmque, aut eius partem Anglis donet vendátve: prodigat Malcolmus Scotiæ rex regios fundos, regiámque gazam exhauriat: quid sequetur? Qui regem adversus exterorum impe

tus

tus elegerunt, regis dementiâ ſerui exterorum fient: qui ſuis ſigillatim opibus ea ratione caueri voluerunt, vniuerſi prædæ exponentur: quæ ſibi quiſque, quǽve pupillis, vt in Scotia, ademerit, vt remp. dotaret, leno aliquis abliguriet. Si verò, quod iam ſæpius diximus, reges in vſum populi creati ſunt; quis tandem vſus erit, ſi non modò vſus, ſed etiam abvſus conceſſus eſt? Cui bono tot mala, cui vtilitati tot damna, tótque pericula? Si, inquam, dum libertati meæ incolumitatíve proſpicere volo, memet ipſe mancipo, memet ipſe vnius libidini expono, memet in cõpedes numelláſque induo? Itaque hoc iuris vt natura inſitũ, ita & vſu apud omnes ferè gentes comprobatũ videmus, vt rempub. regi ſuo arbitratu minuere nõ liceat; íſque, qui contrà faxit, non regem, ſed tyrannum agere cenſeatur. Certè cùm reges crearẽtur, aliquas opes iis tribuere neceſſe fuit, quibus tum regiũ decus ſeruarent, tũ verò maximè regia onera ſuſtinerent. ita etenim & honeſtas & vtilitas poſcere videbatur. Ad munus regium pertinebat, iudices vbique locorum conſtituere, qui munera non caperent, quíque ius venale non proſtituerent; præterea vim, quæ iu-

ri, si quando opus esset, opē ferret, præstò habere, tutas vias, tutum cōmercium pręstare, &c. Sin bellū metueretur, adversus hostes vrbes præsidio munire, vallóq; cingere, exercitū alere, armamentaria instruere. Scitum verò est illud, neq; pacem absque bello, neque bellū absque milite, neque militem absque stipendio, neque stipendium absque tributo consistere posse. Ad pacis itaque onera sustinenda, institutum fuit domanium; (qui apud Iureconsultos Canon vocitatur) ad belli, tributū; ita tamen, vt si quid grauius ingrueret, extra ordinem indictio succurreret. Quorum quidē omnium finis est, vtilitas Reipubl. vt qui in priuatā ea convertat, regis nomine planè indignus sit. Est enim Princeps,
Rom. 13. ait Paulus, Dei minister in bonum populi, eíque vt in id incumbat, tributa & vectigalia persoluuntur. Et verè omnia ferè olim hanc originem habuisse videntur vectigalia Romanorum, vt tutę essent merces pretiosæ, ex India, Arabia, Æthiopia advehi solitę, adversus pyraticas incursiones, quarū causa classis publicè instruebatur. quo
Plin. lib. 19. c. 4. in genere erat vectigal maris Rubri, Pedatica, Nauigia, Portoria & cætera, vt viæ publicæ, quæ propterea Prætoriæ, Cōsulares,

lares, regiæ vocabantur, tutę à latronibus, planæque & faciles præstarentur. quod etiamnũ onus regio cognitori incũbit, vt Pontes publici restaurarentur, vt ex constitutione Ludouici Pij, duodecim super Sequanã, vt naues traiiciendis fluminibus præstò essent, &c. Salinarũ vectigalia nulla erãt, imò plęræq; in priuatorũ dominio erant; quia quę natura vltrò dabat, nõ magis, quàm lux, aura, profluens vẽdi posse videbatur. Cũq; rex quidã Lycurgus nomine, in Asia minore, salinis vectigal imponere cœpisset, quasi natura suã liberalitatem restringi nõ patiente, derepente exaruisse dicuntur. Etsi verò hodie,

Archid. in Can. si quis Romipetas & peregr. 24. q. 3. Bal. in c. 1. §. cõuenticula. de pace iuretur. fir.

l. 2. D. ne quid in loco publ. §. viarum.

l. magis puto. D. de rebus eorum.

Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
Quicquid cõspicuũ pulchrũq; ex æquore toto est,
Res fisci est, vbicunque natat.

Iuuenalis.

Qui primus tamẽ hoc vectigal Romæ instituit, Liuius Censor, vnde Salinatoris cognomen adeptus est, ob necessitatem reip. pręsentissimã fecit. In Gallia verò Philippus Longus ob eandẽ causam, in quinquenniũ tantùm obtinuerat; cuius cõtinuatio quos motus pepererit, nemo nescit. Tributa denique in bellica stipendia instituta fuisse, vel ex eo apparet, quòd stipendiariam & tributariam Prouinciam facere, idẽ re ipsa sit. Sic Salomon tributa imperat muniendis

1. Reg. 9. & 12. c. *Postell. lib. 3. de rep. Turc.*

vrbibus, & armamentario publico instruendo, quibus propterea, iis confectis, populus sub Roboam leuari cupit. Turcæ verò ipsi tributum provinciarum, Sacrũ populi sanguinem appellant, quem profundere, aut aliò, quàm ad populum defendẽdum, convertere, sit nefas. Itaque quæcunque rex bello acquirit vbivis gentiũ, quia communibus opibus acquirit, populo acquirit, non sibi, quasi seruus institor domino. Quin etiam si quid per matrimonium fortè adipiscitur, (quod, inquã, purè simpliciterque vxoris sit) regno acquiri putatur: quia præsumitur non eam ipsam vxorẽ ducere, quatenus Philippus, aut Carolus est, sed quatenus rex. Contrà verò, vt Reginæ partem habent eorum, quæ mariti nondum in regnũ cooptati, acquisiuerunt constante matrimonio, ita eorũ quæ post regnum adeptũ, nullam planè; quia publicis opibus, non priuatis regis nũmis parta censentur. quod in regno Francico inter Philippũ Valesium & Iohannã Burgundam vxorem iudicatum fuit. Ne verò pecuniæ in alium vsum extorqueantur, iurat Imperator, se nulla, nisi conventus publici authoritate vectigalia impositurum, tributáve indicturum. Idem reges Polo-

niæ,

niæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ consimiliter, ex Leg. Eduardi primi. Francorum reges olim in trium Ordinum conventu vectigalia imperabant. Vnde etiam est lex Philippi Valesij, ne collectæ indicantur, nisi summa necessitate vrgente, deque trium Ordinum consensu. Quin & olim collectæ illæ in arcis per singulas diœceses recondebantur, selectísque viris (Electos etiamnum vocant) custodiendæ tradebantur, quibus militibus oppidatim conscriptis per eorundem manus stipendia numerarentur. quod & in aliis regionibus, vtputa Belgicis, fieri solebat. Hodie saltem, ni Senatus cõsentiat, rata nõ sunt, quæcunque imperentur. Sunt verò quædam provincię, quæ non nisi de Ordinum consensu, ex pacto tenentur; vt Linguadocana, Britãnica, Provincia, Delphinatus & cæteræ quædam; vt & in Belgio planè omnes. Denique ne fiscus, quo tanquam liene tumente, cætera membra contabescunt, omnia ad se rapiat; suum vbique locorum fisco demensum tribuitur. Cùm itaque tandem constet, quæ regibus ordinariè aut extra ordinẽ tribuuntur, tributa, vectigalia, domaniumque adeo quod vocatur, vniuersum, (quo nomine Portó-

ria, isagogica, exagogica, regalia, bona ἀκληρονόμητα, caduca, commissa, & cætera huiusmodi comprehendimus) in populi vtilitatem & defensionem, regnique sustẽtamentum attributa fuisse: & ita quidem, vt iis neruis succisis, populum labascere; iis subrutis fundamentis, regnũ corruere necesse sit: sequitur sanè, eum, qui in dispendium populi, populum onerat, qui è publico damno lucrum captat, ipsumque adeo proprio gladio iugulat, regem non esse: contrà, verum regem, vt publicorum negotiorum curatorem; ita & publicarum opum administratorem, non autem proprietarium dominum esse. qui quidem domanium regium non magis, quàm regnum ipsum, alienare, aut dissipare possit. Quòd si verò aliter se gesserit, sanè si reipublicæ interest, vt quisque sua propriáque re bene vtatur, multò magis, vt re publica quis bene vtatur, reipublicæ interest. Ac propterea si dominus, qui sua prodigit, ad agnatos & gentiles authoritate publica deducitur, suisque rebus abstinere cogitur; multo sanè æquius curator Reipubl. qui rem publ. in publicam perniciem conuertit, aut funditus euertit, ab iis, quorum inter-

intereſt, quibúſque ex officio convenit, omni adminiſtratione, ni admonitus deſinat, ſpoliari poterit. Quòd autem rex in omnibus legitimis imperiis, patrimonij regij proprietarius dominus non ſit, facile eſt oſtenſu. Ne antiquiſsima illa ſæcula petamus, quorum imaginem habemus in perſona regis Hethæorum Ephron, qui ne agrum quidem ſuum, inconſulto populo, Abrahamo vendere audet. In omnibus imperiis id iuris hodiè vſurpatur. Imperator Germaniæ, antequam coronetur, ſanctè iurat, ſe ex his, quæ ad Imperium imperiíque patrimonium pertinēt, nihil alienaturum, diſtracturum, oppigneraturúmve. Si quid verò recuperet, aut acquirat viribus publicis, Imperio, non ſibi quæſitum iri. Itaque cùm Carolus quartus, vt Vuenceslaus filius deſignaretur imperator, Electorum cuique centum coronatorum millia pollicitus, quia pecuniam in numerato non habebat, illis eo nomine telonia, vectigalia imperialia, oppida, proprietates & iura, pignoris titulo obligaſſet, acerrima diſſertatio coorta eſt, & plærique oppignerationē irritā eſſe iudicarunt. quę ſanè nō valuiſſet, niſi iis ipſis, qui imperium

Geneſ. 23.

Sleid. lib. 1. & Bulla aurea.

l.1. & passim, c. de cō. re. alien. Naucler. in Chron. Genes. 46.

tueri debebant, eámq; oppignerationem imprimis oppugnare, quæstuosa fuisset. Propterea verò Vuenceslaus ipse coactus est tanquam incapax, sese Imperio abdica re, quòd regalia iura, ducatus præsertim Mediolanensis, sibi eripi passus esset. In regno Polonico lex vetusta est, de nō alie nandis terris regni Poloniæ, renouata CIↃ: CCC. LXXV. per regem Ludoui cum. Est eadem in Hungarico. vnde legi mus, Andream Pannonię regem circa an num CIↃ. CC. XXI. apud Honorium tertiū Pontificem postulatum fuisse, quòd neglecto iureiurando, dominica prædia distraxisset. In Anglico, lege Eduardi, an no CIↃ. CC. XC VIII. In Hispanico pariter ex constitutione sub Alfonso facta, reno uata demum CIↃ. IↃ. LX. in Toletanis co mitiis, quæ quidem leges sancitę fuerunt cùm longo antè tempore cōsuetudo vim legis obtinuisset. At certè in Francico, in quo, tanquā cæterorū exemplari, diutius hæreo, hoc ius perpetuò sacrosanctum e rat. Lex est regni antiquissima, Iura, in quam, cum ipso regno nata, de domanio non alienando, anno CIↃ. IↃ. LXVI. etsi malè obseruetur, renouata. Excipiuntur tantùm duo casus, Panagiū siue Appenna

c. intellecto: de iureiurādo, in Decretal. Polydor. Virgil. In Cod. Hispā. par. 5. t. 5. Constit. 9.

giū

gium (alimenta) liberis fratribúsve attribuendum; ita tamen, vt ius clientelare perpetuò retineatur. deinde, si necessitas bellica postulet, cum pacto tamen redhibitorio. Quod interim vtrumque, irritum olim censebatur, ni triũ Ordinum conventus iussisset: hodie verò, ex quo Parlamentum statarium factum est, ni Senatus Lutetianus, qui Senatus Parium est, & Camera ratiociniorum publicorum comprobarint, & præfecti fisci etiam, edicto Caroli VI. & IX. Vsque adeò verò hoc verum est, vt si quam Ecclesiam prisci Galliæ reges dotare vellent, etsi ea tum causa fauorabilis in primis videbatur, optimatum consensum adhibere tenerentur. vt exemplo esse potest Childebertus rex, qui absque Francorum & Neustrasiorum cõsensu monasterium diui Vincentij Parisiensis dotare ausus non fuit, vt neque Clodoueus II. & cæteri. Quin ne regalia quidem, aut ius nominandi prælatos cuiquam Ecclesiæ remittere possunt. Si qui verò fecerunt, vt in gratiam Senonensis Ecclesiæ Ludouicus XI. Altissiodorensis Philippus quartus; Niuernensis Philippus Augustus, Senatus,

Papon Arestor. lib. 5. tit.10. act.4

§. 5. 11. & 16 legis regiæ latæ 1566.

Aimoi. & cæt.

Aimoi. lib. 4. c. 41.

irritum pronunciauit. In hanc legem rex Francorum Rhemis inaugurandus iurat quam si violet, perinde valeat, ac si de Turcico Persicóve imperio contrahat. Hinc Constitutiones, sive, vt vocant, statuta Philippi Sexti, Ioannis Secundi, Caroli Quinti, Sexti, Octaui, de revocandis iis, quæ per maiores suos alienata fuerant. Hinc resciss æ in Turonico trium Ordinum conventu, cui Carolus VIII. interrerat, Ludoici vndecimi patris, alienationes plæræque, & hæredibus ablata, quæ Tancredo Castellano, de ipso bene merito, propria authoritate donarat, oppida. Quod & in postremo trium Ordinū conventu Aureliæ habito, denuò sancitum fuit. Hæc de fundis publicis. At quò regnum Regi præferri evidentiùs appareat, eúmque, quam à populo accepit maiestatem, priuata authoritate minuere non posse, neminem suo imperio eximere potest, neque vlla regni in parte, summi imperij iure cedere. Conatus est aliquando Carolus Magnus, Francicum regnū Germanico imperio subiicere. Franci verò, verba faciente Vascone quodam principe, acriter restiterunt. Ac res ad arma prolapsa fuisset, si Carolus vlteriùs perre-

L. peto. 69. §. prædium. D. de leg. 2.

Anno 1329. 1360. 1374. 1401. 1483.

Anno 1483. 1522. 1531. 1549. *Arestis etiam Curiæ.*

Anno 1560.

Paulus Aemil. lib. 3.

perrexiſſet. Conſimiliter, cùm pars aliqua regni Francici, Anglis tradita fuit, *Anno* 1195. ſummum ius perpetuò ferè exceptum 1200. 1269. fuit. Si quando verò vis extorſit, vt fœdere 1297. 1303. 1325. 1330. Britiniaco, quo rex Ioannes, in Vaſconia & Pictonibus ſummo iure ceſsit: neque *Anno* 1360. pactum ſeruauit rex, neque magis potuit aut debuit ſeruare, quàm tutor curatórve captiuus, vt tum ille erat; qui vt ſe redimeret, bona pupillorum obligaret. Eodem iure Senatus Lutetianus fœdus Confluentinum reſcidit, quo Carolus Bur- *Anno* 1465 gundus Ambianum & vicinas vrbes re- & 1525. gi extorſerat: noſtro etiam tempore Madritianum pactum, inter Franciſcum primum captiuum, & Carolum quintum Imperat. de Ducatu Burgundiæ. Caroli *Anno* 1420 ſexti verò donatio regni Franciæ mortis *Monſtrelet.* cauſa, in Henricum Angliȩ regem collata, *c.* 225. ſummȩ ipſius inſaniȩ argumentum, ſi alia deſint, idoneũ eſſe poteſt. Vt autem alia omittam, quȩ in hanc rem dici poſſent, quo iure tandem regnum regníve partem vllã donare aut vendere rex poſsit: cùm illa in populo, nõ in mœnibus conſiſtãt: libero- *L. liber homo.* 103. *D.* rũ verò hominũ nõ ſit cõmerciũ. cùm ne li *de verb. oblig. l. ſi emptor.* 34. §. 1. bertos quidẽ patroni cogere poſsint, vt alio loco, quàm illis placeat, domiciliũ ſuũ

D.de contr. empt.l.penult.C.de oper. libert.

ponant. Maximè verò, cùm non serui, se fratres; nec fratres modò regis singu sint, sed vniuersi domini regni dici d beant?

An Rex sit Regni vsufructuarius.

An verò, si minus regni proprietariu rex est, regni saltem domaniíque vsufru ctuarius dici potest? Sanè ne vsufructu rius quidem. Fructuarius pignori da potest. Diximus verò, reges fisci patrim nium oppignerare non posse. Fructua rius de fructu donare suo arbitrio pote Regis contrà dona immensa, irrita cense tur: impensæ non necessariæ rescindun tur, superfluæ resecantur: quod in aliun quàm in publicum vsum converterit, ra puisse censetur. Nec verò minus leg Cincia tenetur, quàm priuatus ciuis apu Romanos quilibet: in Gallia præsertin absque Cameræ ratiociniorum, quam vo cant, consensu, nulla dona valent. Hin Cameræ ordinariæ sub prodigis regibu annotationes: Trop donné, soit repet id est, immensa est hæc donatio, itaque r petatur. Hæc eadem verò, qualecumqu tandem rescriptum à rege accipiat, se ni quod regno reíque publicæ damnosu sit, admissuram sanctè iurat: etsi certè p rum sanctè obseruat. Fructuarius d

niqu

nique, quo modo fructibus suis vtatur fruatúrque, lex non curat. Regi contrà, quo modo, & in quem vsum iis vti debeat, lex præscribit. Itaque prisci Galliæ reges, dominicos reditus quadrifariam partiri tenebantur. Pars vna impendebatur in sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & inopum: altera, in mensam principis: tertia, in familiarium stipendium: postrema in refectionem arcium, pontium, ædiúmque regiarum. Residuum si quod erat, in ærario reponebatur. Qui verò motus anno circitèr CIↃ. CCCC. XII. in Luteriano trium Ordinũ conventu fuerint, quòd Carolus VI. in suam libidinem, suorúmve, omnia convertisset, quódque domesticę rationes, quæ antea nonaginta quatuor Francicorum numorum millia non excesserant, in tam misero reipublicę statu, ad quingentorũ quadraginta Francicorum millia excreuissent; ex Historiis satis constat. Vt autem dominici reditus ita impendebantur, ita & oblationes seu auxilia in bellum, vt & indictiones seu taleæ in militum stipendia tantùm destinatæ erant. In cęteris regnis nihilo sanè plus authoritatis rex habet; imò in plærisque minus. vt in Imperio Germanico & Polo-

Monstreletus in Carolo 6.

nico. Hoc vero ideò in Francico probar
voluimus ita se habere, ne, quò quis plu
iniuriæ audet, eò plus etiam iuris haber
putetur. In summa, quod antè diximus
regis nomen non hæreditatem, non pro
prietatẽ, non vsumfructum, sed function
& procurationem sonat. Vt Episcopus a
animæ, rex ad corporis curam salutémq
(in iis, quæ ad bona publica attinent) in
stitutus est: vt ille bonorum sacrorum
hic profanorum dispensator est: &, quen
ille in Episcopalibus, hic in dominici
prædiis potestatem, & nihilo maioren
habet: prædiorum Episcopalium, abs
que consensu capituli, alienatio non va
let: vt nec dominicorum, absque concili
publico, optimatúmve senatu: fructuum
sacrorum pars vna ędificiis, altera paupe
ribus, tertia sodalibus, quarta Episcopo
ipsi dicatur: idem verò fermè in reditibu
regni dispensandis regem præstare debe
re videmus. Non obstat, quòd hodie pas
sim contrà vsurpetur. Etenim non, quòd
Episcopi plærique pauperibus tollant
quæ in lenones profundant, aut prædia
omnia nemoráque vastent, officium Epi
scoporum vllatenus immutatum est. Nõ
quòd imperatores nõnulli omnimodam
potesta

Ex Concil. Valent. in c. 1. de his, quæ fiunt à prælatis absque cons. Capit.

potestatem sibi tribuerunt. neque enim quisquam in sua causa iudex esse potest. Quòd si verò Caracalla aliquis dixit: quãdiu gladius superesset, pecuniam non defuturam; aderit & Hadrianus Cæsar, qui dicat, se sic gesturum principatum, vt sciat rem populi esse, non suam. quod vnum ferè regem à tyranno distinguit. Non, quòd Attalus Pergamenorum rex, populum Romanum, regni hæredem instituerit: quòd Alexander Ægypti, Ptolemæus Cyrenorum regnum, populo Romano, aut Prasutagus Icenorum Cæsari legauerint. Ista sanè magna vis, Iuris vim debilitare non potest: imò, quò maior est, eò minus ius nostrum lædit. Quæ etenim Romani, iuris prætextu capiebant, si is prætextus defuisset, nihilominus vi occupassent. Videmus verò nostro ferè tẽpore, Venetos imaginariæ cuiusdam adoptionis prætextu, quæ absque vi ridicula planè fuisset, regnum Cypri occupasse. Non obstat quoque donatio Constantini in Syluestrem Pontificem. ista enim palea Gratiani iampridem exoleuit, ignísque damnata est. Non donatio Ludouici Pij in Paschalem, Romæ nempe, cũ parte Italię. quia enim donabat

Florus lib. 2
Liuius l 70
Tacitus lib. 14.

Volater.lib. Geogr.3. Pius, quæ nõ poſsidebat, nemo reſtitit. At Carolo patri, Francorum regnum imperio Germanico ſubdere volenti, Franci iure reſtiterunt; &, ſi perrexiſſet, vi reſiſtere parabant. Non, quòd Salomonem Hiramo regi Tyri, viginti oppida tradidiſſe *1.Reg c.9. 2.Chro.c.8.* legimus. neque enim ea donauit, ſed creditori in ſolutum tradidit, ac intra certum tempus recuperauit. quod ex ipſo textu liquet. Erant verò præterea fundi ſteriles, à reliquiis Gentium culti, quos ab Hiramo receptos Iſraelitis demum excolendos incolendóſque dedit. Nihilo magis obſtare poteſt, quòd in quibuſdam fortè regnis ea pactio inter regem & populum nõ ita diſertè intercedat. Etenim vt ea etiã nulla ſit, conſtat tamen iure Naturæ, reges reipubl. non everſores, ſed moderatores eſſe, ius reipublicæ ſuis pactionibus mutare non poſſe; dominos tantùm, cùm pupillis proſpiciunt, non ſecus ac tutores haberi: dominum verò eum non cenſeri, qui ciuitatem libertate ſpoliat, & mancipij inſtar divendit. Non denique, quòd quædam regna ſint à regibus ipſis parta. quia enim non ſuis, ſed publicis manibus, viribus, opibus regna acquirunt; nil verò magis rationi conſentaneum eſt, quàm vt

l. 2. §. ius reipub. D. de administrat. rer. ad ciuit. pert. l. tutor 27. D. de admin. tutor. l. ſi fundũ. §. ſi tutor. D. depoſiti, & expreſſiùs Extravag. de re iudicata, c. intellecto.

ea,

ea, quæ publicis opibus, & communibus ciuium periculis parta ſunt, abſque communi conſilio non alienentur; quod & inter ipſos prædones obtinet. Societatem humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque etſi imperiũ Germanicum Franci, iidémque Gallicum regnum vi occuparint; id tamen iuris in vtroque obtinet. In ſumma: ſtatuamus tandem oportet, reges patrimonij regij non proprietarios, non fructuarios, ſed adminiſtratores tantùm eſſe: cúmque ita ſit; multò ſanè minus, aut rerum priuatarum cuiuſque, aut rerum publicarum, quæ ad ſingula municipia pertinent, proprietatem, vſum fructúmve ſibi tribuere poſſe. *l. 2. & paſſim, C. de interd. cõm. re. alienat.*

Hic tamen nobis, antequam vlteriùs progrediamur, ſcrupulus eximendus eſt. Cùm Populus Iſraeliticus regem poſtulaſſet, dixit Deus Samueli: Audi vocem populi: verùm ſignifica ei primùm, quodnam ſit futurum ius Regis, qui regnabit ſuper eos. Tum verò Samuel hoc Regis ius futurum inter alia expoſuit, vt agros, vineas, oliueta cuiuſque capiat, quæ miniſtris ſuis donet, res cuiuſque priuatas in ſuum vſum convertat: denique ipſos in ſeruitutem redigat. Mirum verò, *1. Sam. c. 8. v. 14.*

quanti hunc textum Aulici noſtri faciant
qui aliàs vniuerſam Scripturam ludibri
habent. Vult hîc Deus Opt. Max. Popu
lo Iſraelitico ipſius leuitatem oſtendere
qui cùm Deum ipſum pręſentem haberet
qui iudices, ducéſque belli, quotieſcun
que rogabatur, pios & probos ipſi elige-
ret; lubricum tamen homuncionis, in ho-
ras mutari ſoliti, quàm Dei immortalis im
mutabile imperium mallet. Indicat itaq
illis, quàm lubrico in loco ſit rex conſtitu-
tus, quàm procliuis virium in violentiam
lapſus, quàm præceps regni in tyranni-
dem mutatio. Regem etenim, quem ei
tradat, gladium in ipſos ſtricturum, ſua
poteſtate præpoſterè vſurum, ius in vi o-
mne poſiturum. Hoc verò, quod vltrò ſi-
bi accerſant malũ, tum demum ſenſuros,
cùm remedio locus non fuerit. Denique,
non, quod ſit ius regum, ſed quod ius ſibi
reges tribuere ſoleant: non, quid facere
ex officio debeant, ſed quid plærumque
ex maleficio vſurpent, hoc in textu deſcri-
bitur. Id autem ex Deuteronomio XVII.
capite, quo Deus Legem regibus præſcri-
bit, manifeſtè liquet. Hîc dicit Samuel,
Regem ſubditos loco ſeruorum habitu-
Deuter. 17. rum: illic præcipit Deus, ne cor ſuũ ſuper
fratres

fratres extollat; ne, inquam, in ſubditos, quos conſanguineorum loco habere tenetur, inſoleſcat. Hîc, currus fabricaturum, equites inſtructurum, propria cuiuſque invaſurum dicit: illic, ne equos congreget, ne aurum argentúmve accumulet, ne populum in Ægyptum, id eſt, in ſeruitutem reducat, monetur. Hîc Achabus depingitur, qui Nabothi vineam ſcelere acquirit; illic Dauid, qui ne aquam quidem periculo ſuorum hauſtam, bibere iuſtum putat: hîc prædicit Samuel, Regem, quem iuri cuſtodiendo poſtularint, exlegem futurum: illic contrà Deus, Legem ſuam regi per ſacerdotes tradi iubet, quam deſcribat, perpetuoque ante ocules habeat. Itaque Samuel ipſe, ſacerdos ſummus, Legem ipſam regiam, quæ Deuter. XVII. extat, Sauli in volumine deſcriptam tradit. quod certè minimè feciſſet, ſi eandem violare ius fuiſſet. In ſumma: perinde eſt, ac ſi dixiſſet Samuel: Petiiſtis regem exemplo cæterarum gentium, plæriq; verò ſunt tyranni. Regem, qui vobis ius diceret: plærique verò quicquid velint, ſibi licere arbitrátur. Interim tamen Deũ, cuius ipſa voluntas iuſtitię regula eſt, vltro deſeritis.

1. Reg. c. 21.
2. Sam. c. 23. ver. 16.

Extat

Herod.lib.1

Extat autem apud Herodotũ Historia, è qua facilè cognoscitur, quàm procliuis sit regni in tyrãnidẽ mutatio, cuius Samuel populum admonitum volebat. Deioces propter insignem iustitiæ commendationem à Medis, iudex primũ eligitur: mox, vt, si qui iuri resisterent, eos compescere posset, cum idonea potestate rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanam, adversus contumacium iniurias sibi extrui curat: demum in propriis iniuriis vel minimis vlciscendis totus est: ad extremum verò regis vultum intueri, regis in conspectu ridere, aut spuere, crimen iudicatur. Vsqueadeò periculosum est, impotẽti animo, qualis est plærorumque hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, absolutam esse regis potentiam; imò contrà populum, ne dissolutæ hominis impotentiæ, nimium potentiæ tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, sed aggere coercendam dicit: non effrẹnem aliquã licentiam regi concedit: quin potius frẹnum iniiciendum, tacitè suadet. Hac verò oratione moti Israelitæ, regum suorum potentiam temperasse videntur: quod & omnes prudentes nationes, sive

pro-

proprio, siue hoc eodem exemplo, siue etiam alieno periculo edoctæ, sapienter fecerunt, vt ex iis, quæ sequuntur, manifestum erit.

Diximus in constituendo rege duplex fœdus initum fuisse; primum, inter Deum & regem & populum, de quo suprà: secũdum, inter regem & populum; de quo nobis iam agendum est. Saule rege constituto, traditur ei lex regia, secũdum quam imperet. Dauid in Hebron init fœdus coram Domino, id est, Deo teste adhibito, cum omnibus senioribus Israel, qui vniuersum populum repræsentabant: tum verò demum in regem vngitur. Ioas quoque cum vniuerso populo terræ, in domo Domini, Ioiada summo sacerdote verbis præeunte. Impositum verò dicitur ei vnà cum diademate testimonium; quod plærique legem Dei, quæ passim eo nomine vocatur, interpretantur. Cõsimiliter Iosias promittit, se obseruaturum præcepta, testimonia & statuta, in libro fœderis compræhensa. quibus nominibus intelliguntur leges, quæ tum ad pietatem, tum ad iustitiam pertinent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus initum cum vniuerso populo, vniuersa multitudine, omnibus senio-

Fœdus siue pactũ inter regem & populum.
Deuter. 17.
1. *Samu.* 10. *ver.* 25.
2. *Sam. c.* 5. *ver.* 3.
1. *Chro. c.* 11. *ver.* 3.
2. *Reg. c.* 11. *v.* 17. & 12
2. *Chro. c.* 23 *ver.* 3.
2. *Reg. c.* 23. *ver.* 3.

ſenioribus, omnibus hominibus Iudæ:v
intelligamus, quod etiam ſigillatim ex-
primitur,non modò principes Tribuum
verùm etiam omnes Chiliarchos, Centu
riones, magiſtratúſque inferiores adfuiſ-
ſe,vrbium nomine,quæ ſingulæ per ſe cū
rege paciſcerentur. In eo pacto agebatu
de creando rege. Populus enim regem
faciebat, non rex populum. Itaque non
dubium eſt, quin Populus ſtipularetur
rex promitteret. Stipulatoris verò partes
in iure potiores cenſentur. Stipulabatur
ille à rege,an non iuſtè & ſecundum leges
regnaturus eſſet? hic, facturum ſponde-
bat. Populus demum ſe iuſtè imperanti,
fideliter obſequuturum reſpondebat. Ita-
que promittebat rex purè, populus ſub
conditione: quæ ſi non impleretur, po-
pulus ipſo iure omni obligatione ſolu-
tus cenſeretur. In primo fœdere ſeu pacto,
Pietas in obligationem venit:in ſecundo,
Iuſtitia:illo promittit rex, ſe piè obeditu-
rum Deo:hoc,ſe iuſtè imperaturum popu-
lo: illo, ſe gloriam Dei; hoc, vtilitatem
populi curaturum: in illo ineſt conditio,
Si legem meam obſeruaris; in hoc, Si ius
vnicuique ſuum tribueris. Illius, ni im-
pleatur, Deus propriè vindex eſt; huius,
legi-

legitimè vniuerſus Populus, quíve vniuerſum populum tuendum ſuſceperint, regni proceres. In omnibus verò legitimis imperiis ita perpetuò obſeruatum fuit. Perſæ, ſacrificiis ritè peractis, hanc cum Cyro conventionem faciunt: Tu primùm Cyre, ſi quis Perſis bellum faciat, aut leges violet, promittíſne auxilium patriæ tuæ, omnibus viribus tuis? Ac vt ſpopondit; Nos Perſæ, aiunt illi, viciſsim tibi auxilio erimus, ſi quis tibi patriam tuenti obſequi nollet. Xenophon verò hanc conventionem συμμαχίαν, id eſt confœderationem vocat, quo modo Iſocrates orationem de Officio ſubditorum erga principem, συμμαχικὸν λόγον. Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus ſingulis menſibus renouabatur, etſi illi ſemper ex Heraclidis erant. Vt verò iurabant reges, ſe ſecundum leges patriæ regnaturos; ita Ephori, ſi feciſſent, regnum in ipſorum manu ſtabilituros. Conſimiliter in regno Romanorum Romulus cum Senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipſe rex latas cuſtodiret: Bellum populus decerneret, ipſe gereret. Etſi verò Imperatores plærique vi & ambitu magis, quàm vllo iure

Xenophon lib. 8. Pæd.

Xenophon de Repub. Lacedæm.

Dionyſ. Halicar. lib. 2.

imperium Romanorum adepti sunt, & le
ge regia, quam vocant, omnimodam po
testatem sibi arrogarunt; quæ tamen ex
tant legis illius fragmenta tum in libri
tum in Romanis inscriptionibus, satis d
cent, Reipublicæ curandæ & administrā
dæ, non evertendę, & per tyrannidem op
primendæ facultatē concessam illis fuiss
Quin & legibus sese teneri, professi sun
boni imperatores, & senatui imperiū ac-
ceptum tulerunt, & ad senatum grauissi
ma quæque retulerunt, eóque inconsulto
quidquam, quod ad summam rei pertine
ret, decernere nefas putarunt. Quòd si ve
rò hodierna imperia spectemus, nullum
sanè est, quod eo nomine dignum censea
tur, in quo inter Principem & subditos p
ctum eiusmodi non intercedat. In impe
rio Germanico, nō ita pridem solebat rex
Romanorum, in Imperatorem coronan
dus, fidē & hominium præstare imperio
non secus ac vasallus seniori, cùm investi
turam feudi accipit. Licet verò per Pon
tifices verba cōcepta, in quæ iurabat, pau
lò immutata fuerint, res tamen eadē per-
petuò manet. Itaque Carolum V. Austria
cum certis legibus & cōditionibus in im
peratorem cooptatum scimus, vt & ali-

Specul. Saxon. lib. 3. artic. 54.

O

ôs, qui ſequuti ſunt, quarum ſumma erat: Leges latas cuſtoditurum; nouas, inconſultis Electoribus, non laturum: publica publico conſilio curaturum: nil alienaturum oppigneraturúmve ex iis, quæ ad imperium pertinent; & cætera, quæ ſigillatim ab Hiſtoriographis recenſentur. Cùm verò imperator Aquiſgrani coronatur, Colonienſis Archiepiſcopus ſtipulatur primùm, An non ſit Eccleſiam defenſurus; iuſtitiam adminiſtraturus; imperium conſeruaturus; viduas, orphanos, omnéſque omninò miſeratione dignos protecturus? Quod vbi ſolenniter ante aram iurauit, rogantur principes, quíque imperium repræſentant, an ipſi eidē promittere velint. Nec verò priùs aut vngitur, aut gladium, reipubl. defendendæ nomine, aliáve imperij inſignia accipit, quàm iuſiurandum illud præſtiterit. Ex quo ſanè manifeſtum eſt, imperatorem purè, principes imperij ſub conditione obligari. In regno Polonico quin idem obſeruetur, dubitabit nemo, qui ritum in Henrici Andegauenſis electione coronatione que nuper admodum obſeruatum intellexerit. In primis cùm conditio de vtraque religione, tum Euangelica, tū Ro-

Sleid. lib. 1. & 2.

mana, conseruanda apposita fuit, quam conceptis verbis ter stipulantibus proceribus, ter spopondit. In Hungarico, Bohemico & cæteris, quę recensere longũ esset idẽ planè fit. Nec verò tantũ, vbi electioni ius integrum hactenus mansit, verùm etiam vbi successio mera vulgò obtinere putatur, eadem prorsus stipulatio intervenire solet. Rex Franciæ quando inauguratur rogant primùm Laudunensis & Bellouacus Pares Ecclesiastici, populũ, qui adest vniuersum, eúmne regem esse cupiat iubeátque? vnde etiam à populo tum eligi in ipsa inaugurationis formula dicitur. Vbi populus cõsensisse videatur, iurat, se leges Franciæ priuilegiáq; ac iura in vniuersum omnia tuiturum, domanium non alienaturum, & cætera; quæ etsi interpolata fuerunt, & longè diuersa ab antiqua formula quæ extat in Bibliotheca capituli Bellouacẽsis, in quam Philippus primus iurasse comperitur; nihilo minus tamen disertè satis exprimuntur. Nec verò priùs accingitur gladio, vngitur, coronatur à paribus (qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrúmque & virgam iustitię accipit, aut rex proclamatur, quàm populus iusserit: neque etiam priùs ei pares iurant, quàm ipsis fi-

dem

dem dederit, se leges accuratè custoditurum. Eæ verò sunt, ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria, tributa suopte arbitrio imponat indicátve, ne bellū decernat, pacémve faciat: denique, ne quid in publicum, nisi publico consilio statuat. Item sua senatui, sua Comitiis, sua regni officiariis constet authoritas; & cætera, quæ perpetuò in regno Francico obseruata fuere. Vbi verò provinciam aliquam, vrbémve ingreditur, priuilegia eiusdem confirmare tenetur, ínque eius leges & consuetudines sese sacramento devincit. Quod nominatim apud Tholosates, Delphinates, Armoricos, Provinciales, Rupellanos ipsos obtinet; quorum cum regibus conventiones disertissimæ sunt; quæ frustrà omnes essent, nisi locum conditionis in contractu tenere censerentur. Extat antiquorum regum Burgundiæ iusiurandum, his verbis: Omnibus legem, iustitiam, maniburgiū, id est tutelam, conseruabo. In Anglia, Scótia, Suedia, Dania idem ferè mos est, qui in Francia. At certè nusquam disertiùs, quàm in Hispania. In Regno enim Aragonico, peractis multis ceremoniis inter eum, qui iustitiam Aragonicam;

In Annal. Burgund.

ſeu publicam maieſtatem repræſentat, in ſublimiori quodam ſolio, & regem inaugurandum, qui illi fidem & hominium præſtat, lectiſque legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula regem affantur: Nos, qui tantum valemus, quantum vos; (ita enim fert idioma Hiſpanicum) & plus poſſumus, quàm vos, regem vos eligimus, cum his & his conditionibus: Inter vos & nos vnus imperat magis, quàm vos. Ne verò ſe perfunctoriè tantùm aut conſuetudinis antiquæ obſeruandæ cauſa iuraſſe putet, tertio quoque anno in publico conventu hæc eadem verba ei repeti ſolent. Quòd ſi regia potentia fretus inſoleſcat, leges publicas violet, fidem datam denique negligat; tum ſanè ipſo iure, ſummo eo anathemate devotus cenſetur, quo olim Eccleſia Iulianum imperatorem apoſtatam devouit. Cuius quidem ea vis eſt, vt non pro eo amplius, ſed in eum preces concipiantur; ipſi verò ſua fide & obligatione planè ſoluti ſint, eo iure, quo vaſallus ſeniori excommunicato parére neque ex officio debet, neque ex ſacramento tenetur. quod tum Concilij, tum
Con-

Conventus publici apud eos decreto sancitum est. Consimiliter in regno Castellæ, Concilio indicto rex inaugurandus publicè primùm admonetur sui officij; mox perleguntur conditiones disertissimæ, quæ ad reipublicæ vtilitatem pertinent. Tum iurat rex, se eas diligenter & fideliter obseruaturum. Demum verò magnus Equitum magister illi sese iureiurando adstringit, quem cæteri deinde principes ciuitatúmque legati suo quique ordine sequuntur. Quod & in Lusitanico, Legionensi, cæterísque Hispanię regnis perinde obseruatur. Neque verò minores principatus alio iure instituti fuerunt. Extant Brabantinorum cæterorúmque Belgiæ populorum, Austriacorum, Carinthiorum & cæterorum cum Principibus suis disertissimæ conventiones, quæ sanè conditionum locum obtinent. Brabantini verò in primis, ne vlli ambiguitati locus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conventionibus antiquis, quibus nil ferè ad reipub. conseruationẽ deest, coram duce perlectis, ni eas omnes obseruarit, sibi integrum esse alium quem libet suo arbitratu eligere, palàm ei di-

In Concil. Tolet. 4. c. 74. & in Tolet. 6. lib. 2. Feud. t. 28. §. 1.

La ioyeuse entree.

ſertéque proteſtantur. Ipſe verò tum in eas, accepta conditione vltróque agnita, ſeſe ſacramento devincit. Quod etiam poſtremò in Philippi Hiſpaniarum regis inauguratione obſeruatum fuit. In ſumma: inter regem & ſubditos contractum mutuò obligatorium eſſe, nemo negare poſsit; nempe vt bene imperanti bene obediatur, qui quidem iureiurando ab illo primùm, deinde ab his confirmari ſolet. Quæro verò hîc, cur iurat aliquis, niſi vt ex animo ſe ac ſeriò loqui oſtendat? An verò quidquam naturæ magis conſentaneum eſt, quàm vt ea, quæ placuerunt, ſeruentur? Deinde cur rex primus iurat, ſtipulante populo, niſi vt conditionem ſive tacitam ſive expreſſam recipiat? Cur verò conditio contractui apponitur, niſi eò tantùm, vt, ni ea impleatur, contractus ipſo iure ſolutus ſit? Quòd ſi verò conditionis implendæ defectu contractus ipſo iure ſolutus eſt, quis periurum populum vocet, qui regi conditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legémque, in quam iurauit, violanti, obſequium deneget? Quis verò contra eum regem fœdifragum, per-

Ludouicus Guicciard.

L. 1. D. de pact. l. non minorem. 20. D. de tranſact.

periurum, eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè non dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse iubet: si liberto adversus patroni atrocem iniuriam actionem ciuilia iura permittunt: si seruum ipsum iis casibus, potestate herili liberant, cùm tamen naturalis tantùm, non ciuilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi præstitit, si rex, qui primus ipsi, tamquam domino procurator, solenniter iurauit, fidem fregerit? An non verò etiam si non isti ritus, non ea sacra, non ea sacramenta intervenirent; satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione à populo constitui, vt bene imperent? iudices, vt ius dicant? duces belli, vt exercitum adversus hostes educant? Quòd si verò sæuiunt, iniuriam inferunt, hostes ipsi fiunt; vt reges non sunt, ita nec agnosci à populo debere. Quid si, inquies, populum ali-

lib. 2. Feudor. t. 26. §. 24. & t. 47

Dionys. Halic. lib. 2.

Cicer. 1, Off.

quem vi ſubactū, in ſua verba iurare princeps coegit? Quid ſi, inquam ego, prædo, pyrata, tyrannus, cum quo nulla iuris vllius ſocietas eſſe cenſetur, admoto gladio, ſyngrapham ab aliquo extorſerit? An non ſcitum eſt, fidem vi elicitam non obligare? maximè verò, ſi contra bonos mores, contra Naturæ ius quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quàm ſi populus ſibi ipſe catenas & compedes iniiciat? ſi iugulum ſe ſuum mucroni obiecturum, ſi manus ſibi ipſi ſe violenter allaturum, principi (quod idem planè eſt) promiſerit? Itaque inter regem & populum mutua obligatio eſt, quę ſive Ciuilis, ſive Naturalis tantùm ſit, ſive tacita, ſive verbis cōcepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi reſcindi poteſt. Cuius quidem tanta vis eſt, vt princeps, qui eam contumaciter violet, tyrannus; populus, qui vltrò rumpat, ſeditioſus verè dici poſsit.

Qui ſint tyranni.

Iam cùm hactenus regem deſcripſerimus; ſequitur, vt Tyrannum paulò accuratiùs deſcribamus. Regem eum eſſe diximus, qui regnum ſive per ſtirpem, ſive per electionem delatum, ritéque commiſſum, legitimè etiam regit atque gubernat. Eum

itaque

itaque tyrannum, vtpote regi planè contrarium esse, sequitur, qui aut vi malisque artibus imperium invasit, aut vltro sponteque delatum regnum contra ius & fas regit, contráque leges & pacta, quibus sese sacrosanctè devinxit, pervicaciter administrat. Quod etiam vtrumque in vnum eundémque hominem cadere potest. Ille vulgò dicitur Tyrannus absque titulo, hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri, vt & vi occupatum regnum, iustè; & iure delatum, iniustè quis regat. At certè cùm regnum ius sit magis, quàm hæreditas; & functio, quàm possessio; videtur, qui suo munere malè fungitur, quàm qui munus non ritè accepit, eo nomine dignior. Sic Papa malè ingressus, dicitur intrusus; malè gubernans, dicitur abvtens. Dicebat ille Ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς διαφέρει. Præstat extraneus quivis iustus, non modò ciui, verùm & consanguineo. Ita etiam nobis dicere liceat: Princeps nō ritè constitutus, modò iustus sit, cuivis ritè inaugurato, qui iniustè gubernet, longissimè præstat. Cùm etenim reges pascēdo, iudicando, curando populo sint instituti: malo sanè me fur pascat, quàm pastor devoret; malo mihi prædo ius dicat, quàm

Arist. c. 10. lib. 5. Polit. *Bartol. in tract. de Tyrannide.*

Pythagoras

iudex vim faciat: malo me empiricus cu-
ret, quàm medicus ritè infulatus veneno
interimat: malo falſus tutor mea bona be-
ne adminiſtret, quàm legitimus dilapi-
det. Deinde vtcumque illum ambitio ſol-
Xenophon. Plutarchus in Alexan. in Aemilio, Cæſare. Suetonius in Cæſare, c. 75.
licitet, videri poſsit quodammodo vim
primò feciſſe, vt poſtea iuſtitiam exerce-
ret, vt Cyrus, Alexander, Romani, qui vi-
ctis plærumque autonomiam & immu-
nitates priuilegiáque concedebant: cùm
hic ſanè eò tantùm, vt iniuſtè regnet, ius
ſuum iactare videatur, quod hodie non
modò Moſchi, Turcæve; verùm & Chri-
ſtiani principes permulti faciunt. Itaque
illorum factum tractu temporis interdum
convaleſcit: horum quò ſeneſcit magis,
August. lib. 4. de Ciuit. Dei, c. 4.
eò deterius evadit. Quòd ſi verò, ait Au-
guſtinus, ſunt illa regna, magna tantùm
latrocinia, in quibus iuſtitia locum non
habet: ſunt in eo quidem pares, quòd v-
terque latro, vterque prædo, vterque in-
iuſtus poſſeſſor eſt, cùm ſanè non minus
fur iniuſtus poſſeſſor ſit, qui rem alienam
inuito domino capit, quàm qui oblata
malè vtitur. At eius certè longè grauius
flagitium eſt, qui interimendum, quàm
qui conſeruandum cepit; eius, inquam,
qui vano titulo fretus, iniuſtè, quàm qui

eo titulo planè destitutus, iustè tamen regnum vi occupatum gubernat. Iam verò & Tyranni absque titulo, differre inter se possunt. Sunt enim qui fines alienos ambitiosè invadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, vt suos dilatent. Hi etsi inter suos reges dicantur, in illos tamen, quos vltrò nec lacessiti invadunt, tyrannidem exercent. Sunt, qui regnum suffragiis deferri solitum adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela aliisve artibus facere conantur. quorum exempla non longè petenda forent: qui sanè eò peiores illis existunt, quò fraus, quàm vis odiosior, ait Cicero, esse debet. Sunt, qui nefando parricidio patriam ipsi invadunt, ac viperarum instar, matrem in ipso enixu eviscerant. quales qui duces belli creati à populo, rempublicam invadunt, vt Cæsar Romæ dictaturæ prætextu, ac plærique Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patriis masculis tantùm deferri solita, occupant, eorùmve administrationem ad se rapiunt: vt Athalia Iudaici, Semyramis Assyrij, Agrippina Romani imperij sub Nerone filio; Mammea sub Alexan-

dro Seuero; Semiamira ſub Heliogabalo; Brunechildes aliquot Frãcici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabãt, vt puberes facti voluptatibus tantùm indulgerent; itáque omnium rerum poteſtas penes eas tantùm earúmve ſeruos, miniſtros & proagogos remaneret. Sunt denique ij, qui deſidia, ignauia, luxu, legitimorum alioqui principum abvtentes, ipſóſq; voluptatibus, deliciiſque ineſcantes, quales ſub Gallicis præſertim Merouingiis quidam Maiores palatij ob illa egregia miniſteria creati, regiam authoritatem ad ſe totam transferunt, nudúmque nomen regibus relinquunt. Qui quidem omnes eius generis ſunt, vt quamvis cęteroquin iuſtè gubernarent, eo tamen ipſo, quòd iuriſdictionem illam prædonum tãtùm iure habent, meritò tamen tyranni ſine titulo cenſeri poſsint. Iam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam facilè, ac, quinam verè reges, definire poſsis. Etenim quia illis libido, his ratio imperat; & hæc quidem ipſa ſibi ſuos limites præſcribit, illa verò contrà nullis finibus circumſcribi poteſt; quod ſit propriè regum ius, facile; quæ verò, quantæque tyrannorum iniuriæ, difficulter admodum explicari

que-

queat. nimirum, vt rectum vniforme atq; vnicum est; obliquum contrà varium & multiplex; ita ius simplex est, & paucis verbis explicabile, cùm iniuriæ nullis casibus definiri possint, quin perpetuò plures omittantur, quàm explicentur. Etsi verò certæ regulæ sunt, quibus eos si non depingere, saltē vt agnosci possint, aptè delineare queas; nulla tamen certior, quàm si artes tyrannicas cum regiis virtutibus actionibúsque contuleris. Tyrannus eminentes in segete spicas demetit; primores reipub. dolo, fraude, calumniis opprimit; conspirationes in se initas subinde, quò citiùs eos è medio tollat, comminiscitur, vt Tiberius, Maximinus & cæteri: denique, ne consanguineis quidem ac fratribus parcit: Rex contrà, non fratres modò quasi consortes agnoscit; verùm etiam optimates omnes fratrū loco habet, iísque dignitatem suam acceptam ferre non veretur. Tyrannus adversus nobiles, ignobiles & quasi terræ filios extollit; qui quòd sua omnia ipsi debeant, quibuslibet in rebus adulentur & inseruiant: Rex vnumquemque in suo gradu tuetur, Proceres tanquam regni amicos fouet, iísque non minus, quàm sibi consultum cupit. Tyrā-

nus

nus viros graues & iustos odio prosequitur, suspectósq; habet, ac ne qui tales evadant, omni arte curat; quia verò nõ priùs se tutũ putat, quàm omniũ mores corruperit, popinas, ganeas, lupanaria, ludos, vt Cyrus domandis Sardis, instituit: Rex cõtrà viros bonos vndequaq; accersit, invitat, inuitos ad se trahit; ne verò desint, literarios ludos aperit, gymnasia instituit, seminaria virtutũ vbiq; locorũ excolit. Tyrãnus congregationes publicas, quantum in se est, aut vitat, aut tollit, convetus Ordinum, Comitia, diætas reformidat, ac vespertilionis instar lucem hominum refugit; quin & colloquia, sermones gestúsq; subditorum suspecta habet: Rex, quia teste cælo viuit, in multitudine Senatorum gloriatur, iísque inconsultis nil agendum putat: nec modò eos conventus non veretur, verùm reveretur in primis & honorat. Tyrannus subditos inter se collidit, factiones inrep. serit, fouet & alit; vnius ope alteram delet, ac superstitem tandem opprimit, ex eóque tanquam vlcere, quod perfidi chirurgi solent, lucrum perpetuũ captat; denique, quod Vitellius ille, olere hostem mortuum, præsertim ciuem, dicere non veretur, aut saltem sentit: Rex pacem

Machiau. in Principe.

Aristot. c. 11 lib. 5. Polit.

tem inter ſubditos, vt pater concordiam inter liberos, conſeruat, rixarum ſemina ſuffocat, cicatricem quamcitiſsimè obducit, ne rebellium quidem cædem abſque lachrymis audire poteſt. Itaque quos hic adverſus hoſtium impetus tuetur & defendit; ille, quovis hoſte perniciosior, proprium mucronem in ſua viſcera vt adigant, cogit. Tyrannus exteros in præſidiis collocat, arces adverſus ciues extruit, populum exarmat & arce expellit, barbaris & ſtigmatitiis ſatellitibus circũſtipatur; otacouſtas & delatores in ſubditos, tanquam exploratores in hoſtem, publico ære conducit: Rex adverſus hoſtes nõ tam ſe mœnibus, quàm populi benevolentiâ tuetur; quot ciues habet, tot ſe ſatellites habere putat; non tam quot circum ſe habeat, quàm ne quos habere cogatur, cogitat; arces arcendis hoſtibus, non coërcendis ciuibus extruit; in Populo denique præſidium ſuum omne collocat. Itaque etſi habet ille lictores & ſatellites innumeros, qui turbam ſummoueant, nõ ſummouent ij tamen metum, ſuſpicionem, miſeróſque miſeræ mentis tumultus: vtcumque arcem vrbis muniat, arcem interea ſummam, m[illegible]ntem, inquam, tyran-

Liui. li. 2. c. 1 *Dionyſ. Halic. lib. 5. de Arunte filio Porſenæ.*

Proverb. 14. verſ. 28.

tyrannorum tyrannus Metus & Pauor occupat. Hic neque in turba, animo turbatus eſt, neque in ſolitudine ſollicitus, ipſa conſcientia tutus, ipſa turba ſtipatus, vrbem, forum, plateas ſecurè obambulat. Tyrannus, ſi ciuiles diſſenſiones deſint, bellum foris gerit; munimenta extruit; qualia Pharao, vt Iudæos, Polycrates, vt Samios occuparet, quò cætera minus attenderent: ideóque bellum ſemper aut parat, aut minatur, aut imminere ſimulat; accerſit denique potiùs, quàm arceſſat. Rex nunquam niſi coactus, nunquam niſi reipublicæ cauſâ, bellum facit, nunquam denique hamo aureo piſcatur, aut bellum ſuſcipit, è quo plus reſpublica periculi metuere, quàm lucri ſperare poſſit. Ille demum artes omnes init, quibus opes ſubditorum exhauriat, vt in victu quærendo anxij, de libertate recuperanda minus cogitent; itaque omnia in fiſcũ convertit: hic in priuatorum opibus ſuas conſiſtere ratus, apud ſubditos ſuas quodammodo opes deponit, ſeque tum amplifsimum theſaurum habere putat, cùm ſubditi diuitiis affluunt. Demit ille multis, quod paucis iiſque indignis donet; exhaurit omnes, vt in paucos profundat; publi-

Bartol. in tract. de Tyrannid.

Aegid. Rō. de reg. prin.

publica diruit, vt sua ædificet? sanguinem populi ad deliquium vsque elicit, quem adulatoribus aliquot ebibẽdum propinet: hic sibi suísque commodis demit, vt populo largiatur, publica extruit atque ornat, vniuersos locupletat, sanguineque adeò suo populum alit & sustentat. Si ille, quod interdum Tiberius, Nero, Commodus & cæteri, viscerationes populo concedit, facit, vt populum eò faciliùs postea eviscerct, ipsíque sua quasi viscera comedenda apponit: cùm hic sanè, si venam secet interdum, si sanguinem eliciat, ad incolumitatem populi salutémque tuendam, non propriam libidinem exatiandam, faciat. Itaque vt hunc Scriptura sacra pastori, ita & illum leoni rugienti cõparat, cui tamẽ vulpes sæpissimè copulata est. Quę enim totius iniustitiæ, ait Cicero, capitalissima est, etsi reipsa id facit Tyrannus; id tamen ita ferè curat, vt tum cùm maximè fallit, vir bonus esse videatur. Itaque pietatem erga Deũ simulat, quam Aristoteles artiũ tyrannicarum potissimam vocat. Verùm, vt populus quidquã in eum moliri vereatur, quem, quia Deum reveretur, Deo charum esse verisimile sit. Studium erga rempublicam; verùm, non tam vt reipublicæ

Proverb. 18. ver. 5.

Aristo. c. 11. lib. 5. Polit.

profit, quàm ne ſibi ipſi noceat. Iuſtitiæ quoque & fidei laudem in quibuſdam rebus, nimirum leuioribus, affectat; verùm, quò faciliùs in grauioribus iniuriam facere & fallere poſsit; non ſecus ſanè, quàm latrones, & qui maleficio & ſcelere paſcũtur, qui ſine iuſtitiæ portiuncula ſaltem aliqua diu conſiſtere nullo modo poſſent. Clementiæ denique; verùm ita, vt ſceleſtis quibuſdam veniam indulgeat, quos morte mulctare, clementia ſumma eſt. Breuiter, quod rex ipſe eſt, tyrannus callidus videri vult; & vt virtutis amore homines incẽdi ſcit, ita & virtutis vmbra aliqua decipiendos eſſe nouit: at certè vtcumque vultum fingat, vulpina cauda ſemper prominet; vtcumque obganniat, rictus & rugitus leonem prodit. Porrò vt regnũ bene conſtitutum omnia cæterorum bonorum regiminum commoda in ſe habet; ita & tyrannis omnium prauorum incommoda & vitia continet. Habet ab ariſtocratia regnum, quòd optimates quique in conſilium adhibentur; habet & ab oligarchia tyrannis, quòd peſsimi & corruptiſsimi quique. Vt illic multitudo regum, hîc tyrannorum caterua dominatur. Habet regnũ à politia, quòd omnium ordinum convẽtus

Tho. Aquin. in ſecund. ſecund. q. 12. art. 11.

tus habentur, ad quos optimi quique, de republica deliberaturi, mittendi deliguntur: habet & à democratia seu ochlocratia tyrãnis, quòd, si minus eos conventus impedire posſit, saltem vt corruptiſsimi quique ambitu & malis artibus eò mittantur, sollicitè curet. quod noſtris etiam temporibus factitatum ſcimus. Sic paſsim regis vultum tyrannus, regni ſpeciem tyrannis imitatur: & quò aſtutiùs, eò diutiùs durat; cùm tamen vix vlla, teſte Ariſtotele, ad centeſimum vſque annum perveniſſe legatur. In ſumma: Rex ſtudet vtilitati publicæ, tyrannus propriæ. At ſanè cùm, vt ſunt homines, nuſquam reperiri queat, qui omnibus in rebus vtilitatem publicam ſpectet, nec diu conſiſtere, quin vllatenus eius rationem habeat: vbi vtilitas publica prævalet, rex & regnum; vbi propria, tyrannus & tyrannis locum habere dicentur. Hæc de tyrannis exercitio, in quibus deprauatiſsimorũ morum rationem non habemus, qui non tam malum principem, quàm malum virum facere dicuntur. Si cui verò hæc deſcriptio vſquequaque non ſatisfaciet, præterquã quòd accuratiores fortè tyrannorum imagines in Hiſtoriis inveniet, viuos

Bartol in tract. de Tyrann. & de Regim. ciui.

& ſpirantes tyrannos, omnibúſque numeris abſolutos hoc tempore, quos intueatur, multis in regionibus, quod & Ariſtoteles ſuo ſæculo conqueritur, habet. Ac tandem ad ſummam quæſtionem his tanquam gradibus pervenimus.

Vidimus, quomodo reges, ſive ſecundũ capita, ſive etiam ſecundum ſtirpes eligantur à Deo, & conſtituantur ab vniuerſo populo, quid rex, quid regni officiarij prꝑſtare teneantur, quantum pateat illius potentia, quantum etiam horum munus & officium, quæ pacta quámque ſancta in rege conſtituendo intercedant, & quæ iis conditiones inſint, ſive tacitæ, ſive expreſſæ; demũ, quis tyrannus abſque titulo, quis etiam exercitio: ſequitur modò tandem, cùm legitimo Regi, ſuóque officio tum erga Deum, tum etiam erga populum bene fungenti, tanquam Deo obediendum eſſe conſtet; vt, an, & per quos, tyranno reſiſti, quibúſq; modis iure poſsit, ediſſeramus.

Qui tyrannos abſq; titulo coercere teneantur.

Ac de eo, qui abſque titulo tyrãnus vulgo vocitatur, primùm agendum eſt. Ergo Ninus aliquis populum nullo ſibi iure devinctum, nulla iniuria laceſsitus, vi invadat: Cæſar patriam rémque publicam Roma-

nam

nam opprimat: Popelus dolo parricidióque regnum Polonicum ex electiuo hæreditarium facere conetur: Brunichildis aliqua Francici administrationem vnà cum Protadio suo totam ad se transferat; aut Ebroinus, Theodorici ignauia fretus, gubernacula regni invadat, populúmq; seruitute opprimat: quid hîc iuris statuemus? Primùm docet nos ius Naturale, vitam & libertatem nostram, qua sine vita vix vitalis est, adversus omnem vim & iniuriam cōseruare & tueri. Inseuit id Natura canibus adversus lupos, tauris adversus leones, colūbis adversus accipitres, pullis adversus miluos; longè verò magis homini adversus hominē ipsum, si ipsi fiat lupus. Itaque repugnare, necne liceat, qui ambigit, cum natura ipsa pugnare videtur. Accedit ius Gentiū, quo distincta sunt dominia, fixi limites, constituti fines, quos quisque adversus quoslibet defendere tenetur. Itaque non minus licebit resistere Alexandro, si nullo iure fretus, nulla iniuria lacessitus, gentem aliquam cum potentissima classe invadat, quàm Diomedi pyratæ, si vno myoparone mare infestum reddat. Nec enim eo posito, Diomedem Alexander iure, sed impunitate tantùm supe-

Otto Frising Chron. 5 c. 7
Aimoi. li. 4. c. 1.
Greg. Turō. lib. 4. c. 51.
lib. 5. c. 39.
lib. 8. c. 29.

rat. Non minus Alexandro regionem aliquam depopulanti, quàm grassatori pallium involanti; non minus, si vrbem machinis subruat, quàm latroni, qui parietem suffodiat. Accedit verò potissimùm ius Ciuile, quo societates hominum, qúæque certis legibus constitutæ sunt, vt illæ vno, hæ alio modo gubernentur; aliæ ab vno, vel paucis, aliæ ab vniuersis regantur: quædam imperium muliebre respuant, nonnullæ admittant: quædam reges ex quadam stirpe, quædam promiscuè eligant: & cætera. Hoc ius si quis vi dolóve rumpere tentet, quia societatem, cui debet omnia, violat, quia in patriam cuniculos agit, cui naturâ, cui legibus, cui sacramento devincti sumus, ei omnes resistere tenemur; adeò vt, si negligamus, proditores patriæ, desertores societatis humanæ, iuris contemptores verè simus. Vt verò nos adversus hosce tyrannos, iura naturæ, gentium, ciuilia, arma capere iubent; ita nec vlla omnino ratio dehortari potest. Non intervenit iusiurandum, non pactum vllum, non vlla obligatio, neque publica, neque priuata. Itaque vel priuato cuilibet tyranni-

tyrannidem huiusmodi, si intrudatur, depellere licet. Non habet hîc locum Lex Iulia maiestatis, quæ perduelles in patriam, aut in principem punit. Neque enim princeps is est, qui rempublicam alienósve fines, nullo iure fretus, invadit: neque perduellis, qui patriam armis defendit. Quin potiùs huc pertinet iusiurandum, quod Athenis puberes omnes præstare in Aglauræ templo solebant: Pugnabo pro sacris, pro legibus, pro aris & focis, sive solus, sive cum multis; & ne patriam meam deteriorem, quàm accepi, posteris tradam, omnibus viribus enitar. Non leges de seditiosis. Seditiosus est is, qui contra publicam disciplinam populum defendendum suscipit. Seditionem autem non facit, sed tollit, qui eversorem Patriæ, publicæque disciplinæ coercet. Habet verò contrà locum lex de Tyrannicidis, quæ & viuos præmiis, & mortuos epitaphiis & statuis honorat, vt Harmodium & Aristogitonem Athenis: Brutum & Cassium in Græcia statuis æneis, publico decreto: Aratum Sycionium quoque; quòd patriam illi à Pisistrati, Cæsaris, Nicoclis

L. vlt. D. ad leg. Iul. maiestat.

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibel.

Plin. lib. 4. Alexan. ab Alex. lib. 6. c. 4.

Xiphilinus in Augusto. tyrannide liberassent. Quod quidem vsque adeo probauit antiquitas, vt Xerxes *Plutarch. in Arato.* ipse, Athenis devictis, Harmodij & Aristogitonis statuas, in regnum suũ transferet; Seleucus in pristinam sedem reportandas *Valer. Maxim. lib. 2. cap. vlt.* curaret: Rhodij verò easdem vrbi suæ appulsas, cùm in hospitium publicè inuitassent, sacris etiam in puluinaribus collocarent. Habet etiam Lex de desertoribus & proditoribus adversus eos, qui patriam oppressam neglexerint, cùm eos, qui metu hostium languorẽ simulant, clypeúmve abiiciunt, pari cũ illis pœna afficiendos *l. 3. & l. omne delictum. §. vlt. D. de re milit.* esse statuat. Ad hoc itaque tamquam incendium publicum, omnes singulósque conclamare, cum hamis & fálcibus concurrere, aquam conferre oportet. Non expectandus præfectus vigilum, si obdormiat; non præfectus vrbi, si cunctêtur: certatim quisque aquam hauriat, tectum scandat, flammam arceat oportet. Si etenim, dum Capitolium furtim conscendunt Galli, consopiti sunt milites, dormiunt vigiles, muti sunt canes; anseres ipsi excubent, vigilent, ad arma conclament, oportet. Et illi quidem exauctorabuntur, infamia mulctabuntur, ínque perpetuam rei memoriam suspendentur;

dentur; hi contrà, & in Capitolio perpetuò nutrientur, & immortali laude decorabuntur.

Hęc, dum tyrannis, vt loquuntur, est in Fieri, id est, dum Tyrannus molitur, machinatur, cuniculos agit. At certè si semel ita rerum potiatur, vt populus victus, sese iureiurando ei devinciat, respublica oppressa, suam in eum potestatem transferat, regnum in suarum legum mutationem ritè consentiat: tum sanè, quia titulum, quem antea nullum habebat, adeptus est, nec ex facto tantùm, sed iure possidere videtur, etsi Populus ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, id iugum recepit; æquum tamen est, vt obtemperet, & Dei voluntati, qui regna de gente in gentem suo arbitrio transfert, placidè acquiescat. Alioqui enim nullum est regnum, cuius iurisdictio in dubium revocari non posit: id tamen, modò, qui prius sine titulo tyrannus erat, eum titulum adeptus, legitimè gubernet, & tyrannidem non exerceat. Itaque iure optimo restitit regis auspiciis populus Iudaicus Sennacheribo Assyriorũ regi, Palestinam invadenti. At damnatur punitúrque Sedechias rex, vnáque vniuersus Populus, qui post fidem ritè datam, 2.Reg.c.24 & 25. Ierem.37.

nulla iniuria lacessitus, à Nabuchodonozore deficit. nimirum, vbi fides data est, non est vllus amplius pœnitentiæ locus; ac vt in prœliis quidem quisque, quantum viribus potest, eniti debet; vbi verò captiuus fidem dederit, præstare tenetur: ita & contendat populus omni conatu, vt sua iura retineat: at vbi sese alieno iuri, non tam nolens, quàm non volens, subiecit, imperium victoris æquo animo patiatur. Sic Pompeius, Cato, Cicero, & cæteri, bonorum ciuium officio fungebantur, cùm arma adversus Cæsarem rempublicam evertentem arripuerunt, nec excusari posint ij, quorum desidiâ factum est, vt illorum conatus minus fœlicem exitum consequerentur. Augustus ipse cuidam Catonem conuitiis proscindenti, respondisse legitur; bonum ciuem fuisse Catonem, qui præsentem reipublicæ statum mutari nollet, qui quidem absque summo omnium discrimine mutari nequeat. Quin & Brutus, Casius, Casca, & cæteri, qui, re adhuc flagrante, Cæsarem interfecerunt, accusari non posint. Itaque publico decreto statuæ æneæ Athenis ipsis erectæ fuerunt, iuxta Harmodij & Aristo-

riſtogitonis ſtatuas, cùm Auguſtum & M. Antonium cæſo Cæſare fugerent. At certè ſeditioſus fuerit Cinna, qui lege regia iam lata, qua populus ſuam in Auguſtum omnem poteſtatem contulerat, in eum conſpiraſſe legitur. Conſimiliter dum regnum Francorum Carlingi à Merouingiis, aut Capetani à Carlingis ad ſe rapere conabantur, abſque vlla ſeditionis culpa reſiſtere licuit: ex quo publico conſilio, Ordinúmque authoritate translatum fuit regnum, non amplius licuit. Idem verò prorſus iuris eſt, ſi quæ fœmina regni Salici gubernacula occupet, ſi quis merè electiuum regnum hæredibus aſſerat, quamdiu leges illæ publicæ, authoritate Concilij vniuerſi, id eſt eorum qui populum vniuerſum repræſentant, abrogatæ non ſunt. Nec verò ſpectare hîc oportet, vtra factio maior ſit, vtra potentior, vtra clarior. Plures libidine, quàm ratione reguntur: itaque plures fermè tyrannidi, quàm reipublicæ inſeruiunt. At Roma eſt, inquit Pompeius, vbi Senatus. Senatus, vbi legum reverentia, libertatis amor, patriæ conſeruandæ ſtudium. Itaque etſi Romam Bremius occupare videtur; Roma interim Veiis eſt,

Xiphilinus in Auguſto.

vbi Camillus, qui Romam vindicet à seruitute. Veios itaque migrent Quirites oportet, eúmque omni ſtudio, omni conatu, omni induſtria adiuuent. Etſi, inquam, Themiſtocles, relictis Athenis, in claſſem CC. triremium cum bonis omnibus ſeſe recepit, non ideo quiſquam ex illis ciuitate priuatus eſt. Quin potius, vt ille reſpondiſſe legitur: Ducentæ hæ triremes, ſunt nobis vice ciuitatis totius Græciæ maximæ. quia ad defenſionem eorum omnium, qui ſalutem publicam tueri volunt, comparatæ ſunt. Non etenim vbi arca fuerit, ibi continuò eccleſia Dei erit: poteſt enim capi à Paleſtinis. Non, inquam, vbi aquilæ viſentur, vbi legionum nomina audientur, ibi continuò Romanum exercitum eſſe conſequitur. At omninò ſanè, vbi qui patriam adverſus tyrannidẽ tueatur, qui ſeruitute oppreſſum populũ ad pileum vocet, qui muliebrem impotentiam coerceat, qui adulatores ignauiâ principis ad omnem iniuriam abvtentes comprimat, qui ambitionem intra ſuos limites manere iubeat. Et hæc quidem de tyrannis abſque titulo dicta ſunto.

Plutarch. in Themiſt.

Ad eos verò, qui tyrannidem exercent, ſive ij iure primùm, ſive vi imperium adepti

depti sunt, quantum attinet, cautè admodum nobis examinandum est. Primùm sanè consideremus oportet, Principes omnes homines natos esse: propterea non minus à perturbatione rationem, quàm animam à corpore separari posse. Non est ergo, quòd non nisi perfectos Principes habere velimus; sed potius nobis optimè consultum putemus, si vel mediocres nacti fuerimus. Itaque non, si quibusdam in rebus princeps modum non seruat; non, si rationi interdum non obtemperat; nō, si segnius vtilitatem publicam curet; non, si aut in iure dicundo minus diligens, aut in bello propulsando minus acer: continuò tyrannus erit. Equidem cùm non vt bobus, homo hominibus deus aliquis, sed homo eadem sorte natus præsit; vt superbus princeps fuerit, qui hominibus tamquā bestiis abvti voluerit; ita iniquus populus, qui in principe deū, in lubrica ista natura diuinitatē quęsiuerit. At certè si rempublicā cōsultò evertat, si iura proteruè pervertat, si nullā fidei, datę nullā conventionum, nullam iustitiæ, nullam pietatis curam habeat; si suorum ipse sit hostis, si denique eas artes, quas enumerauimus, aut omnes, aut præcipuas ineat; tum sanè

Adversus Tyrannos exercitio quātū iure cōcedatur.

ſanè tyrãnus, (etſi id nomen antè nõ malè ſonabat) id eſt Dei hominũq; hoſtis, iudicari poterit. Ergo nõ de minus bono principe, ſed de peſsimo; nõ de minus prudẽti, ſed de malitioſo, & veteratore; non de iuris imperito, ſed de iuris cõtemptore; nõ de imbelli, ſed de populi hoſte regniq; vaſtatore agimus. Illũ iuuare poſſet prudentiâ ſenatus, iuris cognitione prætor, belli peritiâ tribunus: hic optimatibus, ſenatoribus, ducibus belli vnam ceruicem optat, quã vnico ictu amputare poſsit, nec vllos magis odio proſequitur. Et ille quidem & ſi iure tolli etiam poſſet, tolerari tamen vtcumque queat: hic cõtrà, quò diutius toleratur, eò intolerabilior evadit. Præterea, vt principi nõ, quod libet, licet, ita nec populo ſæpe, qđ licet, expedit. Sæpe etenim accidere poteſt, vt remediũ, quod adhibetur, ipſo morbo deterius ſit. Itaque omnia prius, quàm ferrũ adhibere; omnia prius, quàm arma experiri, ſapientem decet. Si quid ergo per vim fraudémve, adverſus remp. geri videant, qui Populũ repræſentãt, principẽ admoneant primùm: nec verò expectẽt, dũ malũ ingraueſcat, & vires acquirat. Eſt tyrãnis febri hecticæ ſimilis; quæ primò facilis curatu, difficilis cognitu;

tu; poſtea verò cognitu facilis, curatu in primis difficilis evadit. Itaq; principiis ob ſtabũt, nec quidquam vel minimum prætermittent. Si verò pergat, nec ſæpius admonitus reſipiſcat, ſed eò tãtùm tendat, vt impunè quidvis patrare poſsit; tum ſanè tyrannidis reus peractus eſt, & quæcunque adverſus tyrannum ſeu iure, ſeu iuſta vi licent, adverſus eum adhiberi poſſunt. Eſt tyrannis nõ modò crimen, ſed omniũ criminum caput, & quidã velvti aceruus. Tyrannus rempubl. ſubruit, ex vniuerſis prædam agit, omnium vitæ inſidiatur, omnibus fidem violat, omnẽ ſacri iuriſiurandi religionem contemnit. Itaque quovis latrone, prędone, homicida, ſacrilego, tantò eſt ſceleratior, quantò plures & vniuerſos, quàm ſingulos offendere, grauius eſt. Quòd ſi cenſentur illi omnes infames, ſi capite plectuntur, ſi morte pœnas luunt; quis pœnas tam atroci crimine dignas cõminiſci queat? Deinde probauimus, reges omnes regiam dignitatẽ à populo accipere; populum vniuerſum rege potiorem & ſuperiorem eſſe; regem regni, imperatorem imperij ſupremũ tantùm miniſtrum & actorem eſſe; populũ verò, verè dominum exiſtere. Sequitur ergo, tyrannum

num in populum, tanquam feudi domi-
num, feloniam cõmittere, regni imperiiq;
ſacram Maieſtatem lædere, rebellem eſſe,
ac propterea in eaſdem leges incidere, &
longè grauiores pœnas mereri. Itaque
In tractat. de Tyran. & in tract. de Regim ciuit. ait Bartolus, poterit is deponi à ſuperiore
vel ex lege Iulia de vi publica, iuſtiſsime
puniri. Superior verò, vniuerſus populus
eſt, quive eum repręſentant, electores, pa-
latini, patricij, ordinum conventus, & cæ-
teri. Quòd ſi verò eò progreſſus fuerit, vt
non abſque vi armata expelli poſsit; tum
ſanè licebit illis populum ad arma vocare,
exercitum conſcribere, & tanquam adver-
ſus hoſtem patriæ reiq; publicæ iudicatũ
vim, dolum, omnémque machinam expe-
riri. Denique de eo eandem ſententiam
quæ de Manlio Capitolino lata fuit, ferre
Valerius lib. 6.c. 3. licebit: Manlius fuiſti mihi, cùm præcipi-
tes ageres Senones. Iam quia vnus factus
es ex Senonibus, vnde eos depuliſti, tu i-
pſe præcipitandus es. Non incident pro-
pterea regni officiarij in crimẽ ſeditionis.
In ſeditione enim duas omnino partes eſ-
ſe neceſſe eſt; quę cùm de contradictoriis
plęrũq; certent, vnius iuſtam, alterius in-
iuſtam cauſam eſſe conſequitur. Iuſta ſanè
erit, quæ leges defendet, quæ communem

vtili-

vtilitatem tuebitur, quæ regnum iis præſertim authoribus cõſeruabit. Iniuſta contrà, quæ leges violabit, legum violatores defendet, patriæ everſores tuebitur. Iuſta, inquit Bartolus, quæ tyrannicum regimen deponere volet: iniuſta, quæ iuſtũ. Licita, quæ ad bonum publicum: illicita, quæ ad priuatum tendet. Itaque, ait Thomas, quia regnum tyrãnicum, quod non ordinatur ad bonum cõmune, ſed ad priuatum regentis, non eſt iuſtum; perturbatio iſtius regni non habet rationem ſeditionis. Non incident quoque in crimen Maieſtatis. Committitur hoc crimen in legitimum principem. Legitimus verò princeps, nil niſi lex animata eſt. Itaque cùm is, qui leges, quantum in ſe eſt, exanimat, eo nomine cenſeri non poſsit: hi, qui in ipſum arma capient, eo crimine nõ tenebuntur. Committitur & in rempub. At quia illa demum ibi eſt, vbi legum authoritas valet, non vbi priuata tyranni libido rempub. abſorbet, tyrannus eius criminis reus erit, qui publicam maieſtatem lædit: vindices reipub. hi, qui tyrannum, ſua authoritate freti, éxque officio oppugnabunt. Neque enim hoc caſu ſinguli, ſed vniuerſi, non, inquam, ſubditi, ſed do-

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibell. arg. l. 3. §. cùm igitur. D. de vi et vi ar.

Thom. Aq. ſec. ſecun. q. 12. art. 11. in fine.

l. 1. D. ad leg Iul. maieſt.

Cic. Parad. 4.

mini ab actore suo rationem rei gestæ repetere videntur. Nihilo magis perfidi censebuntur. Est inter principem & populum vbique locorum mutua & reciproca obligatio. promittit ille, se iustum principem futurum: hic, si talis fuerit, se obsequuturum. Obligatur ergo populus principi, sub conditione: princeps, populo purè. Itaque si minus adimpletur conditio, solutus est populus, irritus contractus, obligatio ipso iure nulla. Perfidus ergo rex, si iniustè imperet; perfidus populus, si iustè imperanti non obtemperet. At omni perfidiæ crimine vacuus populus, si iniustè imperanti publicè renunciet, aut regnum retinere illegitimè cupienti, armis evincere conetur. Ergo licet regni officiariis aut omnibus, aut saltem pluribus, tyrannum coercere. Nec verò modò licet, verùm ita quidem illis ex officio incumbit, vt, ni fecerint, nullo pacto excusari possint. Neque enim putent Electores, Palatini, Patricij, cæterique Optimates, eò tantùm creatos & institutos esse se, vt semel fortè in rege inaugurando sese antiquo more paludatos conspiciendos exhibeant, vt palliatam quandam fabulam ludant, vt Rolandi, Oliuarij, Renal-

In 60. D. de reg. Iur.

di,

di, cæterorúmq; procerum perſonam eo die, quaſi in ſcena induāt, vt Arthuri menſam rotundam, quam vocant, ſpecie quadam repręſentent: cęterùm, poſtquam dimiſſa eſt turba, & Calliopius, Vale, dixit: ſuis ſe partibus optimè functos arbitrentur. Non iſta per iocum dicuntur, non iſta perfunctoriè fiunt, non ſunt iſthæc puerorum ludi, qui regem, vt eſt apud Horatiū, per fabulam creant: quin potiùs ſciāt Optimates, vt in honoris, ita & in oneris partem ſe vocari, & rempub. commiſſam & commendatam eſſe regi quidem, vt ſupremo eius ac præcipuo tutori; ipſis verò, vt cōtutoribus. Itaq; vt tutores (etiam honorarij) dati ſunt, quaſi obſeruatores actus eius, qui tutelam pręcipuè gerit, qui rationem ab eo aſsiduè exigant & ſollicitè curent, qualiter converſetur: ita & hi, vt obſeruent regem, (qui, quantum ad providentiam pupillarem, tantùm domini loco habetur) ne quid in populi detrimentum gerat. Item vt contutoribus imputatur, tutoris, qui gerit, factum, ni, cùm deberent & poſſent, ſuſpectum fecerint, remouendúmq; etiam curarint, nempe ſi cum iis adminiſtrationem non communicet, ſi nō ex fide tutelam curámve geret, ſi do-

Vlp. l. 3. D. de adm. & peric. tut. et curat.

l. 27. D. eod.

l. 14. D. de adminiſt. et peric. tut. l. 3 D. de ſuſpec. tut. & cur.

lum admittet, si qd sordidè aget, vel perniciosè pupillo, si quid intercipiet ex rebus pupillaribus, si pupillo inimicus esset: denique, si nimis rusticus, segnis, imperitus, &c. ita & optimates ex principis facto tenebũtur, ni ipsius tyrannidẽ aut tollant, aut antevertant, aut segnitiẽ sua vigilãtia & diligẽtia suppleãt. Deniq;, vt, quotiescunque non facit tutor nomine pupilli, quod quivis paterfamilias idoneus faceret, non videtur defendi: vt verò meliùs defendatur, contutores prospicere tenentur; ita multò æquius, si non patremfamiliâs, sed hostem agat princeps, optimates in ipsum agere poterũt ac debebunt. cùm sanè nihilo minus ex ipsius facto, ac è proprio teneantur. Attendãt optimates præterea, regem in administranda republ. primas partes tenere quidem; at ipsos secundas, tertias, suas quosque suo loco. Non ergo, si ille suas malè agat, hi sequentur; non, si rempubl. perdat, conniuebunt. respublica enim iis non secus, quàm illi concredita est; & ita quidem, vt non modò ipsi per se suo officio bene fungantur, sed principem in officio suo contineant. Denique, vt rex vtilitatem reipubl. curaturum se promittit; ita & illi. Non igitur, si fi-

l. 10. & 33. D. de adm. & peric. tutor. & cur.

ſi fidē frangat, ſuo ſe propterea ſacramento abſolutos putabunt, non magis ac epiſcopi, ſi pontifex hæreſim tueatur, aut Eccleſiam perdat: imò eò magis implendo ſacramento ſeſe obligari putabunt, quò ille magis fœdifragus fuerit. Itaque ſi colludunt, prævaricatorum; ſi conniuent, deſertorum & proditorum; ſi rempubl. à tyrannide non vindicant, tyrannorum numero cenſentur. vt certè patroni, tutores, reguli denique ſunt, ſi quam tuendam ſuſceperunt, omnibus modis tueantur atq; defendāt. Hæc verò etſi ſatis per ſe firma, exemplis etiam demonſtrari poſſunt. Reges Chananæi, qui populum Iſraeliticum dura ſeruitute, tum corporali, tum ſpiritali, premebant, (commeatu enim & armis interdicebant) tyranni verè erant, exercitio, inquam, non abſque titulo. Eglon enim & Iabin viceſimum ferè annum placidè imperabant. Deus verò excitat extra ordinem Ahod, qui Eglonem ex inſidiis confodiat; & Deboram, quæ exercitum Iabini profliget, atque eo miniſterio populum ex tyrannide liberat. Non id quidem, quòd magiſtratibus ordinariis, principibus tribuum & cæteris minus liceret: quin potius Debora ſuam *Iudic.5.*

ipſis ignauiam deſidiámq; improperat, & nonnullos etiam propterea execratur. At certè Deus, populi ſui miſertus, deſidiæ ordinariorũ extra ordinem ſuccurrebat. Roboamus Salomonis filius, tributis non neceſſariis populum leuare recuſat, rogatus ab vniuerſo populo in Comitiis inſoleſcit, adulatorúmque conſilio fretus, grauiora etiam arrogãter minatur. Ambigit nemo, quin iuxta fœdus inter regem & populum primùm initum, eam ſuperbiam coercere optimates potuerint. At in eo peccatum fuit, quòd per ſeceſsionem fecerunt, quæ in Comitiis faciunda erant: deinde, quòd à ſtirpe Iuda (cui regnum Deus ipſe attribuerat) ad aliam ſceptrum tranſtulerunt. Denique, quòd ſæpe aliàs áccidit, rem iuſtam & legitimam, iniuſtè fecerunt. In aliis imperiis crebra eiuſce rei exempla occurrunt.

Auguſt. lib. 17. de Ciuit. Dei, c. 22.

Liuius li. 1.

Brutus tribunus celerum, & Lucretius præfectus vrbi, adverſus Tarquinium Superbum populum convocant: cuius authoritate regno pellitur. Quin & bona eius in fiſcum rediguntur. Vnde ſatis apparet, ipſum, ſi præhenſus fuiſſet, ſecundum leges publicas proculdubio mulctatum fuiſſe. Cauſæ verò narrantur hæ: quòd mo-

rem

rem tolleret, quo rex ſenatum conſulere ſolebat, quòd ſuo arbitrio pacem bellúmque faceret, quòd fœdera, inconſulto populo, ſenatúque, iniret: quòd leges, quarum cuſtos eſſe debuerat, violaret; in ſumma; quòd fœdus inter reges & quirites, vt antè retulimus, ſancitum negligeret. Ad imperatores verò Romanos quod attinet, palam eſt ſentẽtia, qua ſenatus Romanus Neronem hoſtem reipubl. iudicauit, vncóque & gemoniis damnauit: qua Vitellium ignominioſè mutilatum, pérque vrbem tractum, morte mulctauit: qua Maximinum imperio ſpoliauit, Maximum verò & Albinum in eius locum ſuffecit. Quibus aliæ ex probatiſsimis authoribus adiungi poſsint. Nec verò Traianus imperator ſe aut legibus ſolutum putauit, aut pœnæ tyrannorum exemptum voluit; qui cùm gladium præfecto Prætorij traderet: Si bene, inquit, imperauero, pro me: ſin contrà, adverſus me ſtringito. Conſimiliter Franci, Concilij publici authoritate, curantibus regni officiariis, Childericum primum, Sigebertum, Theodoricum, Childericum tertium regno expulerunt, alióſque ac nonnullos ex alia ſtirpe, propter tyrannidem

iis suffecerunt. Quin & propter desidiam, ignauiam, insaniam, quâ aut exterorũ iniuriis, aut adulatorũ mulierúmve libidini & impotentiæ patebant, quosdam exauctorarũt, & quasi Phaethonti habenas abstulerũt, ne vniuersi incendio eodem conflagrarent: vt Theodoricum Ebroini causa, Dagobertum Plectrudis & Theobaldi ipsius amasij, & cæteros: nempe perinde esse rati, siue mulier, siue mulierosus princeps imperaret; seu tyrannus, seu sub ignauo principe tyrãnuli dominarentur; seu denique ipse diabolus esset, seu à diabolo ipso possideretur. Non ita verò pridem Ludouicum vndecimum, principem imperiosissimum, curatores triginta sex recipere coegerunt, quorum cõsilio rempublicam gerere teneretur. Ecquid autem aliàs iuris habuerint aut Carlingi Merouingiorum loco in regnum cooptati, aut qui hodie obtinent, Capetani, Carlingis publici Concilij decreto antelati; nisi populo vniuerso, per regni Cõcilium, quod trium Ordinum conventum vocant, quasi per epitomen repræsentato, & illos exauctorare, & hos auctoritate sua in solio stabilire iure licuit? Eodem pacto Imperio Germanico spoliatos legimus Adol-

phum

phum CIↃ. CC. XCVI. quòd pecunia corruptus, bellũ fecisset regi Galliæ in gratiã Angli: Vuenceslaum CIↃ. CCCC. etsi non tam mali principes hi dici possunt, quàm minus boni. Anglico Eduardus secundus ob tyrannidem in subditos, præsertim Proceres, quos inaudita causa de medio tollebat, Elisabetha vxore ipsius Parlamentum regni adversus eundem implorãte: quo authore, regno indignus iudicatus est. Nõ ita pridẽ Christiernus Danico, Ericus Suedico, Maria regina Scotico nuper admodũ. quod & in Polonico, Hungarico, Hispanico, Lusitanico, Bohemico, & cæteris, factitatum, historiæ fide dignæ testãtur. Quid verò de Pontifice ipso? Cardinales, inquiunt, quia ipsum elegerunt, aut si minus officio suo fungantur, patriarchæ, q primates sunt post Cardinales, possunt, eo inuito, certis de causis convocare Concilium, in eóque pontificem iudicare. Si per notorium delictum scandalizet vniuersam Ecclesiam: si sit incorrigibilis: si reformatio necessaria sit tam in capite, quàm in membris; si contra iuramentum præstitum Concilium congregare nolit, & cætera. Ex facto verò multos Concilij auctoritate destitutos fuisse legimus. Sin

Froissar. lib. 1. cap. 1. & seq.

Ant. de But. Cõsil. quod positum est inter Cõsil. Paul. de Castro, vol. antiq. nu 412. incip viso puncto.

Mart. Laudens. in tractat. de Cardin. in 2. q. 35.
Philip. Dec. in quodã cõsilio, cuius verba fuerunt Andr. Barb in d. consil. 1. lib. 1. c. 6.
Bald. in c. olim. col. pen. de rescri. in Decretal.
Bonifacius 8. de maior. & obed.

verò, ait Baldus, pervicaciter abvtantur; primò vtendum est verbis; secundò, herbis, id est medicamentis; postremò, lapidibus. & vbi non sufficit virtutis ingeniũ, valere debet armorum præsidium. Quòd si verò & doctorum ferè omnium calculis, & Conciliorum decretis, & ipsis rebus gestis probatur, Concilium Papam deponere, vt loquuntur, iure posse, qui tamen regem sese regum iactat; & quantò sol luna, tantò imperatore superiorem venditat; quin etiam regum imperatorúmque pro libito exauctorãdorum authoritatem sibi arrogat: quis tandem dubitare queat, quin à Concilio publico cuiusque regni, non modò tyrannus, sed rex regno, ob suam insaniam perniciosus, deponi & exauctorari posſit?

Age verò, in naui ista nostra politica vino sese ingurgitet nauarchus, adiutores plærique aut dormiant, aut mutuis poculis inebriati imminentem scopulum ludibundi intueãtur. Nauis interea aut eum cursum nõ teneat, quem domino expedit, aut breuì pessum itura videatur: quid hîc suppræfecto alicui, vigili & solicito, faciendum putes? An dormientibus aurẽ vellicabit, aut latus fodiet tãtùm: interim verò, ne

rò, ne quid cęterorum iniussu facere videatur, periclitanti naui opem atque operam suam nō pręstabit? Quæ verò isthæc aut amentia, aut potiùs impietas fuerit? Age dū, inquā, cùm tyrannis, vt ait Plato, quædam phrenesis sit et ebrietas, princeps rempub. funditus evertat, optimates plęriq; colludant, conniueant; saltē consopiti sint: Populus, qui reipub. dominus est, ministrorū illorū aut fraude, aut negligentia, quæ ipsa culpa est, in summas angustias redactus sit: existat interea optimatum vnus aliquis, qui grassantem tyrānidem animadvertat, & ex animo execretur; quid huic adversus illam faciendū putes? An collegas sui tantùm officij admonebit, qui ipsi, quantum possunt, officiunt? At, præterquā quòd admonere periculosum est, & eo rerum statu crimen capitale censetur; perinde faciat, ac qui, cæteris auxiliis spretis, proiectis armis, apud prædones, in media sylua leges citet, & orationem de iustitia habeat: id verò verè est, quod dicitur, cum ratione insanire. Quid ergo? ad gemitus populi obsurdescet, ad latronum ingressum obmutescet, & oscitabit denique, & manus in sinum inferet? At si vel in caligatum, qui metu hostium languorem simularit,

Plato lib. 8. & 9. de Repub.

l. 3. & l. omne delictū. §. vlt. D. de re milit.

proditoris pœnam iura ſtatuunt: quam tandem in eum ſtatuemus, qui, quos ipſe tuendos ſuſcepit, ſive malitiâ, ſive ignauiâ prodit? Quin potiùs, nautis per celeuſma, quæ opus erit, imperabit: curabit, ne quid reſpub. detrimenti capiat, ac rege etiam inuito & renitente, regnum, per quod ipſe rex exiſtit, conſeruabit, regémque ipſum, tanquam phreneticum, aut furioſum, ni aliàs poſsit, pedibus manibúſque revinctum, ſanabit. Enimverò non eſt, vt diximus, vniuerſa regni adminiſtratio regi à populo commendata: vt nec pontifici vniuerſalis eccleſiæ epiſcopatus, (aiunt) ſed optimatum cuique pro virili. At certè, quia concordia ab ciuitate proficiſcitur; ne qua inter Pares æmulatio eſſet, rex inſtitutus fuit, qui ſupremum in adminiſtratione reipub. locum teneret. Iurat rex, ſe ſalutem regni curaturum, idem optimates etiā ſinguli per ſe. Num ergo, ſi rex, aut optimates plęrique, neglecta fide, rempublicam aut perdant, aut periclitantem deſerant, debebunt propterea cęteri rempubl. deſerere, aut ſaltem minus defendere tenebūtur, quaſi ſuo iureiurando ſoluti ſint? Quin potiùs tum maximè fidem ſuam præſtare debent, cùm cæteri negli-

C. nullus. in Carthagin. Concil. Doctores Pontificij.

negligũt;præſertim cùm in eum finẽ præcipuè, tanquam ephori, ſint inſtituti: ac quidque demum iuſtum cenſeatur, cùm finem ſuum attigit. Num etenim ſi plures eandem rem promiſerũt, vnius periurio alterius obligatio perimitur? num, ſi plures eiuſdẽ ſummæ correi ſunt, vnius fraude cęteri liberantur? Num, ſi plures contutores pupillum malè tuentur, ibi illorũ culpa vnus aliquis vir bonus tutelę onere minùs tenetur? Quin potiùs, nec illi perfidiæ infamiã vitare poſſunt, nĩ quatenus in iis poſitũ eſt, fidei ſuæ ſatis facere conentur: nec hi ſeſe periculo tutelæ malè geſtę iudicióq; eximere, ni cæteros cõtutores ſuſpectos agãt. cũ ſanè nõ modò tutor vnicus cęteros ſuſpectos agere poſſit, et remouẽdos curare; verùm etiã remotus. Itaq;, qui regno imperióve vniuerſo opem operámq; ſuam promiſerint, quales Comes ſtabuli, Mareſchalli, Patricij & cæteri, aut qui alicui ſpeciatim regioni, vrbíve, quæ regni partem faciat; quales Duces, Marchiones, Comites, Maiores & cæteri, vniuerſæ reipublicæ, eíve reipublicæ parti, quam ipſis ſecundũ regem populus cõmiſerit, tyrannide oppreſſæ ſuccurrere tenentur. Et illi quidem vniuerſum regnũ à tyrãnide vin-

l.3.D de administ. et peric tutor. & cur. l.3.D. de ſuſpect. tut. & curat.

dicare debent, si possunt: hi, tanquã tutores per regiones dati, eam regni partẽ, cuius tutelam susceperunt. Illi, inquã, tyrannum coercere, hi à suis finibus arcere tenentur. Itaque Mathathias, tãquam optimatum vnus, cæteris partim conniuentibus, partim colludentibus, Antiocho regnum Iudæorum tyrannicè opprimente, populum arma capturis his verbis affatur: Restauremus statũ populi nostri, dimicemus pro populo nostro, próq; sanctis locis nostris. Vnde nõ pro religione tãtùm, sed pro patria, pro focis, inquam, non minus iustè, quàm pro aris arma capi posse adversus tyrannum, (qualis is erat) liquidò apparet. Neq; enim repræhenduntur à quoquã, quòd regnum evicerint, sed quòd regiam dignitatem, quæ ad tribum Iudæ pertinebat, sibi vendicarint. Exempla eódem pertinẽtia apud historiographos plurima occurrũt. Arbactus Mediæ præfectus, Sardanapalum inter mulieres pensa distribuentẽ, opésq; regias in meretrices profundentem, interficit. Vindex Galliarũ, & Galba Hispaniarũ Præsides, à Nerone, cõniuente ad ipsius tyrannidem senatu, deficiũt, vnáq; Gallia & Hispania vniuersa. Verùm insigne est in primis Laconicũ illud iudi-

Machab. li. 1. c. 3. v. 45.

Iustin. lib. 1. Diodor. lib. 2. cap. 37.

iudiciũ; quod ſanè ab eo ſenatu profectũ, apud omnes gẽtes in rem iudicatã trãſire debet. Cum Lacedæmonij Byzantiũ poſſiderẽt, Clearchũ ducẽ exercitus vrbi præfecerãt, qui frumentũ ciuibus ereptũ, militibus extraneis diſtribuebat. Interea verò familię ciuiũ fame peribant. Anaxilaus igitur, vnus ex vrbis optimatibus, ea tyrãnide cõmotus, de patriæ deditione cũ Alcibiade paciſcitur. atq; is paulo pòſt in vrbem recipitur. Anaxilaus Spartę accuſatus ob Byzãtij deditionem, cauſam ſuam ipſe agit. Spartani hominẽ abſoluerũt: qa, aiũt, bella gerẽda ſunt cum hoſtibus, non cũ rerum naturâ. Nil verò magis naturæ repugnat, quàm ſi, qui vrbem aliquã defendere tenẽtur, ipſis hoſtibus iniquiores ſint. Hæc Lacedęmonij, qui iuſtè regnabant, quibus vix vlli boni reges non aſſentiantur. Nimirũ, qui bene regnare cupiũt, quid in tyrannos ſtatuatur, quid optimates iure poſsint, quid populus ipſe, ſũſq; dẽq; habent. Verùm vlteriùs adhuc nobis ꝓgrediendũ eſt.

Tenetur nautarum quilibet, ſi nauarchi culpâ negligẽtiáve nauis periclitetur, manũ admouere. Tenetur Optimatũ quilibet, ſi principis collegarúmq; ſcelere vel deſidia reſpub. pereat, laborãti ſuccurrere, regnũ deniq; in ſolidum, eiúſve ſaltẽ eam

partem, quæ sibi commissa fuerit, à tyrannide vindicare. An verò tandem mediastino cuilibet idem licebit? An Herdonio Sabino, Euno Suriano, Spartaco gladiatori forte, an, inquã, priuato cuilibet seruos ad pileum vocare, subditos ad arma ciere, manus denique cum principe conserere, si tyrannis vrgeat, licebit? Minimè verò. Singulis seu priuatis respub. commissa non est; imò ipsi optimatum & magistratuum curæ, non secus ac pupilli, cõmissi sunt. Itaque non tenentur rempubl. tueri, qui seipsos tueri non possint. Singulis neque à Deo, neque à populo gladius cõcessus est. Itaque si gladium iniussi stringãt, seditiosi sunt, quamvis causa iusta videatur. Singuli denique principem non constituunt, sed vniuersi. Itaque vniuersorum, eorum, inquã, qui vniuersos in regno, regione, vrbéve quæ regni partem faciat, repræsentant, iussum expectent oportet, aut vnius saltem ex illis, antequam adversus principem quidquam moliantur. Etenim vt pupillus, non nisi tutore authore, actionẽ intendere potest, etsi pupillus quidẽ dominus verè est; tutor verò pro domino tantùm, quantũ ad pupillarem prouidentiam attinet, habetur: ita neque populus, nisi

l. 1. C. de seditiosis.

l. 8. l. 9. D. de aucto. & consentuto. et cur.

nisi iis authoribus, in quos suam authoritatem & potestatem transtulit, sive ij ordinarij magistratus sint, sive in conventu publico extra ordinem creati; quos, inquã, gladio suo in eam rem accinxit, quibus se regendum curandumque tradidit: qui denique, non secus ac prætor ille Romæ, qui inter seruos & dominos ius dicebat, eo loco verè constituti sunt, vt si quæ lis inter regẽ & subditos oboriatur, iudices & vindices se prę̃stent, ne ipsi subditi in sua ipsorum causa sententiam pronuncient. Itaq; si vectigalia & tributa iniqua imperari, si quæ contra pacta inve fraudem fieri videantur, nec tamẽ optimatũ vllus reclamet, aut repugnet, conquiescendum sibi putẽt, ac cogitent, optimos medicos morbũ vt antevertant, aut tollant, venę sectionẽ, humorum evacuationẽ, scarificationem sępe imperare. Ita enim rerum natura comparatum esse, vt vix vllum malum absque altero curari, vix quicquã boni absq; improbo labore acquiri possit. Habẽt exemplũ populi Israelitici sub Salomone, qui tributa, quæ ad templũ extruendũ, regnũmque muniendũ grauissima imperabãtur, nõ recusauit; quia publico cõsilio, ad Dei gloriã reique publ. decus & ornamentũ ea impe-

Seneca lib. 1. de Benef.

rari iudicabat. Habẽt & Christi Seruatoris nostri, qui etsi Rex ipse regũ erat, qa tñ priuatã personã tũ sustinebat, tributũ libẽter ꝑsoluit. Si manifestæ tyrãnidi faueãt opti-
Iob 34. v. 30 mates ipsi, aut saltẽ nõ repugnẽt; recordẽt, ꝓpter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas. qui, ni se ad Deũ ipsi ex corde cõvertãt, nullis machinis euerti possint. Itaq; nõ pedibus, nõ manibus, sed genib. flexis opus esse. Deniq;, malos principes ferãt, meliores optent, & nõ secus ac grandinẽ, illuuiones, tẽpestãtes, cæteráſq; naturales calamitates, tyrãnidẽ illam sibi æquo animo ferendã, aut sedes mutandas putent. Si Dauid in montes sese recipit, & Sauli tyrãno parcit; qa nõ erat ex optimatibus populi: Christus, qa regnũ ipsius nõ erat de hoc mũdo, in Ægyptũ fugit, seséq; tyrãnidi subducit: Paulus, quia singulorũ Christianorũ, nõ magistratuũ, officiũ describit, vel Neroni ipsi obediendũ esse docet. At si optimates oẽs, aut plæriq;, aut vnus saltẽ aliquis manifestã tyrãnidẽ coercere, aut magistratus ab ea regni parte, quę sibi cõmissa fuerit, arcere conetur, & ita q-dẽ, vt is sit, q eius expellẽdę prætextu aliã nõ invehat; tũ sanè, tanquã agmine facto, certatim ad delectũ cõcurrãt, obnixè pedi-

bus

bus manibúsq; opē ferāt, ac tāquā Deus ipse cælitus signū pugnæ adversus tyrānos dederit, rēpub. regnūq; à tyrānide vindicare conētur. Etenim vt populū per tyrānos, ita & tyrannos per populū punit & castigat Deus: ratūq; perpetuò est, quod Syrachus dicit, Regna trāsferri de gente in gentem, propter iniquitates, iniurias & scelera principū: omnē verò tyrānidē parū diuturnā existere. Sic Centuriones & milites, Ioiadę summi sacerdotis iussa alacriter exequūtur in vindicanda Athaliæ reginę tyrānide. Sic pij oēs ex Israele, ad Machabęos sese recipiunt, partim vt verū Dei cultū, partim vt rempub. adversus impios & iniquos conatus Antiochi tueātur: Deus verò iustis eorū conatibus fauet, & prosperum exitū largitur. Quid veró? An nō etiā aliquando ex ipsis priuatis vindicē tyrānidis aliquē De9 excitare potest? An nō idē ipse, qui tyrānos è plebe, nullo titulo, nullo prętextu fretos, puniendo populo excitat, liberatores etiam vel ex ima plebe excitare poterit? An nō idē, qui Iabino, qui Egloni populū mancipauit, p Ehodē, Baracū, Deborā, eūdē ab optimatib. derelictū liberauit, & quasi manumisit? Quid ergo iam obstat, dices, qn idē De9, q nobis tyrānos hoc

Eccles. 10.

1. Machab. 3. v. 43. &c.

tempore immisit, tyrannorũ vltores etiam extra ordinem mittat? Cur, si Achab sæuit in viros bonos, si Iezabel Nabotho falsos testes subornat, non erit & Iehu, qui familiam Achabi deleat, qui sanguinem Nabothi vindicet, qui Iezabelẽ canibus lacerãdam proiiciat? Certè, quod antea respondi, vt iustitię, ita neq; misericordię diuinę, vllo tempore quidquã decedit. At verò, cũ evidẽtia illa signa, quibus extraordinariã illorũ heroũ vocationẽ Deus confirmare solebat, nobis hoc sęculo vtplurimùm desint, videat populus, ne, dum sicco pede, duce aliquo impostore, mare transfretare cupit, in gurgitem, quod Iudæis accidisse aliquando legimus, pręceps ruat: ne, dum vindicẽ tyrannidi quærit, sequatur fortè aliquem, qui, eo tyranno expulso, tyrannidem ipsam ad se transferat: ne denique, dũ reipub. merere gestit, priuatæ alicuius libidini militet: itáq;, quod multis rebusp. præsertim Italicis áccidit, dũ pręsens malum arcere conatur, longè grauis accersat.

In summa, vt hunc tandem tractatũ cõcludamus, principes eliguntur à Deo, constituũtur à populo. Vt singuli principe inferiores sunt; ita vniuersi, & qui vniuersos repræsentant, regni officiarij, principe superi-

periores sunt. In cõstituendo principe intervenit fœdus inter ipsum & populum, tacitum, expressum, naturale, vel etiam ciuile, vt bene imperanti bene pareatur, vt reipub. inseruienti omnes inseruiant, vt legibus obtemperanti omnes obsequantur: & cætera. Huius verò fœderis seu pacti, regni officiarij vindices & custodes sunt. Qui hoc pactũ perfidè & pervicaciter violat, is verè exercitio tyrannus est. Itaque regni officiarij ipsum & secundum leges iudicare, & renitentem vi coercere, si aliàs non possunt, ex officio tenentur. Hi duorum generum sunt. Qui regni vniuersi tutelam susceperunt, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricij, Palatini & cęteri, singuli per se, cæteris conniuentibus aut colludentibus, tyrannum coercere debent: qui alicuius partis, regionísve, quales duces, marchiones, comites, consules, maiores, tyrãnidem tyrannũq́; ab ea regione vrbéve arcere iure suo possunt. Porrò singuli sive priuati adversus tyrannos exercitio, gladium non stringent; quia non à singulis, sed ab vniuersis constituti sunt. At adversus eos, qui absque titulo sese intrudunt, quia nulla pactio intercesſit, promiscuè admittuntur. Quo in genere cẽse-

ri possunt ij, qui ignauia desidiáve legitimi principis abvtentes, tyrannidem in ipsius subditos exercent. Et hæc hactenus: quibus ex secunda quæstione, quæ fortè desunt, adiungi possunt.

QVARTA QVAESTIO.

AN IVRE POSSINT, AVT debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, religionis puræ causa afflictis, aut manifesta tyrannide oppressis?

SVcceditiam alia quæstio, in qua certè definienda, cõsciẽtia magis, quàm sciẽtia opus est, queq́;, si charitas hoc sęculo locũ suũ obtineret, planè otiosa esset. At quia, vt nunc sunt mores, charitate ipsa nil quidquã est inter homines aut carius aut rarius; videtur etiã à nobis breuiter tractanda. Tyrãni, tum animarũ, tũ corporũ, tũ ecclesię, tum reipublicę regníve, coërceri, expelli, & puniri per populũ possunt. Vtrũq; iã rationib. evicimus. Verũ, quia vel ea fraus tyrãnorũ, vel ea subdito-

ditorũ ſimplicitas plærũq; eſt, vt vix antè cognoſcãtur illi, quàm rapuerint; aut hi de ſua ſalute cogitent, quã fermè perierint, in eáſq; anguſtias redacti, hi, à quibus ſuis viribus emergere nõ poſſunt, alienas implorare cogũtur: quæritur, vtrũ iis religionis, aut reipub. regni Chriſti, aut regni ſui cauſam tuẽtibus, principes Chriſtiani auxiliũ ferre iure poſsint? Et multi quidẽ, cũ afflictis opẽ ferendo ſuas ſe opes aucturos ſperarunt, protinus licere iudicarũt. Sic enim Romani, Alexãder, Magnꝰ & cęteri multi, tyrãnorũ coercendorũ prętextu, pomœria ſæpe ſua protulerunt. Nec ita pridẽ vidimus Henricũ II. Franciæ regẽ, bellũ intuliſſe Carolo V. Principũ Imperij, & quidẽ Proteſtãtiũ liberãdorũ defendẽdorũq; prętextu: vt etiã Henricũ VIII. Anglię regem, Proteſtãtibus Germanię opẽ ferre paratũ, vt Carolo V. negotiũ faceſſeret. At ſi aut periculi aliquid inde metuatꝰ, aut lucri minus ſperari poſsit, tũ ſanè plęroſq; principes, liceat, nec ne, diſputantes audias. Et vt illi pietatis prætextu, aut ambitionem, aut quæſtũ tegebãt; ſic hi deſidię ſuæ iuſtitiã obtẽdũt, cũ ſanè nec illos verè hortaretꝰ pietas, quæ aliena tm̃ quęrit, nec hos iuſtitia dehortati debeat, q̃ tota foras ſpectat,

& quaſi proiecta eſt. Ergo, vtriſq; poſthabitis, in religionis primùm cauſa quid vera pietas, quidque iuſtitia ſuadeant, videamus. Primùm ratum ſit, Vnicam eſſe eccleſiam, cuius caput Chriſtus, cuiúſque ita mẽbra inter ſe cohęrent conſentiúntq;, vt nullum ex illis vel minimum, vim lęſionémve pati poſsit, quin cętera lędantur & dolorem percipiant, vt vniuerſa Scriptura docet. Propterea comparatur Eccleſia corpori. Corpus verò ſæpè non brachij modò, aut cruris, ſed minimi etiam digiti læſione afficitur, aut vulnere perit. Fruſtra itaque iactet aliquis, huius ſibi corporis ſalutem cordi eſſe, qui, quod totũ tueri poteſt, membratim dilaniari & diſcerpi patitur. Comparatur ædificio. Ædificium verò, quamcunque in partem cuniculi agantur, totum ſæpe corruit; quamcunque contignationem flamma invadat, in vniuerſum periclitatur. Ridiculus itaque fuerit, qui fortè quòd in hypogęo habitet, flãmam à tecto arcere cunctetur. Malè ſanus, qui cuniculos contrariis eludere nolit; quòd in hunc, non in illum parietem admoueantur. Comparatur & naui. Nauis verò tota ſimul periclitatur, tota ſimul perit. Itaq; ęquè tuti ſunt, qui in prora, ac qui

in

in puppi; qui in carina, ac qui in transtris; si tempestas sæuiat. cùm certè vel vulgato proverbio, qui in eodem periculo versantur, in eadem naui esse dicantur. His positis, certè qui eius dolore, incendio, iactatione non commouetur, ex eo corpore nō est, in familia Christi non censetur, locum in Arca nullū habet. Qui verò vel tantillū cōmouetur, nihilo magis dubitare debet, an ecclesię membris vexatis opē ferre debeat; quàm, an sibi ipsi, an se ipsum iuuare, cū omnes in ecclesia vnū simus. Quin potiùs quisq; in suo munere suā iis opē operámque prętare tenetur: & eo vtique maiorem, quo ampliores à Deo opes, nec tam posidendas, quàm dispensandas accepit.

Hæc Ecclesia vt vnica est, ita etiam singulis Principibus Christianis in vniuersum & in solidum commendata atque commissa est. Quia enim vni alicui vniuersam committere, lubricum erat; singulis verò singulas eius partes, ab eius vnitate planè alienum: vniuersam singulis, singulas eius partes vniuersis cōmisit Deus. Nec verò vt propugnent eam tantùm, verùm etiam, vt, quantū posint, propagandam curent. Itaque si vnam eius partem, Germanicā fortè, aut Anglicam, princeps

regionis illius curet, alteram verò oppressam, si opem ferre poſsit, deſerat & negligat, Eccleſiā deſeruiſſe cenſetur, cùm ſanè ſponſa Chriſti vnica ſit, quā, ne vſquā violetur, corrumpatúrve, omnibus viribus ꝓtegere ac tueri debeat. Huius vniuerſæ inſtauratione͂ vt priuati quique genibus flexis, ita magiſtratus, pedibus, manibus, totis, inquam, viribus promouere tenentur. Neque enim alia eſt eccleſia Epheſina, alia Coloſſenſis, & cęterę; ſed ſingulę illę vniuerſę eccleſię partes ſunt: vniuerſa verò, regnū Chriſti eſt, qđ omnes priuati optare debe͂t; reges verò, principes, magiſtratus, amplificare, dilatare, propugnare & ꝓpagare vbiq;, & adverſus quoſcunq; tene͂tur. Propterea apud Iudęos vnicū te͂plū erat, à Salomone extructū, qđ vnitate͂ eccleſiæ repręſentabat. Ridiculus verò & plectendus foret ędituus, qui parte͂ tantùm aliquā ſartā tectā curaret, cæteras cōplui pateretur. Conſimiliter reges Chriſtiani omnes, cùm inaugurantur, gladiū tue͂dę nominatim catholicæ ſeu vniuerſę eccleſię accipiunt. quo in manū accepto, omnes plagas Orbis deſignant, ínq; orientem, occaſum, meridie͂, ſepte͂triones eum vibrant, ne vlla eius pars excepta cenſeatur. Cùm verò ec-

clesiæ

clesiæ protectionē eo ritu suscipiunt, verā proculdubio intelligunt, non falsam. Itaque ei, quam veram & puram esse profitentur, in integrum restituendæ operam suam pręstare debent. Ita verò à piis principibus obseruatum fuisse, exempla docere possunt. Tempore Ezechię regis Iuda, iampridem mancipatum erat regnū Israel regi Assyriorum, nimirū inde ab Osea rege. Itaque si ea Ecclesia Dei tantùm, quæ in regno Iuda erat, non etiam vniuersa, Ezechię commissa fuisset; si, inquam, eodē modo custodiendi fuissent limites agrorum in ecclesia defendenda, ac in tributo fortè imperando; Ezechias, proculdubio, ea pręsertim tempestate, qua Assyrij orbis imperio potiebantur, sese continuisset. At videmus, eū inuitasse per veredarios vniuersum Israelem, subditos, inquam, regis Assyrij, ad Pascha celebrandum in Ierusalem: quin & pios in Israele, in diruendis excelsis suis, in ditionibus nimirum Ephraim & Manasse & cæteris, quæ Assyriis parebant, adiuuisse. Sic etiam legimus Iosiam regem, in primis pium, non regnum suum modò, verùm & Israeliticum, regi tum Asyriorum planè addictum, cultu idolorum repurgasse.

2. Chro. c. 31. *2. Reg. c. 22.* *2. Chro. 34. v. 6. & 35.*

Nimirum vbi Dei gloria, vbi Christi regnum agitur, nulli limites, nulli fines, nulli cancelli, piorum principum zelum arcere debẽt. Sin vis fortè maior immineat, recordentur horũ exemplo, qui verè Dominum timent, neminem metuere posse. Hæc piorum principum exempla, ex quo ecclesia, quæ prius Palæstina circũscribebatur, per vniuersum orbem diffusa fuit, Christiani principes multi insequuti sunt. Erant Constantinus & Licinius imperatores ambo: ille Orientis, hic Occidentis. Erant & collegæ pari potestate præditi. Notum verò est, quod vulgo dicitur; Parem in parem non habere imperium. Nihilo minus tamen Constantinus Liciniũ Christianos, in iisque nobiles plærosque, religionis sive causa, sive prætextu, relegãtem, divexantem, contrucidantem, bello petit, religionis liberum cultum Christianis vi impetrat: fidem denique frangentẽ, & ad pristinam sæuitiã revertentẽ Thessalonicæ morte mulctari iubet. Constantinus, inquam, ille Magnus, cuius vsque adeo pietas ab omnibus illius sæculi Theologis celebratur, vt de eo quidam dictum velint, quod est apud Esaiam Prophetam: Reges Ecclesiæ nutricios & pastores futuros.

turos. Eo mortuo, diuisum fuit Romanũ imperiũ inter filios, æquo iure, nulla cuiquã adiuncta prærogatiua: ex his Constãs Orthodoxos, Constantius natu maior Arrianos fouebat. Et hic quidẽ Athanasium Arrianorum hostem, Alexandria expulerat. Certè, si limitum vlla ratio haberi debuit, inter fratres debuit. Interim tamẽ minatur ille fratri, ni Athanasium restituat, vi facere paratus, ni quamprimùm eum hic in integrum restituisset. Quòd si verò vnius episcopi restituendi causa hæc facere non dubitauit: an non multò æquius, cùm pars populi aliquanta opprimitur, cùm auxilium implorat, Optimatibúsque authoribus religionem suam tueri cupit? Sic & Theodosius, Attico episcopo suadente, adversus Chosroëm Persarum regem bellũ suscepit, vt Christianis religionis causa vexatis succurreret, etsi ij priuati verè erãt. Quod sanè iustissimi illi principes, qui tot leges sanxerunt, quique tantam iuris curã habuerunt, minimè fecissent, si eo facto alienos fines, & iura gentium violari iudicassent. Quorsum verò tot expeditiones principum Christianorum in Syriam adversus Saracenos, quorsum toties imperatæ decimæ illæ Saladinides, quorsum tot

Sozom. lib. 7.c.18.

bella socialia adversus Turcas, tot adversus eosdem indictæ cruciatæ, si quibusvis Christianis principibus, etiam remotissimis, ecclesiã Dei tyrãnide, Christianos captiuos seruitutis iugo liberare non licuit? Quibus verò argumẽtis impellebantur ad id bellũ, quibus rationibus vrgebãtur? nisi, quòd ecclesia vna esset, quòd Christus omnes omnino ad delectũ vndiquaq; vocaret? quòd communia pericula cõmunibus armis depellẽda essent? quę omnia pariter huic nostrę causæ planè cõveniunt. Quòd si verò licuit illis adversus Mahometem, nec modò licuit, verùm vt alacribus præmium, ita & ignauis & cunctatoribus pœna statuta fuit: cur non & adversus Christi hostẽ? Si, inquã, in Gręcos Troiã nostrã obsidentes; cur nõ & in Sinonẽ incendiariũ? Deniq;, si Christianos seruitute corporea (neminẽ enim cogunt Turcę) liberare piũ fuit; an nõ multò magis miserorũ animas manumittere, inq; libertatẽ restituere? Et hęc quidem tot piorũ principũ exempla, legis instar esse possunt. Verùm quid Deus ipse per os Prophetarum in eos qui Ecclesię instauratione non promoueant, aut afflictionẽ negligant, passim decernat, audiendũ est. Gaditæ, Rubenitæ, & dimidia

tribus

tribus Manasse, petunt à Mose suã sibi su- *Num. 32.*
isq; familiis portionẽ tribui cis Iordanẽ. *Iosue c 4. v. 12.*
Et Moses quidẽ tribuit: verùm ea lege at- *Deuter. c, 3. ver. 20.*
que conditione, vt Fratres, cęteros, inquã,
Israelitas, in consequenda terra Chanaan
non adiuuent modò; verùm, quia primi
portionem obtinuerunt, præcedant eos,
& in prima acie sint collocati. Sin minus;
eosdem diris devouet, anathemate percu-
tit, atque iis comparat, qui ad Cadesbarne
rebelles iudicati fuerant. Quid enim? ait:
Fratres vestri belligerabũtur; vos verò in-
terea hîc quiescetis? Quin potiùs traiicie-
tis Iordanẽ, nec priùs huc ad penates ve-
stros regrediemini, quàm Deus hostes
suos expulerit à facie sua, requiémq; fratri
bus vestris, non secus ac vobis, concesserit:
Tum demum verò innocentes eritis co-
ram Domino & Israele; nimirum quos pri-
mos tanto beneficio dignatus est Deus o-
ptimus maximus, ni fratres adiuuent,
ni laborum socij sint, ni præcedant, gra-
uissimę pœnę proculdubio manent. Con-
similiter cùm Debora duce, Nephtha- *Iudic. 5.*
litæ & Zabulonenses in Iabinum tyran-
nũ arma cepissent, ac interim tribus Ru-
ben, quæ prima in armis esse debuerat, se-
se fistula inter gregum pascua oblectaret;

Galaad intermedio amne ſeſe tutum putaret; Dan maris imperium iactaret; Aſſer denique montium aſperitate confideret; Spiritu Dei per Prophetiſſam loquente, diſertiſsimè omnes damnantur. Maledicite Meroz, ait Angelus Domini, diris devouete habitatores eius; quia non venerunt in auxilium Domini cum ſtrenuis. At benedicta Iahel vxor Heberi Cinæi, quæ (licèt fœdus cum gentibus cauſari potuiſſet) Siſaram nihilo minus ipſum hoſtilis exercitus ducem confodit. Itaque piè Vrias: Arca, inquit, Iſrael, Iuda, habitant ſub tentoriis, ſub pellibus degunt, noctem ſæpe inſomnem ſub dio tranſigunt: ego verò cum vxore epulabor, genio indulgebo, delitiabor? Viuit Deus, nunquam hoc faciam.

2.Sam. c.11. verſ. 11.

Amos 6.

Impiè contrà principes Iſrael, qui montiũ Samariæ difficultate, Sioniſq; munitione freti, luxu diffluunt, enviuantur, comeſſantur, in eburneis lectis dormiunt, capillitiũ pervngunt. Interea verò Ioſephum contritum, cruciatum, mirè vexatum deſpiciunt, nec eius afflictione vllo modo commouentur. Propterea verò, ait Deus exercituum, ſuperbiam domus Iacob odi, magnificas ipſius ædes deteſtor. Iuraui per animam meam; Tradam ciuitatem, & cir-

cuitum

cuitum eius. Qui verò tantopere luxuriabantur, in transmigratione mox primi eerunt. Impiè quoque Ephraimitæ, qui Gedeoni & Iephtæ victoriam adeptis & triũphantibus non modò nõ gratulantur, verùm invident; quos tamen periclitantes deseruerant. Item Israelitę, qui Dauide rerum potito, exclamant: En caro tua, & ossa tua sumus nos: qui priùs, eodem in angustias redacto, dicebant; Non est nobis pars in Dauide, nõ in filio Isai. Impiè Christiani illi nomine tenus omnes, qui sacris Ecclesiæ epulis communicare volunt, calicem amaritudinis cum fratribus ne degustãt quidem, qui salutẽ in Ecclesia quærunt, salutem & incolumitatẽ ecclesiæ & membrorum suorum non curant. Deniq; vnum Patrem Deum, vnam familiam ecclesiam agnoscunt, vnum se in Christo corpus esse profitentur: neq; tamen aut Christo in mẽbris affecto opem ferunt, aut inopi opes suas impertiuntur. Quam verò eius impietatis pœnam futurã putamus? Moses comparat desertores fratrum, rebellibus Cadesbarne. Horum verò nemo, ita decernente Deo, terram Chanaan ingressus est. Ne vllam itaq; in Chanaan cęlesti sibi sedem quęrant, qui Christo misertimè

Iudic. 8. & 12.

2. Sam. c. 5.

Numer. 32.

cruciato, ac millies quotidie morienti, opémque illorum oſtiatim quaſi imploranti non ſubveniunt. Chriſtus ipſe æterno igni damnat eos, qui ipſum peregrinantē non exceperunt, frigentem nō fouerunt, nudum non veſtierunt, inopem non iuuerunt, captiuum non liberarunt. Ignem itaque æternum paratum ſibi ſciant oportet, qui quotidie talia patientē, ſurda aure prætereunt, quantumvis magna interim miracula edere videantur: & adeò quidē, vt quibuſvis infidelibus tolerabilius, quàm illis futurum ſit. Quid enim? Iudæíne propriè, Scribæ, inquam, & Phariſęi, Chriſtum crucifigunt? Ethnicíne, Turcæ, Chriſtiani denique quidam in membris ſuis perſequuntur, cruciant, divexant? Minimè ſanè. Iudæi impoſtorem, Ethnici maleficum, Turcæ infidelem, alij hæreticum credunt & profitentur. Itaque ſi mentem illorum omnium ſpectes, è qua vulgò crimen metimur, noxios illi omnes, impios & pœnam meritos perſequi, Chriſtum propriè occidere non videntur. At verè perſequuntur, verè occídunt ij tantùm, qui quem Meſsiam, Redemptorem, Deum profitentur, in ſuis membris torqueri ac crucifigi, cùm impedire

dire pofsint, vltrò patiũtur. In ſumma: qui quem neci eripere poteſt, non eripit; ęquè tenetur, ac qui occidit. Quia enim noluit opem ferre, voluit occidi. In crimine verò voluntas ipſa ſpectari debet. At certè eo grauius eſt, Chriſtianorũ præſertim Principum, qui Religionis cauſa vexatis opem nõ ferunt, homicidium, quo plures, quos liberare poſſent, interficiunt; & quo fratrem, quàm quemlibet, interficere, ſceleratius eſt. Atrocius, quàm ipſorum Tyrãnorum ſcelus: quo virum bonum, iuſtum, pium, innocentem, quàm latronem, impoſtorem, magum, hæreticum interficere: quo Deum, quàm quemlibet hominem perere, flagitioſius eſt. quo denique perfidia in pari facto ignorantiam ſuperat.

August. in pſ. 82. *Ambroſ. lib. 1. de Offic.* *Gratian. in Decret.*

An verò de iis, qui tyrannide oppreſsis rémve publicam adverſus tyrãnidẽ defendentibus, nõ opẽ ferunt, idem ſtatuere licebit? cũ nõ tam arctę neceſsitudinis, non tam arcti fœderis ratio habeatur; cum, inquam, non de Eccleſia, quæ vna omnium eſt, quæ vna vniuerſaq́; ſingulis commiſſa eſt: ſed de Republica, quæ alia aliorum eſſe poteſt, alia aliis ſigillatim commendata eſt, hîc agatur? Proximus eſt,

ait Christus, nō Iudęus Iudęo tantùm, sed Samaritano, & cuivis homini. Proximum autem debemus, vt nos ipsos, amare. Itaq; nō Iudæus Iudæū tantùm, sed & quēlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si posit, eripere tenetur, si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri iustum iudicabit: cùm sanè alium, quàm semetipsum, defendere eo iustius sit, quo quæ mera caritas, quàm quæ aut ira, aut vindicta, aut alia animi perturbatio facit, iustiora existunt, & in propriis iniuriis vlciscēdis, nemo modum teneat: in alienis, licet grauioribus, immoderatissimi quiq; modum tenere possint. Verùm, est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quídque communis omnium natura requirat. Quia, ait Cicero, vna omnium hominū natura est, hoc vel Natura ipsa præscribit, vt homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam tamen causam, quòd homo sit, consultum velit. Sin minus; omnis humana cōsociatio dissoluatur, necesse est. Itaq; vt iustitię duo fundamenta sunt: primū, ne cui noceatur; deinde, vt omnium, si fieri possit, vtilitati seruiatur: ita & iniustitię duo genera

Cic. lib. 1. & 3. Off.

nera ſunt; vnum eorum, qui inferunt; alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, ſi poſſunt, nõ propulſant iniuriã. Nam qui iniuſtè in quempiam facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quaſi manus violenter videtur afferre ſocio: qui autem non defendit, nec obſiſtit, ſi poteſt, iniuriæ, tam eſt in vitio, quàm ſi aut parẽtes, aut amicos, aut patriam deſerat. Ita, quod ille facit, ira facere iudicatur, quæ furor breuis cenſetur: quod hic, mala mẽs verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus eſt. Et illius furor vtcumque, huius deſtinatum conſilium nulla ratione excuſari queat. Dices: Vereor, ne dum ab illo iniuriam depello, huic faciam iniuriã. Imò verò iuſtitiæ prætextu iniuſtitiam tuam tegere vis. cùm, ſi te ipſe cõſulas, nõ te iuſtitia, vt officium deſeras, ſed quævis alia cauſa potiùs moueat. Etenim, vt ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborem, aut ſumptns ſuſcipere non vis, aut etiam negligentia, pigritia, inertia, aut tuis ſtudiis, quibuſdámve occupationibus ſic impediris, vt eos, quos tutari debeas, deſertos eſſe patiaris. Dum verò tuum te negotium agere dicis, ne cuiquam facere videaris iniuriam, in alterum iniuſtitiæ genus

incurris. Deseris enim vitæ societatem: quia nil confers in eam studij, nil operæ, nil facultatum. Hæc Ethnici philosophi & politici, piè sanè magis, quã multi hoc sæculo Christiani. Hinc vicinus, ni domino sæuienti seruũ eripiat, legibus Romanorum tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominem à latronibus cædi, aut quamlibet iniuriam pati comperisset, neque subvenisset, si potuisset; mortis erat reus: sin minus, latrones coram magistratu accusare tenebatur. Quod si neglexisset; plagis ad certum numerum, triduanóque ieiunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum iure licet; imò ex officio incumbit; si obvio cuique in latronem: an non multò magis licebit bono principi, non seruis quidem adversus sæuientem dominum, aut filiis adversus furentem patrem; sed regno adversus tyrannum, reipublicæ adversus priuatam vnius libidinem, populo, domino, inquam, adversus seruum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò verò si neglexerit; an nón, vt ille latronis, hic tyranni nomen pœnásque merebitur? Hinc Thucydides, Non ij modò, ait, tyranni sunt, qui alios in seruitutem redigunt, verùm

Diod. Sic. lib. 2. cap. 2.

Thucyd. lib. 1.

rùm longè potius ij, qui, cùm eam violentiam reprimere possint, non curant. in primis verò, qui Defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt; patriæ verò oppressæ non opitulantur. & rectè. Tyrannus enim quam violenter invadit tyrannidem, violenter retinere quodãmodo cogitur. quia lupum, vt dicebat Tyberius, auribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absque periculo dimittere potest. Itaque crimen crimine vt extinguat, multa scelera patrat, ac aliis iniuriam inferre cogitur, ne sibi ipse iniuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentúmque cædem, quę impedire potest, otiosus spectat; quia ex eo quasi gladiatorio ludo voluptatem captat, tantò tyranno criminosior est, quantò qui gladiatores committit, ipso homicida gladiatore; quãtò qui voluptatis causa, eo qui metu necessitatéve coactus, hominẽ interficit. Si opponũt quidã: Verùm culpa est, rei alienę sese immiscere: respondeat Terentianus Chremes: Homo sum: humani à me nihil alienũ puto. Si, qđ alij, vt latebras impietati quęrãt, distinctos esse limites, distinctas iurisdictiones; in alienã verò messem falcẽ iniicere nõ licere:

Pompon. de reg. iuris, leg. 36.

nec ego ſanè conſulo, vt eo prętextu fines alienos invadas,iuriſdictionē alterius ad te rapias, meſſem vicini in areā tuā traducas, quod plęriq; eo prętextu faciunt. Nō, inquam, vt arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controverſam tibi ipſe adiudices. Quin potius principē regnū Christi invadentem coerceas, tyrannum intra limites ſuos contineas, populo afflicto, reipublicæ proſtratæ, manum auxiliarem porrigas. Ita verò id præſtes, vt non tuę vtilitati, ſed humanę ſocietati omnino cōſulas. Cū enim iuſtitia tota foras ſpectet; iniuſtitia ſui tantùm rationem habeat: iuſtè demum id feceris, ſi commodorū tuorum rationem nullam habueris. Breuiter, ſi princeps fixos pietatis & iuſtitię limites violēter tranſilit, poterit vicinus piè iuſtéque extra limites ſuos proſilire, non vt invadat aliena, ſed vt ſuis illum contentum eſſe iubeat: quin impius & iniuſtus erit, ſi negligat. Si princeps in populum tyrānidē exerceat, nō minus aut ſegnius illi opē feret, quàm illi, ſi populus ſeditionē moueat: imò eò promptiùs debebit, quò plures, quàm vnum pati, miſerabilius eſt. Si Porſena Tarquinium Superbum Romam reducat; multò æquius Conſtantinus à

Cic. 1. Off.

populo

populo ſenatúq; Romano accerſitus, Maxentium tyrannũ vrbe expellet. Denique, ſi homo homini lupus fiat, quin & homo homini deus, vt eſt in proverbio, eſſe poſſit, nil planè vetat. Itaque Herculem in deorum numerũ retulit Antiquitas, quòd Procruſtem, Buſyridem, & alios tyrãnos, humani generis peſtes, orbíſque monſtra vbique terrarum puniret & domaret. Sic & imperium Romanum, quamdiu liberũ ſtetit, Orbis terræ adverſus tyrannorum latrocinia patrocinium vocitabatur: quia regum, populorum, nationum portus & refugium erat Senatus. Sic Conſtantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accerſitus, ducẽ exercitus Deũ habuit, cuius expeditionem vniuerſa eccleſia miris laudibus extulit, cùm tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Conſtantinus. Carolus Magnus quoque in Lõgobardos bellum ſuſcepit, à Patriciis Italię in auxilium vocatus; cùm tamen & Longobardorum regnum iampridem ſtabilitum eſſet, & nihil ipſe iuris in illos ſibi vendicare poſſet. Conſimiliter cùm Carolus Caluus rex Francorum, præſidem eius regionis, quæ Sequanam & Ligerim amnes interiacet,

Cic. 2. Off.

Ioan. Auentin. in Annal. Boioarü.

Lambertum ducem & Iamætium per tyrannidem de medio ſuſtuliſſet, ac cæteri Galliæ optimates ad Ludouicum Germaniæ regẽ, Caroli ex alia matre fratrẽ, confugiſſent, auxiliũ in Caluũ eiúſq; matrem Iudithã, ſceleratiſsimã fœminam petituri: is in ampliſsimo principũ Germaniæ cœtu ſupplices audiuit, quorũ vnanimi cõſilio, reſtituendis exulibus, bellũ in Caluũ publicè decretum fuit. Denique, vt tyranni vbique locorũ extiterunt aliqui; ita & apud omnes Hiſtoriographos vindicatæ per Principes vicinós tyrãnidis, defenſiq; populi exempla paſsim extant, quæ principes hodierni, in tyrannis tum corporũ, tum animæ, tũ reipub. tum eccleſiæ Chriſti, coërcendis, imitari debent, ni ipſi tyrãni meritiſsimo iure nominari velint.

Ac (vt tandẽ vno verbo hunc tractatũ cõcludamus) iubet pietas, legẽ Dei cuſtodire, Eccleſiámq; tueri; iuſtitia, tyrannos, iuris reíque publicæ euerſores, coërcere; charitas, oppreſsis ſuccurrere, manumque adiutricem præbere. Qui verò hæc tollũt, pietatem, iuſtitiam, charitatem de medio tollere & extinguere omnino volunt.

FINIS.

ALPHONSVS MENESIVS Benauides, Tarraconensis, Galliam adloquitur.

GALLIA, quid sæuo toties fremis horrida motu;
 Relligio sanctas flet laniata comas?
Cur populus bello regem, populumq́; vicissim
 Rex petit? indigno terra cruore rubet?
Cur fratrem frater lacerat? cur viscera ciuis
 In sua crudeles ipse acuit gladios?
Vnde animis nouus iste furor? quæ tanta libido,
 Sanguine cognato commaculare manus?
Scilicet, vt quondam, stabulis emissus Iberis,
 Prata per, & campos, & iuga, fertur equus:
Aut ratis in scopulos errat peritura latentes;
 Nullus vbi celsa puppe magister adest:
Haud aliter, legum populo dum fræna relaxas,
 Dum Regi soluis vincula, tota ruis.
At, populum & regem solitis tu siste lupatis,
 Ilicet antiquus restituetur honos.
Si ponas illi leges, hic seruet easdem,
 Adtolles sursum, Gallia, læta caput.
Tu modò ne monitis aures præbere recusa,
 Diuino Brutus quæ pius ore canit.
Candida pax primùm coeat, Concordia surgat,
 Fœdere sacrorum consocianda tibi:
Bis seni, vt solitum, Proceres moderentur habenas,
 Quos Patriæ patres dicitis, atque Pares:

Queis olim ducibus Rex *atque auctoribus vſus,*
Arma foris rexit, templa, forumq́;, domi.
Moribus antiquis, Regni *Conventus agatur*
Legitimus, STATVVM *nomine* TERGEMINÛM:
Hoc Regum *indomitos freno diſtringere greſſus,*
His placeat loris colla ſuperba regi.
Nam ſi nec leges, nec publica commoda rerum,
Vnius arbitrio cuncta licere ſinunt;
Quis nouus hic mos eſt? quæ tanta licentia? Gallus
Cur Princeps *legum vincula nulla ferat?*
Non licuit Regi, *ius, vectigalia, cenſum,*
Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
Connubij aut tædas, noua vel decernere pacta;
Ni Populus, *veteri more, iuberet idem.*
Ah: anne ille tamen, noſtri ô graue dedecus æui,
Tunc Mahometanis *miſcuit arma pia,*
Et pepigit ſibi, captiuas vrbesq́; domosq́;,
At capita, & prædam, barbare Turca, *tibi?*
Germanæ thalamos an tunc laniena, ſuorum
Sanguine fœdabat? Marsq́;, Hymenæus *erat?*
Non ita Rex Populo *ſemper tutorq́;, paterq́;:*
Et Populus, *proles* Regis *amica fuit.*
Tunc potuit Pietas Regem, Populumq́; *fidelis*
Commendare animus, tunc bene iunctus amor.
Fraudibus atque dolis te non inſtruxerat ille
Tuſcus adhuc, vitiis imbueratq́; ſuis.
Fregerat arte fidem nemo, iurataq́; Pacis
Numina. non vlli, fallere, ludus erat.

Sed

Sed Rex, Traiano similis: si iura secutus,
Et patrias leges, impero, Galle, tibi;
Hoc pro me, dixit, gladio Dux vtere in hostem:
Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
Fœlix ô nimium, Pietas dum provida, Regni
Ordine tergemino te moderata fuit.
Verùm vbi successit senibus scelerata Iuuentus;
Consiliis prauis, stultitiaq; peris.
Nonne ego iam video, crudelibus vndique flammis
Sacra triumphari? non, tua iura rapi?
Non ego Nobilibus cædes, aconita parari?
Et nullum priscis legibus esse locum?
Iustitiæq; decus temni? Virtutis honores?
Et pessum Christi funditus ire fidem?
Sume animos fortes tamen, & patria adsere iura.
Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
Fœdus ini, leges renoua, duce & auspice Christo.
Hic tua certa salus, præsidiumq; tuum.
Si leuis anxietas, si te spes vana moratur,
Eximit has Brutus, Gallia, ritè tibi.
Quin ego, te, quamvis telluris alumnus Iberæ,
Hostis & à patrij condicione soli,
Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
Tot Populi cædes, tot fera fata Ducum.
Credo equidē: hæc vincens immania mōstra malorū,
Inscribes domitis, BRVTE, MAGISTER ERAS.